ABDÜLAZİZ BAYINDIR

ÂDAB

eş-ŞEYH
ABDÜLKADİR GEYLANİ
(Kuddise Sirruhu)

ÂDAB

medine
yayınları

ÂDAB
Eş-Şeyh
ABDÜLKÂDİR GEYLÂNÎ
(küddise sirruhu)

Medine Yayıncılık
Abdülkâdir Geylânî Külliyatı: 6

Tercüme
Kâzım Ağcakaya

Hazırlayan
Mustafa Kasadar

ISBN 978-605-4411-50-4

© Medine Yayıncılık
(Medine Yayıncılık, Ravza Yayınları kuruluşudur)
Sertifika No: 16480

Sayfa Düzeni
İrfan Güngörür

Kapak Tasarım
Rabbani Düz

1. Baskı: İstanbul, 2012
2. Baskı: İstanbul, 2018
Baskı/Cilt
Ravza Yayıncılık ve Matbaacılık
Kale İş Merkezi No: 51-52
Davutpaşa / İstanbul

Medine Yayıncılık
Büyük Reşitpaşa Cad. No:22/42
Vezneciler - Eminönü / İstanbul
Tel. 0212 528 46 17
Fax. 0212 514 27 31

www.ravzayayinlari.com
bilgi@ravzayayinlari.com

ÂDAB

eş-Şeyh
ABDÜLKÂDİR GEYLÂNÎ
(küddise sirruhu)

Tercüme
Kâzım Ağcakaya

İstanbul, 2018

eş-Şeyh
ABDÜLKÂDİR GEYLÂNÎ
(küddise sirruhu)

İran'ın Geylân şehrinde 1078 (H.471) de doğdu. Babası Ebu Sâlih, Hazret-i Hasan'ın (ra) soyundandır. Annesinin ismi Fatıma'dır. Lakabı *Ümm-ül-hayr* olup seyyidedir. Bunun için Abdülkâdir Geylânî hem Seyyid, hem Şerîf'dir. Hazret-i Hüseyin'in (ra) evlatlarına Seyyid, Hazret-i Hasan'ın (ra) evlatlarına da Şerif denir.

Abdülkâdir Geylânî hazretleri, evliyanın sultanı olup maddî ve manevî ilimlerdeki derinliği ve manevî lütuf ve rahmetle dinin esaslarını yeniden dirilttiği için kendine "*dinin dirilticisi*" anlamında "*Muhyiddin*" de denmiştir. Bağdat'ta dönemin tanınmış âlimlerinden hadis, fıkıh ve tasavvuf eğitimi almıştır. İslâm tasavvufunu herkesin anlayacağı şekilde sunmuştur.

Abdülkâdir Geylânî, bir müddet ders verip insanları irşâd ettikten, hak ve hakikati anlattıktan sonra, ders ve vaâz vermeyi bıraktı. İnzivaya çekilip, yalnızlığı seçti. Sonra sahralara çıktı. Bağdat'ın Kerh harabelerinde yaşamaya başladı. Bütün vaktini ibadet, riyazet ve mücahide ile nefsinin arzu ve isteklerinden uzaklaşarak geçirmeye başladı. Bu hal uzun bir müddet devam etti. Daha sonra Bağdat'a gitti.

Abdülkâdir Geylânî hazretleri fıkıh ve hadis ilimlerinde müctehid idi. Çeşitli ilimde ders verirdi. Sabah ve ikindiden sonra tefsir, hadis ve fıkıh; öğleden sonraları Kur'ân-ı Kerim ve kıraat dersleri okuturdu. Akşam ve sabah ise, usul-i fıkıh ile nahiv, Arapça dersleri verirdi. Onun bereketiyle talebeler çabuk ilerlerdi. Âyetleri çok çeşitli olarak delilleri ile beraber tefsir ederdi. Dîne uygun olmayan bir şeye müsaade etmezdi. Çok sabırlı idi. Ehl-i sünnet îtikâdını ve din bilgilerini her tarafa yaydı. Orta boylu, zayıf bünyeli, geniş göğüslü, ilm için vefâkârlıkta emsâli az bulunur bir velî idi.

Büyük âlim İzzeddîn bin Abdüsselâm; *"Şüphesiz o, evliyânın sultanı idi."* demiştir.

Abdülkâdir Geylânî hazretlerinin tasavvuftaki yoluna Kâdiriyye tarîkatı denir. Tarîkatının husûsiyeti, dînin emir ve yasaklarına

uymak, devamlı zikir, Allahü Teâlâ'yı anmak, gönlü Allahü Teâlâ'dan başkasından kurtarmaktır. Abdülkâdir Geylânî hazretleri tasavvuf bilgilerini herkesin anlayacağı şekilde sundu. Peygamber efendimizin bereketiyle sözleri gayet tatlı ve tesirli idi. Sohbetlerinde bâzan birkaç kişi coşarak kendinden geçerdi. Haftada üç gün, cuma, salı ve pazartesi gecesi halka vaâz ederdi. Vaâzında, âlim ve evliyâdan zatlar da bulunur, hepsi büyük bir huzur içerisinde dinlerlerdi. Kırk sene böyle devâm etti.

İbn-i Kudâme şöyle söylemiştir:

"561 hicri (m:1166) yılında Bağdad'a girdiğimizde, Abdülkâdir Geylânî hazretlerini ilmin zirvesine yükselmiş gördük. O, ilmi ile amel eder, kendisine sorulan çetin sorulara doyurucu cevaplar verirdi. Bütün güzel huylara ve üstün vasıflara sâhipti. Onun gibi bir zâta daha hiç rastlamadık."

Abdülkâdir Geylânî hazretleri heybetli idi. Az konuşur, çok sükût eder, konuştuğunda gâyet câzip, açık ve net konuşurdu. Şahsı için kızmaz. Din husûsunda aslâ tâviz vermezdi. Misafirsiz gece geçirmezdi. Zayıflara yardım eder, fakirleri doyururdu. İsteyeni geri çevirmez; iki elbisesi varsa, mutlaka birini isteyene verirdi. Yanında oturanlarda; "Ondan daha kerîm ve lütufkâr kimse olamaz." kanâati hâkim olurdu. Sevdiklerinden biri gurbete çıksa, ondan haber sorar, sevgi ve alâkasını muhâfaza ederdi. Kendisine kötü davrananları affederdi. Kötülüklere dalmış çok kimse, hırsız ve eşkıyâ onun vâsıtasıyla tövbe etti. Köleleri satın alıp, âzâd ederdi. Verdiği sözü tutar, kimseye karşı kötülük düşünmezdi. Anbarında helâlden kazandığı buğday bulunurdu. Hizmetçisi, kapıda ekmek elinde durur ve halka şöyle seslenirdi:

"Yemek isteyen, ekmek isteyen, yatmak isteyen kimse yok mu? Gelsin!"

Çile çekmeden yüksek mertebelere ulaşılamayacağını söylerdi. Her zaman gizli açık kerametleri görülürdü. Kendisinden çokça kerametler vuku bulmuştur. Ancak o keramet hakkında şöyle demiştir:

"Kerâmetler ancak bir hayır, hikmet için gösterilir. Kerâmetini gizlemeyen dünyâya düşkündür. Bana talebe olan yâhut evlâdımdan ve halîfelerime bağlı olup, kerâmet derecesine ulaşıp, maksatsız kerâmet izhar edenin yüzü iki dünyâda kara olur."

Abdülkâdir Geylânî hazretleri 1166 (H.561)'da Bağdat'ta vefât etti. Türbesi Bağdat'tadır.

Eserlerinden bazıları şunlardır:

1- *El-Gunye li-Tâlibî Tarîk-ıl Hak*: Îmân, ibâdet ve ahlâkî konuları ihtivâ eder.

2- *El-Fethurrabbânî vel-Feyz-ur-Rahmânî*: Vâzlarından meydana gelir.

3- *Fütûh-ul-Gayb*: Bu eser vâzlarından ve oğlu Abdurrezzak'a vasiyetinden meydana gelir.

4- *El-Fuyûzâtu'r-Rabbâniyye fî Evrâd-il-Kâdiriyye*: Duâ ve virdlerden meydana gelir.

5- *Mektûbat*: On beş mektuptan meydana gelir.

I. BÖLÜM

ÂDÂB

ÂDÂB

Selâm

Selâmla söze başlamak, selâm vermek sünnettir. Selâm almak ise vermekten daha önemlidir. Selâm veren kişi selâmı verme şeklinde serbesttir. İster harfi tarifli olarak “Esselâmü aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtühü” (Allah’ın selâmı rahmeti ve bereketi üzerinize olsun) diye verir veya “elif lam”ı söylemeden “Selâmün aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtüh” şeklinde söyler. Bundan başka bir şey söylemez.

Bu konuda şöyle bir hadis rivayet edilmiştir: Bunu İmran b. Husayn (ra)[1] rivayet etmiştir. Ve şöyle demiştir: “Peygamber’e (sav) Arabî bir adam gelerek şöyle dedi: “Esselâmü aleyküm!” Selâmına karşılık aldı ve sonra oturdu. Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: “On sevap aldı.”

Sonra başka biri geldi ve o da şöyle dedi: “Esselâmu aleyküm ve rahmetullah” O da selâmının karşılığını aldıktan sonra oturdu. Peygamber (sav), “Yirmi sevap aldı” buyurdu.

Daha sonra başkası geldi. O da şöyle dedi: “Esselâmü aleyküm ve rahmetullahi ve berekatuhü”. Onun da selâmı alındıktan sonra o da oturdu. Bunun üzerine Peygamberimiz (sav), “Otuz sevap kazandı” buyurdu.”[2]

Selâm vermede sünnet olan; yürüyenin oturana, binekli olanın yürüyene ve oturana selâm vermesidir.[3]

Topluluktan bir kişinin selâm vermesi, diğerleri için de yeterlidir. Aynı şekilde bir topluluktan birinin selâm alması diğerleri için de yeterlidir.[4]

Hiçbir halde müşrik birine ilk selâm vermek caiz değildir.[5] Eğer bir müşrik selâm verecek olursa, sadece “Ve aleyke”[6] diyerek karşılık verilmelidir.

Ama bir Müslüman’ın selâmını alıyorsa “Ve aleykümüsselâm” diye karşılık verir. Aldığı selâma “Ve rahmettullahi ve berekatuhu” de eklerse daha güzel olur.

Bir Müslüman bir Müslüman’a sadece “Selâm” diyerek selâm verirse, onu almamalı ve bunun Müslüman selâmı olmadığını öğretmelidir. Çünkü bu tam bir cümle değildir.

Kadınların birbirlerine selâm vermeleri de müstehabtır. Ancak bir erkeğin genç bir kadına selâm vermesi mekruhtur, hoş bir şey değildir. Ama yaşlı ve saliha bir kadına selâm verebilir.

Çocuklara selâm vermek müstehabtır.[7] Çünkü burada, onlara adabı öğretmek ve hayırlı bir şeyi onlara sevdirmek söz konusudur.

Aynı şekilde bir meclisten kalkıp giden kişi orada kalanlara selâm vermesi,[8] dönünce de oradakilere tekrar selâm vermesi müstehabtır.

Aynı şekilde o kişi ile cemaat arasına kapı, duvar gibi bir engel gelir de tekrar karşılaşırlarsa yine selâm vermek sünnettir. İki kişi yine, önce ayrılıp sonra karşılaşırsa yine selâmlaşmaları sünnettir.

Günah işlerle meşgul olanlara selâm verilmez. Mesela, satranç ve tavla oynayanlara, içki içenlere, ceviz, kumar oynayanlara. Eğer onlar selâm verirlerse selâmlarını alır. Ancak galip olan zanna göre, onların selâmlarını almadığında o kötülüğü bırakacaklarsa selâmlarını almaz.[9]

Küs Durmak

Müslüman, Müslüman kardeşine üç günden fazla dargın duramaz.[10] Ama bid'atçi, sapık ve günah ehli olursa bunlara küs durmayı sürdürmek müstehabtır.

Bir kimse Müslüman'a selâm vererek, küs durma günahından kurtulmuş olur.

Müslüman'ın, Müslüman kardeşi ile musafaha etmesi müstehabtır.[11] Musafaha sırasında Müslüman kardeşi elini çekmemelidir; ama musafahaya başlayan kendisi ise o başka; elini çekebilir. Eğer sarılır da birbirlerinin alınlarından veya elinden öperlerse bunu da teberrüken ve din kardeşliği için yaparlarsa caizdir. Ancak dudaktan öpmek mekruhtur.

Kimler İçin Ayağa Kalkılır?

Adaletli devlet başkanı için, anne-baba için, dinine sıkı sıkıya bağlı salih kimseler için, insanlara karşı çok cömert biri için ayağa kalkmak müstehabtır.

Bunu, şu hadis-i şerif açıklamıştır: Rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav), Sa'd'i, Beni Kureyza'nın işlerini görmek üzere

gönderdi. O da işini bitirdikten sonra beyaz bir eşek üzerinde döndü geldi.

Bunun üzerine Resûlullah (sav) şöyle buyurdu:

"*Efendiniz için ayağa kalkınız*."[12]

Hz. Aişe (ra) rivayet etmiş ve demiştir ki:

"Resûllah (sav) Fatıma'nın yanına vardığı zaman, Fatıma (ra) ayağa kalkar, onun elini tutar, öper ve kendi yerine oturturdu. Fatıma da Peygamber'in (sav) yanına vardığında, O da onun elini tutar, öper ve kendi yerine oturturdu."

Resûlullah'tan (sav) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

"*Bir topluluğun ikrama layık olan kişisi size geldiği zaman ona ikram ediniz*."[13]

Çünkü böyle yapmak, kalplere sevgi ve bağlılık tohumları eker. Hayırlı ve salih kimselere hediye vermek güzel bir şeydir. Fakat isyankâr ve fâcir (günahkâr) olanlara böyle bir şey yapmak mekruhtur.

Aksırınca Ne Yapmalıyız?

İslâm'daki edeplerden biri de aksıran kişinin yüzünü kapaması[14] sesini kısması ve Âlemlerin Rabbine hamd etmesidir. Elhamdülillah derken de sesini yükseltmesidir. Çünkü Peygamberimizden (sav) gelen rivayetlerin bazılarına göre Resûlullah (sav) şöyle buyurdu:

Kul:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ "Elhamdülillah" dediği zaman,

Melek:

رَبِّ الْعَالَمِينَ "Rabbi'l-âlemin (Âlemlerin Rabbi) Allah'a hamdolsun" der.

Kul:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ "Elhamdülillahi Rabbi'l-âlemin" derse

Melek:

يَرْحَمُكَ رَبُّكَ "Yerhamuke Rabbüke" yani o kişi için "Rabbin sana merhamet etsin" diye dua eder.[15]

Aksıran kimse sağa sola dönmemelidir. Aksıranın hamdettiğini duyan kimse:

يَرْحَمُكَ اللّٰهُ "Yerhamukellah" der. Tekrar aksıran da şöyle diyerek ona karşılık verir:

يَهْدِينَا وَيَهْدِيكُمُ اللهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ “Yehdina ve yehdikümüllah ve yuslihu baleküm” (Allah seni hidayete erdirsin, kalbini düzeltsin)

Eğer aksıran kişi kendine hidayet dileyenlere:

يَغْفِرُ اللهُ لَكُمْ “Yağfirullahü leküm” (Allah size mağfiret etsin) derse caizdir.

Eğer aksıran kişi üç kereden fazla aksırırsa ona üstteki gibi “Yerhamukellah” denmez. Çünkü o kişiye ya rüzgâr çarpmıştır ya da nezle olmuştur.

Bu manada Ebu Selem[16] b. Ekva’dan (ra) rivayet edilen bir hadisi şerifte şöyle denmiştir: Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “*Aksırana üç kere “Yerhamukellah” denir. Daha fazla aksırırsa o nezle olmuştur*.”[17]

Biri esneyince, ağzını eliyle veya eteği ile kapamalıdır. Çünkü Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

“*Sizden biriniz esnediği zaman ağzını kapasın, çünkü şeytan esneme sırasında o kişinin içine girer*.”

Ebu Hüreyre’den[18] (ra) gelen rivayete göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

“*Allah Teâlâ, aksırmayı sever, esnemeyi hoş görmez. Sizden biri esnerse gücü yettiği kadarıyla onu geri göndersin. Ama illa da esneyecek olursa, “hah, hah” diyerek esnemesin. Çünkü bu şeytandandır ve şeytan bu kişiye gelir*.”[19]

Bir erkek, yaşlı bir kadın aksırınca ona rahmet dilemesi yani “Yerhamukellah” demesi caizdir. Ama genç ve güzel bir kadına “Yerhamukellah” demesi mekruhtur.

Çocuğun aksırmasına “Senin için uğurlu olsun” demelidir. Veya “Allah seni mükâfatlandırsın” diyebilir. Ya da “Allah seni hayırlı biri kılsın” diyebilir.

İnsanın Yaratılışındaki On Haslet

Bu on hasletin beşi başta, beşi de bedendedir.

Baştaki hasletler (yapılması gerekenler) şunlardır:

1- Ağza su verip çalkalamak,
2- Burna su çekip temizlemek,
3- Misvak kullanmak (veya fırçalamak),
4- Bıyıkları kısaltmak,

5- Sakal bırakmak.

Bedendeki hasletler de şunlardır:

1- Etek tıraşı olmak,

2- Koltuk altı kıllarını temizlemek, koparmak,

3- Tırnakları kesmek,

4- Su ile taharet yapmak,

5- Sünnet olmak.

Bıyık ve Sakal

Bıyığın kısaltmasına dair emir, İbn-i Ömer'den (ra) rivayet edilen şu hadis-i şerif ile bildirilir:

Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Bıyığı kısaltın, sakalı uzatın*."[20]

Ebu Hüreyre'den (ra) rivayet edilen hadis-i şerifte ise şöyle buyurulur:

"*Bıyıkları kısaltın, sakalı uzatın*."[21]

Buradaki her iki lafız da aynı manaya gelir. Buradaki emir bıyıkları makasla kısaltmak, sakalı uzatmaktır.

Ancak bıyıkları kökünden kazımak ise mekruhtur. Abdullah b. Ömer'den (ra) olan rivayete göre şöyle demiştir:

Resûlullah (sav) şöyle buyurdu:

"*Bıyığını tıraş eden bizden değildir*."[22]

Çünkü böyle yapmak, yüzün şeklini değiştirir, yüzsuyunu ve yüz güzelliğini giderir. Kıl köklerinin kalmasında ziynet ve güzellik vardır.

Sahabeden rivayet edildiğine göre onlar bıyıklarını kırparak kısaltırlardı.

İ'fa'ya gelince, sakalı uzatıp olduğu gibi bırakmaya denir. Ayet-i kerimede çoğalıp uzatma manasına kullanılmıştır:

"**Nihayet çoğaldılar**."[23]

Rivayet edildiğine göre, Ebu Hüreyre (ra), sakalını avucu ile tutardı ve bir tutamdan fazlasını kırpardı. Hz. Ömer (ra) de şöyle derdi:

"Sakalın bir tutamdan fazlasını alınız, kırpınız."

Etek Tıraşı ve Koltuk Altı Temizliği

Etek tıraşı ve koltuk altı kılları alma konusunda Enes[24] b. Malik'ten (ra) rivayete göre şöyle demiştir:

“Resûlullah (sav), bize kırk gün belirlemişti ve biz onu geçirmezdik. Bıyıkları kısaltır, tırnaklarımızı keser, koltuk altı kıllarını alır, etek tıraşı olurduk.”[25]

Arkadaşlarımızdan bazıları şöyle demiştir:

“Bu kırk gün, yolcular içindir. Evinde veya memleketinde olan kişinin yirmi günü geçirmesi uygun değildir.”

Üstteki hadisin sıhhati konusunda İmam Ahmed b. Hanbel’den (ra) farklı görüşler rivayet edilmiştir. Ondan gelen bir rivayete göre, bu hadis sahih değildir. Diğer bir rivayete göre ise bu hadiste tayin edilen vakti, yani kırk günü geçirmemeyi delil olarak aldığı da olmuştur.

Bu durumda, etek tıraşı olmak müstehab olunca bunu yapacak olan kişi ister hamam otu ile yapar isterse ustura ile yapar, bu konuda serbesttir.

İmam Ahmed b. Hanbel’den (ra) rivayet edildiğine göre, kendisi hamam otu ile etek tıraşı olurmuş.

Yine Mansur b. Habib b. Ebi Sabit’ten (ra) rivayet edildiğine göre, Hz. Ebu Bekir, Peygamberimize hamam otu hazırladı. Sonra da Peygamberimiz (sav) kendi etek tıraşını eliyle hamam otu kullanarak yaptı.[26]

Enes’den (ra) gelen bir rivayete göre ise Hz. Peygamber (sav), etek tıraşını ustura ile olmuş, hamam otu hiç kullanmamıştır. Kıllar uzadığında ustura ile tıraş olmuştur.[27]

Üstteki rivayetlerden anlaşıldığına göre, bir kimse etek tıraşı hariç, diğer yerlerin tüylerini başkasına aldırabilir. Ancak etek tıraşını bizzat kendisi yapmalıdır.

Bu mevzuda asıl olan, Ümmü Seleme’den (ra) rivayet edilen hadistir:

“Hz. Peygamber (sav), etek tıraşını hamam otu kullanarak, temizliğini kendisi yapardı.”

Bazı lafızlara gelince, “Sıra kasık kısmına gelince, sonrasını kendi eliyle yapardı,” şeklindedir.

İmam Ahmed bin Hanbel bu görüşü benimsemiştir. Ebu Abbas Nesâi şöyle demiştir:

“Biz Ebu Abdullah için hamam otu yapardık; ancak kasık kısmına gelince, kendisi yapardı.”

Bu üstteki mana sabit olunca, kasık, baldır ve bacak tüylerini hamam otu ile almak caiz olur. Ama ustura ile almak da caizdir. Zira tüy alan şeylerin en keskinleri arasında ustura da vardır. Hamam otu ile olduğu gibi, onunla da caizdir.

Üstte yapılan kıyası (karşılaştırmayı) Enes İbn-i Malik'ten yapılan rivayet teyit etmektedir. O şöyle demiştir: "Resûlullah (sav), asla hamam otu kullanmamıştır, tüyler uzayınca tıraş ederdi."[28]

Burada 'Ustura kullanmak ve hamam otu kullanmak yalnız kasık kılları içindir' denemez. Ümmü Seleme'nin rivayetinden böyle bir şey anlaşılmamalıdır. O şöyle demiştir:

"Resûlullah (sav), kasık tüylerinin alınmasını kendisi yapardı."[29]

Bu delâlet eder ki, kasık kısmındaki tüyler hariç, diğer yerlerin tüylerini başkasına aldırırdı. Bunun dışındaki yerler ise bacak kısımlarındaki tüyler olabilir.

Baldır, bacak kısımlarındaki tüylerin alınması hususunda yasak emri de vardır. Bu kötü niyetli erkeklere kendini güzel göstermek amacıyla, kadınlara benzemek ve kadın tabiatlı olmaya yönelik olursa, caiz olmaz.

Doğru olanı en iyi Allah bilir.

Ağaran Saçları Koparmak Mekruhtur

Bu konudaki rivayeti, Amr b. Şuayb babasından, o da dedesinden naklederek şöyle demiştir:

Hz. Peygamber (sav), ağaran saçın koparılmasını bize yasakladı ve şöyle buyurdu:

"*O İslâm'ın nurudur*."[30]

Resûlullah (sav), şöyle buyurmuştur:

"Ağaran saçları koparmayınız, hangi Müslüman İslâm uğruna bir saç ağartırsa, bu ağaran saç, kıyamet gününde o kişiye nur olacaktır."[31]

Yahya'nın rivayet ettiği bir hadis-i şerifte de şöyle buyrulmaktadır:

"Allah Teâlâ, ağaran her bir saç için o kişiye bir sevap yazar ve bir hatasını da siler."

Müfessirlerden bazıları,

"Size uyaran geldi."[32]

Ayet-i kerimesindeki 'uyaran' ifadesinin, 'ağaran saç' olduğunu söylemişlerdir. O da yaşlılık demektir. Öyleyse, ölümden çekindiren,

uyaranı gidermek nasıl olur da yapılır? Caiz olur mu?

Ayrıca ağaran saç, şehvet duygularını ve lezzetleri yok eder. Şehvet ve lezzetle ilgili kötülüklerden korunmaya sebep olur.

Ağaran saç, ahiret için hazırlanmaya, ebedi hayata iman etmeye de sebep olur.

Ağaran saçı koparan kimse, kadere karşı koyar, Allah Teâlâ'nın hükmüne razı olmaz. O kişi gençliği ve gençliğini yaşamayı, dünyada baki kalmayı, yaşlanıp olgunlaşmayı tercih eder.

O ak saçı koparan kişi, vakarı kendine saygı duyulmasını, İslâm kılığına girmeyi istemez. Bazı kitaplarda şöyle bir rivayet vardır: 'İslâm uğrunda ilk saçını ağartan İbrahim (as).'[33]

Hz. Peygamber'den (sav)[34] rivayete göre, şöyle buyurmuştur:

"*Allah saçı ağaran kişiye azap etmekten hayâ eder*."

Cuma Günü Tırnak Kesmek Müstehabtır

Tırnakları sıra ile değil rast gele kesmelidir.

Hz. Peygamber'den (sav) rivayete göre şöyle buyurmuştur:

"*Bir kimse değişik sıra ile tırnaklarını keserse göz ağrısı görmez*.'[35]

Hamid bin Abdurrahman'ın babasından rivayet ettiği hadiste de şöyle buyrulur:

"*Bir kimse cuma günü tırnaklarını keserse, onun içine şifa girer, hastalık çıkar gider*."[36]

Tırnak kesme konusundaki fazilet ve müstehab olan, perşembe günü ikindiden sonra kesilmesidir.

'Değişik sıra ile' şu demektir: Önce sağ elden başlar. Küçük parmak, orta parmak, başparmak, küçük parmak ile orta parmak arasındaki parmak ve işaret parmağı sırasına göre keser.

Sağ elin tırnaklarını da şu sıra ile keser: Başparmak, orta parmak, küçük parmak, işaret parmağı, orta parmak ile küçük parmak arasında kalan parmak.

Abdullah b. Batta (Allah ona rahmetsin) arkadaşlarımızdan bu şekilde açıklamıştır.

Veki'nin[37] rivayetine göre, Hz Aişe (ra) şöyle demiştir: Resûlullah buyurdu ki:

"*Ey Aişe! Tırnaklarını keseceğin zaman, orta parmaktan başla, sonra küçük parmak, başparmak, küçük parmakla orta parmak arasındaki parmak, sonra işaret parmağı sırasına göre kes. Böyle yapmak zenginlik getirir*."[38]

Tırnakları makasla veya bıçakla kesmek müstehabtır. Dişlerle koparmak ise mekruhtur. Tırnakları kesince, parmak uçlarını yıkamak ve tırnakları toprağa gömmek müstehabtır.

Bunun gibi baştan kesilen saçlar ve bedenden alınan kıllar da gömülmelidir. Damardan ve baştan alınan kanlar da Peygamber'den (sav) gelen rivayete göre, toprağa gömülmelidir. Resûlullah (sav), kanı, saç ve tırnağı toprağa gömmeyi emretmiştir.

Saçı Tıraş Etmek

Hac, umre ve zorunluluk dışında saçı (ustura ile) tıraş etmek mekruhtur. Bu, İmam Ahmed'ten (ra) gelen iki rivayetin birine göredir. Ebu Musa[39] ve Ubeyd b. Umeyr yoluyla gelen rivayete göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Saçını ustura ile tıraş eden bizden değildir*."[40]

Dârekutnî'den bu konuda gelen rivayete göre, Cabir b. Abdullah'tan (ra) gelen rivayette, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Hac ve umre dışında saç tıraşı yapılmaz*."[41]

Çünkü Hz. Peygamber (sav), Harici'leri zemmetmiş (eleştirmiş) ve onların alametlerinin saçı kazıtmak olduğunu söylemiştir.

Hz. Ömer (ra) de Sabiğ'a şöyle demiştir:

"Saçını ustura ile tıraş ettiğini görürsem, üstündeki gözlerinde bulunan bağına vururum.'[42]

İbn-i Abbas[43] (ra) şöyle demiştir:

"Şehirde saçını (ustura ile) tıraş eden kimse şeytan huyludur. Çünkü bunda yabancılara benzemek söz konusudur. Hâlbuki Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Kim bir kavme benzerse onlardan sayılır*."[44]

Saçı kısaltmanın mekruh olduğu anlaşılınca, yapılması gereken, saçı makasla kısaltmaktır. Ahmed bin Hanbel'in yaptığı gibi. Saçını kısaltmak istediğinde bazen makasla kökünden kısaltırdı, bazen de etrafını alırdı.

Başka bir rivayete göre saçı ustura ile kısaltmak mekruh değildir. Ebu Davut'un,[45] Abdullah b. Cafer'e dayanarak yaptığı rivayete göre, Hz. Peygamber (sav), Cafer'in çocuklarına gelmelerini söyledi. Onlar da geldiler ve onlara şöyle buyurdu:

"Bugünden sonra, kardeşime ağlamayınız."

Daha sonra şöyle buyurdu:

"Kardeşimin çocuklarını bana çağırın." Bizi de getirtti. Tüylü kuş yavruları gibiydik.

Sonra şöyle buyurdu:

"Bana berberi çağırın." Berber geldikten sonra, berbere emretti, o da başımızı kazıdı.

Rivayete göre, Hz. Peygamber (sav), ömrünün sonlarına doğru, saçını kazıttı. Ki o zaman saçları omuzlarına kadar geliyordu.

Hz. Ali'nin (ra) rivayet ettiği bir hadis-i şerife göre, "Peygamberin (sav) saçları kulak memelerine kadar iniyordu."[46]

Özet olarak diyecek olursak, insanlar, asr-ı saadetten sonra, zaman zaman saçlarını ustura ile kazıtıyorlardı ve bunu kötüleyen biri de çıkmadı. Çünkü saç bakımı zor bir iştir.

Bu zorluktan dolayı saçtan geçildi. Tıpkı, baş edilemediğinden kedi ve yer böcekleri artığından geçildiği gibi.

Saçın Bir Kısmını Uzatıp Bir Kısmını Bırakmak

Saçın bir kısmını tıraş edip bir kısmını bırakmak, Resûlullah (sav), tarafından yasaklanmıştır.[47]

Sadece enseyi kazıtmak mekruhtur. Ama kan aldırmak için kazıtılırsa bu mekruh değildir. Çünkü Peygamber (sav), kan aldırma dışında enseyi kazıtmayı yasaklamıştır. Çünkü bu Mecusî adetlerindendir.[48]

Ebu Abdullah Ahmed, kan aldırırken ensesini kazıtırdı. Çünkü bunda zaruret vardır.

Baş üstünde saç toplamak, sağa sola ayırmak sünnettir. Hz. Peygamber'den (sav) rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav), saçını ayırmış, ashabına da böyle yapmalarını söylemiştir.[49] Rivayete göre otuza yakın sahabe böyle yapmıştır. Bunlar arasında Ebu Ubeyde, [50] Ammar bin Mesud (ra) vardır.

Erkeklere Kâkül Bırakmak Mekruhtur

Bu, Alevî âdetlerindendir. Ancak bu kadınlara mekruh değildir. Bu rivayet arkadaşlarımızdan bazılarının Ebu Bekir Hallal'a dayanarak yaptıkları rivayettir. Buna göre Hz. Ali (kv) kâkül bırakmayı erkeklere hoş görmemiştir.

Velid b Müslim'den gelen rivayete göre o şöyle demiştir:

"Ben sahabeye kavuştum onlar arasında böyle saç bırakan yoktu."

Yüzden Cımbızla Tüy Almak

Bu kadın ve erkeklere mekruhtur. Çünkü Peygamber (sav) yüzlerinden tüy alan kadınlara lanet etmiştir.[51] Bunu Ebu Ubeyd'e anlatmıştır.[52]

Kadının cam parçası ve ustura ile alnından ve yüzünden çıkan tüyleri alması, Peygamber'in (sav) emri ile yasaklanmıştır.

Şöyle de denmiştir:

Kadın kocasının isteği üzerine kocası için süslenebilir. Kadın, kocasının kendisinden tiksinmesi, bu yüzden başkası ile evlenmesi ve daha kötü sonuçlara varması korkusunu taşıyorsa, yüzündeki tüyleri koparabilir, süslenebilir. Bunu yapmak kadına caizdir. Nasıl ki kadın kocası için renkli elbise giymek, koku sürünmek, kocasını kendine çekmek, onunla oynaşmak gibi şeyleri yapabiliyorsa, süslenmesi de caizdir.

Buna göre Peygamber'in (sav) tüy alan kadınlara lanet etmesi, kocalarından başkaları için süslenenler içindir. Bu kadınlar böyle yaparak, başka erkeklerin kendilerine yönelmelerine sebep olurlar, zina bile yapabilirler. En iyisini Allah bilir.

Saçı Siyaha Boyatmak Mekruhtur

Bu manadaki rivayet, Hz. Hasan'dan (ra) gelmiştir. O, şöyle demiştir: Resûlullah (sav), ağaran beyaz saçlarını siyaha boyayan bir cemaat hakkında şöyle buyurdu:

"Allah Teâlâ, kıyamet günü onların yüzlerini karartacaktır."[53]

İbn-i Abbas'ın (ra) rivayet ettiği bir hadis-i şerifte, Peygamber (sav) onlar hakkında şöyle buyurdu:

"Onlar cennetin kokusunu duyamayacaklardır."[54]

Saçı siyaha boyamanın ruhsatına dair rivayetler de vardır. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

“Saçınızı siyaha boyayınız. Çünkü böyle yapmanız kadını alıştırır ve düşmanı aldatır.”[55]

Buradaki boyama harp hilesi içindir diye yorumlanmıştır. Yani savaş erleri içindir. Kadının zikredilmesi ise asıl maksat değildir, o söz arasında geçmiştir.

Kına

Saçı siyaha boyamak mekruh olduğuna göre hoş olan kınaya çivit otu[56] karıştırarak boyamaktır.

İmam Ahmed bin Hanbel (ra) otuz üç yaşında saçını kına ile boyamıştı. Bunu gören amcası “Acele ettin” deyince, İmam Ahmed de: “Bu Resûlullah’ın sünnetidir” demiştir.

Ebu Zer’den (ra) rivayet edildiğine göre, şöyle demiştir:

“Ağaran saçın renginin değiştirilmesinde en iyisi, kına ile çivit otu karıştırıp boyamaktır.”[57]

Resûlullah’ın (sav) saçına kına yakmasına gelince, bu konuda çeşitli görüşler vardır.

Enes’den (ra) gelen rivayete göre şöyle demiştir:

“Peygamber’in (sav) ağaran saçı çok azdı. Ama Ebu Bekir ve Ömer (r. anhüma), Resûlullah’tan sonra, saçlarını kına ve çivit otu ile boyadılar.”[58]

Rivayete göre Ümmü Seleme (ra), Resûlullah’ın (sav) kına ile boyanmış olan saçını çıkarıp insanlara göstermiştir.[59] Bu Resûlullah’ın (sav) saçını kına ile boyadığını ispatlar. Ümmü Selemen’in rivayet ettiği hadis-i şerif de buna delalet eder.

Sarı Ot (Veres) ve Zaferan İle Saç Boyamak

İmam Ahmed’ten gelen açık rivayete göre, sarı ot ve zaferan ile saçı boyamak caizdir.

Ebu Malik Eşari, babasından rivayet etmiş ve babası şöyle demiştir:

“Biz Resûlullah’ın (sav) saçını kına, veres ve zaferan ile boyardık.”[60]

Buna göre, saçı boyamak nasıl sünnet ise sakalı da kına ile boyamak öyle sünnettir. Resûlullah, genel olarak şöyle buyurmuştur:

“Ağaran saçlarınızı boyayınız, Yahudilere benzemeyiniz.”[61]

Ebu Zer’den (ra) gelen bir rivayete göre ise, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

“*Ağaran saçların değiştirilmesi için en iyi şey kına ve çivit otudur*.”[62]

Burada baş saçları ve sakal ayırt edilmeden, genel olarak söylenmiştir.

Yine rivayet edilmiştir ki, Mekke fethedildiği gün, Ebu Bekir (ra), babası Ebu Kuhafe’yi alıp, Peygamber’in (sav) huzuruna getirdi. Bunun üzerine Peygamberimiz (sav), Ebu Bekir’e (ra) şöyle dedi:

“Bu ihtiyarı evinde bıraksaydın, Ebu Bekir’in hatırı için onun yanına giderdik.”

Ebu Kuhafe Müslüman oldu. Saçı ve sakalı ak çiçek gibi bembeyazdı. Bunun üzerine Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: “*Saç ve sakalının rengini değiştirin; ama siyahtan da kaçının*.”[63]

Bu hadis-i şerif, sakalın da saç gibi siyaha boyanmasını yasak ediyor.

Ebu Ubeyd şöyle demiştir:

“Ak çiçek (seğame), çiçeği de meyvesi de ağaran saça benzer ve bembeyazdır.”

İbn-i Arabî d şöyle demiştir: “O bitki bembeyaz, kar gibi bir bitkidir.”

Sürme Çekmek Müstehabtır

Enes bin Malik’in (ra), Peygamber’den (sav) rivayet ettiğine göre; “Peygamber (sav), sürmeyi tekli yapardı.”[64]

Ulema, sürme çekme konusunda değişik görüşler belirtmiştir. Enes bin Malik’ten rivayet edildiğine göre:

“Peygamber (sav) sağ gözüne üç defa, sol gözüne iki defa sürme çekerdi.”[65]

İbni Abbas’tan (ra) rivayet edilen hadis-i şerife göre ise “Hz. Peygamber (sav) her iki gözüne de üçer defa sürme çekerdi.”[66]

Kokulu Yağ Sürünmek

Kokulu yağ sürünmeyi bir gün yapmalı bir gün yapmamalıdır. Ebu Hüreyre'den (ra) gelen rivayete göre: "Peygamber (sav), erkeğin devamlı süslenmesini yasakladı, sadece gün aşırı yapmasını söyledi."[67]

Bu konuda menekşe yağı kullanmak, diğer kokulara göre daha faziletlidir. Ebu Hüreyre'den rivayet edilen hadis-i şerife göre, Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"Kokulu yağlar arasında menekşe yağının üstünlüğü, benim diğer insanlara üstünlüğüm gibidir."[68]

İnsanın Üzerinde Taşıması Gereken Şeyler

Bir kimse ister memleketinde isterse de yolculukta olsun, Allah'tan korkup ve O'na güvendikten sonra, yedi şeye riayet etmesi müstehabtır.

1-Temizlik yapacak ve süslenmeye yarayan bir şey. (Sabun, koku gibi.)

2-Sürmelik.

3-Tarak.

4-Misvak (Fırça ve macun da olabilir).

5-Makas.

6-Midra: Bu baş tarafı yuvarlak, bir karıştan küçük bir ağaç parçasıdır. Araplar ve sofiler bununla kendilerine rahatsızlık veren böcekleri ve benzerini defederler. Vücutlarındaki kaşınan yerleri onunla kaşırlar. Öldürecekleri zararlı böcekleri onunla öldürürler. Öyle her şeyde ellerini kullanmazlar.

7-Yağdanlık. Yani kokulu yağ ve benzeri. Bu konuda Hz. Aişe (ra) rivayetiyle gelen hadis şöyledir:

"Peygamber (sav), ister bulunduğu yerde, isterse seferde olsun, bunları yanından eksik etmezdi."[69]

Mekruh Olan Bazı Huylar

− Namazda iken ıslık çalmak, bir şeyle oynamak, parmak çıtlatmak mekruhtur.

− Zikir meclisi ve Sema ayininde vecde gelenlerin elbise yırtması mekruhtur. Bu kişiyle tartışmaya da girmemek gerekir.

− Yol üzerinde yemek yemek mekruhtur.

− Oturan arkadaşların arasında ayak uzatmak mekruhtur

− Oturma durumundan çıkacak şekilde bir yere yaslanmak mekruhtur. Çünkü bu büyüklenme alametidir, yanındakini küçük görmek demektir. Ama bir özür sebebiyle olursa başkadır.

− Uzun elbise giymek mekruhtur.

− Sakız çiğnemek mekruhtur; çünkü bu basitliği gösterir.

− Ağzının her yanını açarak kahkaha ile gülmek mekruhtur.

− Gereksiz yere yüksek sesle konuşmak veya bağırmak mekruhtur.

− Kişinin yürümesi de mutedil olmalıdır. Ne yorulup kendine zahmet verecek kadar hızlı, ne de büyüklenme hissi verecek kadar ağır yürümelidir.

− Biri için ağlıyorsa, ona övgüler yaparak ağlamak mekruhtur. Ancak Allah korkusundan veya zamanlarını boşa geçirmenin pişmanlığından ya da ulaşmak istediği güce, dereceye ulaşamamanın üzüntüsünden ağlıyorsa o başkadır.

− İnsanların yanında kir çıkarmak mekruhtur. Ne çeşit kir olursa olsun fark etmez.

− Kirli ve pis sayılan hamam ve tuvalet gibi yerlerde konuşmak mekruhtur. Bu gibi yerlerde selâm verilmez de alınmaz da.

− İnsanların yanında başını açmak mekruhtur. Yahut haram olmayan başka yerini açmak mekruhtur. Avret yerini açmak zaten haramdır.

(Avret mahalli erkeklerde göbek altından diz kapağına kadar olan kısım, kadınlarda ise el ve yüz hariç tüm bedenidir.)

− Allah dışında baba veya her ne için olursa olsun yemin edilmemelidir. Kişi yemin edecek olursa sadece Allah için etsin yahut sussun.

Peygamber'den (sav) gelen rivayetlerde de bu yönde emirler vardır: "Her kim yemin edecekse Allah'a yemin etsin veyahut ta sussun"[70]

İzin İstemek

Birinin kapısına varan kişi, *"Esselâmu aleyküm*, girebilir miyim?" diye selâm vererek izin ister.

Rivayet edildiğine göre, Benî Amir'den biri, Resûlullah'ın yanına gelerek:

-Geçebilir miyim? Diye izin istedi.

Peygamber (sav) de hizmetinde bulunan kişiye:

-Bu adamı çıkar, izin almayı öğret ve *Esselâmu aleyküm,* girebilir miyim? Demesini söyle! Dedi.

O adam da bunu duyunca:

-Esselâmu aleyküm, girebilir miyim? Diye seslendi.

Resûlullah izin verdi ve adam da içeri girdi.[71]

İzin isteyen kişi, kapıya arkasını dönmemeli, çok uzakta da olmamalıdır. Çünkü içeriden gelecek cevabı duymayabilir. İzin istemeyi üç kere tekrar eder, cevap gelmezse ayrılıp gider. Ama cevap alamamasını iyiye yormalıdır. Uzakta olduğundan duymamıştır veya meşgul olduğundan duymamıştır gibi.

Bu izin istemenin aslı, Ebu Said el-Hudri'nin Peygamber'den (sav) rivayet ettiği hadis-i şerife dayanır. Peygamberimiz (sav) şöyle buyurmuştur:

"*İzin isteme üç defadır. Eğer izin verilirse içeri gir, yoksa dön git*."[72]

Bu izin istemede yabancı ve akrabalar aynıdır. İsterse bu annesi veya kardeşi olsun değişmez. İzin istemelidir.

Peygamber'e (sav) bir adam:

-Annemin yanına girmek için de izin almam gerekir mi? Diye sordu.

Peygamberimiz (sav):

-Evet, buyurdu.

Adam:

-Ama ben onunla aynı evde oturuyorum, dedi.

Peygamber (sav):

-Ondan izin al, buyurdu.

Adam yine:

-Ama onun hizmetini görüyorum, dedi.

Bunun üzerine Peygamberimiz (sav) buyurdu ki:

-Ondan izin al! Sen onu çıplak olarak görmek ister misin?[73]

Ancak hanımının odasına ya da kendisine helal olan cariyesinin odasına izin almadan girebilir. Çünkü çok kere bunlara açık olarak rastlar ki, bunların vücutlarını görmek kendisine zaten helaldir. Fakat hanımının veya cariyesinin odasına veya evine girmesine herhangi bir engel olmasa da eve geldiği bilinsin diye, girince veya kapının önünde ayakkabılarının sesini duyurması müstehabtır. İmam-ı Ahmed'in tembihi de bu şekildedir.

Evine giren kişi, evinin hayrı çoğalsın diye, ev halkına selâm vermelidir, hadislerde geçtiği gibi. Bu konudaki daha ayrıntılı bilgileri, inşallah eve girme konusunda anlatacağız.

Uzak bir yerden gelen kişi, gece vakti evinin kapısını çalmamalıdır. Evinin kapısını gece çalma konusunda Peygamber'in (sav) yasaklaması vardır.[74] Bunu iki kişi yaptı ve her ikisi de kadınlarının yanında hoşlanmayacakları şeyle karşılaştılar.

Başkasının evine girmek için izin verilen kimse, ev sahibinin gösterdiği yerden içeri girer ve gösterilen yere oturur. Bu isterse, Müslümanlara haraç vererek aralarında yaşayan gayrimüslimlerden birinin eşi olsun.

Yemek yemekte olan bir topluluğa rastlanırsa, hemen yemeğe başlanmamalıdır. Ama yemek sahibi usulüne uygun olarak, can-ı gönülden yemek yemesini isterse yenebilir.

Sağ ve Sol Elle Yapılması Müstehab İşler

Yenilecek ve içilecek şeylerin hep sağ elle yapılması müstehabtır.

− Musafaha (el sıkışmak) sağ elle yapılmalıdır.

− Abdest almaya sağdan başlanmalıdır.

− Elbise vb. giyerken sağdan başlayarak giyilmelidir.

− Yine, mescitlere, tekkelere, camiye ve türbelere mübarek sayılan yerlere girerken de sağ ayakla girilmelidir.

Sol ele gelince... Kirli işler için sol el kullanılmalıdır. Kirler sol ile çıkarılmalı, sümkürme edep yerlerini temizleme, burnu temizleme, pislikleri yıkama sol elle yapılmalıdır. Ancak çolak olma ve sol eli kesik olma gibi sol eli kullanmada bir zorluk ve mazeret varsa o zaman sağ el kullanılabilir.

Tek ayakkabı ile yürünmemelidir. Ama diğerini işe yarar hale getirerek biraz yürümek gerekirse olabilir. Kayışı veya bağı kopan ayakkabıyı tamire götürmek olabilir.

Bir kimseye berat, nişan, ferman gibi bir başarı belgesi ve diploma verileceği zaman, bunu da sağ el ile vermelidir.

Kendisinden derece bakımından üstün biri ile yürürken, onun sağından yürümeli, onu namazda imam gibi bilmelidir.

Kendisinden derece olarak daha aşağı biri ile yürürken de onu sağına almalı, kendisi de onun solundan yürümelidir.

Denilmiştir ki, sol tarafı tükürük ve başka işler için boş bırakıp, sağ tarafa doğru yürümek müstehabtır.

Yeme ve İçme Adabı

Yemek yemeye başlarken *“Bismillah...”* diye Allah’ın adını söylemek, bitirince de *“Elhamdülillah”* (Allah’a hamdolsun) demek müstehabtır. Yine bir şey içerken de böyle yapmalıdır. Zira böyle yapmak yemeğin bereketini artırır ve şeytanı kendisinden uzaklaştırır.

Hz. Peygamber’in (sav) ashabından rivayet edildiğine göre şöyle dediler:

“Ey Allah’ın Resûlü! Biz yiyoruz ama doymuyoruz.”

Resûlullah buyurdu ki:

“Galiba siz yemeği dağınık yiyorsunuz öyle mi?”

Onlar:

“Evet” dediler.

Resûlullah (sav) da bunun üzerine şöyle buyurdu:

“*Yemeğinizin başına toplanın, sonra da Alla Teâlâ’nın adını anın ki böylece yediğiniz size bereketli olsun*.”[75]

Cabir b. Abdullah’tan (ra) gelen rivayette, Resûlullah’ın şöyle buyurduğunu işitmiştir:

“*Bir adam evine girdiği zaman, girerken “Bismillah” der ve yemek yerken de böyle yaparsa, şeytan çocuklarına şöyle der: ‘Burada sizin için ne yatacak yer, ne de yiyecek bir şey var!*’

O kimse içeri girdiğinde Allah’ın adını anmaz ise şeytan şöyle der:

“Yatacak yer buldunuz.”

O kişi yemeğe başlayınca gene “Bismillah” demezse, şeytan çocuklarına şöyle der:

‘Hem yatacak yere hem de yiyeceğe kavuştunuz.’”[76]

Huzeyfe’den (ra) gelen bir rivayette şöyle demiştir:

“Bir yemekte Resûlullah (sav) ile beraberdik. Hiçbirimiz elini uzatmadı. Resûlullah’ın (sav) başlamasını bekliyorduk. Yemek de hazırdı. Aniden bir Arabî köylü ite kaka geldi. Doğru yemeğin yanına gitti ve elini yemeğe uzattı. Ama Resûlullah (sav), hemen onun elini tuttu. Sonra bir cariye de ite kaka geldi. O da elini yemeğe uzattı. Resûlullah (sav), onun da elini tuttu ve şöyle buyurdu:

“*Şeytan Allah’ın adı anılmayan yemeğe girer. O şeytan bu köylü ile geldi, onun elini tuttum. Daha sonra bu kadınla geldi onun da elini tuttum. Canımı kudretinde tutan Allah’a yemin ederim ki, şeytanın eli bunların eli ile benim elimin içindedir*.””

Bir kimse yemeğin başında Allah’ın adını unutursa, aklına geldiğinde, *“Bismillahi Evvelihi vel Ahirihi”* demelidir. Hz Aişe’nin (ra) Peygamberimizden (sav) rivayet ettiği bir hadiste böyle anlatılmıştır. [77]

Yemeğe tuz ile başlamak ve tuz ile bitirmek müstehabtır.

Lokmaları sağ el ile ağza almalı ve mümkün olduğu kadar küçük lokma olmalıdır. Lokmayı uzun süre çiğnemeli ve de geç yutmalıdır.

Yemek tek çeşit ise önünden yemelidir. Ama yemek fazla çeşit olursa elini kabın içinde gezdirmesinde mahzur yoktur.

Yine meyve ve sebzelerde de durum aynıdır. Yani tek çeşit ise önünden yemeli, fazla çeşit varsa elini başka taraflara uzatabilir.

Yemeğin ortasından ve üstünden yememeli, kenarından yemelidir.

Yemekte tek başına ise önce üç parmağı ile yemeli, sonra da parmaklarını yalamalıdır.[78]

Yiyecek ve içecek şeyin içine üflememeli, su kabının içinde nefes alıp vermemelidir.

Su içerken nefesi daralacak olursa su kabını kendisinden uzak tutmalı nefeslendikten sonra tekrar kendisine yaklaştırmalıdır.

Bir şey yerken, bir yere dayanmak mekruhtur. Ayakta yemek ve içmek caizdir. Bazı âlimler bunun mekruh olduğunu söylemişlerdir. Ama oturarak yemek, içmek daha iyidir.

Mecliste bulunanlara su dağıtacağı zaman sağdaki kişiden dağıtmaya başlamalıdır.

Altın ve gümüş kaplarda bir şey yiyip içmek caiz değildir. Altın ve gümüş kaplamalı kaplarda da kaplama kısmı fazla ise onlarda da yenmemelidir. O kaptakini bir ekmek üzerine koymalı veya başka bir kaba boşaltmalı, sonra yemelidir.

Altın ve gümüş kapta yiyecek-içecek getirilmemesini istemek oradakilere vaciptir.

Altın ve gümüşten yapılan buhurdanlıkların da hükmü aynıdır.

Gülsuyu kaplarının hükmü de böyledir.

Bunların kullanıldığı mecliste oturmak haramdır. Onların bu yaptığını kabul etmediğini açıklamalıdır. Aksi halde o meclisten

kalkıp gitmelidir.

Altın ve gümüş kapları kullanmayı kabul etmediğini tatlı dille söylemeli ve şöyle demelidir: “Sevincinizin tamam olması, şeriatın mubah ve helal şeylerle bezenmesine bağlıdır, Haram ve sakıncalı şeylerle değil. İnsanı günaha götüren şeylerde hayır yoktur. Peygamberimizin şu sözünü hatırlayın, Allah (cc) da sizi rahmete erdirsin:

“*Kim ki altın ve gümüş kapla veya bunların karışımı bir kapla bir şey içerse içinde cehennem ateşi parlamaya başlar*.”[79]

Bir kimse lokmayı ağzına koyduktan sonra dışarı çıkarmamalıdır. Ama zor durumda kalıp, içine sinmeyebilir veya çok sıcak olabilir, o zaman çıkarabilir.

Yemek üzerine aksıracağı zaman ağzını kapamalı, hatta yüzünü örtmelidir. Yemek içine bir şey sıçramaması için dikkatli olmalıdır.

Yemek yerken başucunda ayakta duran biri varsa, onun oturmasına izin vermelidir. Eğer oturmak istemezse, hizmetçisi ise veya ihtiyaç için oğlu bekliyorsa ya da hizmetçisi su vermek için ayakta duruyorsa, yemeğin en güzel yerinden ona bir lokma vermelidir.

Tabağı sıyırmak ve tabakta ya da sofrada kalan yemek artıklarını toplamak müstehabtır.

Yemek sırasında gayet sıkıntılı durumları var ise yemekteki kardeşlerine duruma uygun rahatlatıcı, güzel sözler söylemeli ve hikâyeler anlatmalıdır. Bu müstehabtır.

Dünyalık adamları ile yemek yerken edepli olmalı, fakirlerle yemek yerken de onları kendine tercih etmelidir. Dostlarla yemek yerken de açık yürekli ve rahat olmalı, âlimlerle yemek yerken ise onlardan bir şey öğrenmeye çalışmalı ve onlara uymalıdır.

Âmâ ile yemek yendiği zaman onlara yemeklerin yerini tarif etmelidir. Zira ekseriyetle o iyi yemeğin iyi yerlerini göremez kaçırır.

Düğün Yemeği

Düğün yemeğine gitmek müstehabtır. Eğer orada canı yemek isterse yer yemezse dua eder ve döner. Cabir b. Abdullah’tan (ra) rivayete göre şöyle demiştir:

Resûlullah (sav) buyurdu ki*:*

"*Bir kimse bir yere davet edilince, gitmelidir. Orada isterse yemek yer istemezse yemez*."[80]

Abdullah İbn-i Ömer'den (ra) şöyle dediği rivayet edilmiştir:

Resûlullah (sav) buyurmuştur ki:

"*Kim bir davete çağrılır da gitmezse Allah ve Resûlü'ne asi gelmiş olur. Kim de davet edilmeden giderse, hırsız olarak girer ve ayıplanmış olarak çıkar*."[81]

Burada anlattığımız davet, dinimizin kötü saydığı şeylerin olmadığı davettir. Eğer davette davul, zurna, ud, ney, şerbuk, çengi, rübap, şarkıcı, tambur ve Türklerin çaldığı cura bulunursa, orada oturmamalıdır. Çünkü bütün bunlar haram şeylerdir.

Ancak nikâhta tef çalmak caizdir. Fakat kamışla çalınanı dinlemek ve oynamak mekruhtur. Nitekim bazı müfessirler:

"**İnsanların bazıları oyuncak sözlere müşteri olurlar**."[82]

Ayet-i kerimesini açıklarken şöyle demişlerdir:

Burada oyuncak sözlerden murat şarkı ve şiirdir.

Bazı hadis-i şeriflerde geçtiği üzere, Resûlullah (sav) şöyle buyurdu:

"*Nağmeli şarkılar, selin yeşillik bitirmesi gibi kalpte nifak bitirir*."[83]

İmam Şiblî'ye (ra) nağmeli şarkıların dinlenmesi soruldu:

-Bu hak mıdır?

İmam:

-Hayır, dedi.

-O halde hak değil de nedir? Diye sorulunca da:

-Haktan başka olan şey batıl değil de ne olabilir?[84] diye cevap verdi.

Mekruh Olan Şarkılar

Mekruh olan şarkıların dinlenmesinin keraheti konusunda şu sebepler delil olarak yeterlidir:

Tabiatın coşması, şehvetin depreşmesi, kadınlara meyletme, nefsanî olan batıl işlere girmek, aklın baştan gitmesi, hoplayıp zıplayarak düşük seviyelere inmek.

Allah'a ve ahiret gününe inanan kişi için en güzel olan, Allah'ın zikri ile meşgul olmak ve O'na teslim olmaktır.

Sünnet daveti müstehab değildir. Sünnet davetine çağırılan kişinin gitmesi zorunlu da değildir.

Düğünlerde saçılan şeyleri toplamak mekruhtur. Çünkü bu yağmacılığa benzer. Bunda kıt akıllılık ve seviye düşüklüğü vardır.

Düğün hariç, bilhassa Peygamber'in (sav) belirttiği şekilde olan düğün velimelerine gitmek mekruhtur. Resûlullah (sav), şöyle buyurmuştur:

"*Muhtaçlar çağırılmaz zenginler çağırılır*."[85]

Genel olarak fazilet ve ilim ehlinin, davete acele gitmeleri uygun değildir. Biraz ağırdan almalıdır. Çünkü yemek davetine acele gitmekte düşüklük, basitlik ve hırs vardır. Bilhassa semtinin hâkimi durumunda olan bir kişi ağırdan almalıdır.

Davetsiz Gitmek

Denilmiştir ki:

"Bir başkasının yemek kabına elini izinsiz uzatan kimse zelil olur."

Davet edilmeden, başkasının davetine gitmek haramdır. Böyle bir kişi diğer çağırılan kişilerle beraber, çağrılmadığı halde davete katılır. Böyle bir şey hayâsızlık ve gasp sayılır. Bu durumda iki günah vardır:

1-Çağrılmadığı yemeği yemek,

2-İzinsiz olarak başkasının evine gitmek, onun sırlarını gözetmek, davete gidenleri sıkıştırmak.

Yemek esnasında, yemek yiyenlerin yüzüne sık sık bakmamak gerekir. Çünkü bu, onları sıkar.

Yemek yerken oradakileri tiksindirecek sözlerde etmemelidir ve fazla güldürecek şeyler de anlatmamalıdır. Bunda onları yemekten alıkoymak korkusu vardır. Yemek midelerine de oturabilir.

Yine; yemek yiyenleri yemek yemekten soğutacak üzüntülü şeyler de söylememelidir. Yemekten önce ve sonra elleri yıkamak müstehabtır. Bu konuda şöyle diyen de olmuştur: Yemekten önce yıkamak mekruh, yemekten sonra ise müstehabtır.

Soğan, Sarımsak ve Pırasa

Şu üç kötü kokulu yiyeceği yemek mekruhtur. Bunlar; soğan, sarımsak ve pırasadır. Bunların mekruh oluşu kokusundan dolayıdır.

Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

“*Bu kötü kokulu yeşilliği yiyenler, mescitlerimize yaklaşmasınlar*.”[86]

Çok yemek mekruhtur. Bu, midenin dolup çatlaması, insana ağırlık basması gibi korkular yüzündendir. Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

“*Âdemoğlunun doldurduğu en şerli kap midesidir*.”[87]

Yemek sahibinden başkasının yemekte bulunanlara ikramda bulunması uygun değildir. Bu, sahibinin izni ile olursa başkadır. Çünkü kendisi başkasının malını mubah olduğu üzere yemektedir. Ama bunu başkasına vermeye yetkili değildir.

Yenen şeyin ne zaman misafirin malı olacağı konusunda İslâm âlimleri farklı görüşler belirtmişlerdir. Bazıları şöyle demişlerdir: Yenilen şey misafirin midesine inip de eriyince, onun malı olmuş olur.

Bazı âlimler de şöyle demişlerdir: Kendisinin malı olma diye bir şey yoktur. Esasen yediği şeyi kendi malı gibi yer.

Bir kimseye yemek verildiğinde artık o kişinin izin almasına gerek yoktur. Ama o beldede yenecek şeyin o şekilde verilince yenilmesi âdet ise bu böyledir. Yoksa o bölgenin geleneği ne ise ona göre hareket eder. Bu durumda örf ve adet izin olmuş olur.

− Ağzından bir şey çıkarıp tabağa koymak mekruhtur.

− Yemek yerken dişlerini karıştırmak mekruhtur.

− Ekmeğe elini silmemeli ve ekmeği hor görmemelidir.

− Değişik yemekleri birbirine karıştırmamalıdır. Çünkü bundan birçok kişinin midesi bulanır. Kendisi böyle yapmayı istese de istemeyenleri düşünerek bundan vazgeçmelidir.

− Yemeği kötülemek caiz değildir. Yemek sahibi de yemeği övemez ve bir kıymet biçemez. Çünkü bu düşüklük alametidir.

Hz. Peygamber’den (sav) rivayet edildiğine göre:

“*Peygamber (sav), ne bir yemeği övmüş, ne de kötülemiştir.*”[88]

Yemekte bulunanlar bırakmadıkça, yemeği bırakmamalıdır. Ama yemek yiyenler hoş görürse, bırakmakta sakınca yoktur.

El yıkama suyunun bir leğende toplanması müstehabtır. Bu hususta gelen bir hadiste şöyle buyrulmuştur:

“*Dağınık olmayınız, Allah işlerinizi dağıtır*.”[89]

Rivayet edildiğine göre, Peygamber (sav) el yıkama leğeninin dolmadan kaldırılmasını yasaklamıştır.

Yemeği yapılan baklagillerden mercimek, fiğ ve benzeri şeylerin unu ile elini yıkamamalıdır. Kepekle ise yıkamak caizdir.

İki hurmayı bir defada alıp yememeli. Hz. Peygamber (sav), bunu yasaklamıştır. Yine, bu konuda denilmiştir ki: ‘Bir kimse tek başına yiyorsa veya yemek sahibi ise iki hurmayı bir defada yemesinde mahzur yoktur.”

Misafir olan kişi, ev sahibini yemek hazırlama konusunda, ‘şunu-bunu isterim’ şeklinde zorlamada bulunmamalı, ikram edileni yemelidir. Herhangi bir istekte bulunmak ev sahibini zora sokabilir. Peygamberimiz (sav), şöyle buyurmuştur:

“*Ben ve ümmetimin takva sahipleri, zorlamadan uzaktırlar*.”[90]

Eğer ev sahibi misafire ne istediğini sorarsa, o zaman misafir arzu ettiğini söyleyebilir.

Verilen hediyeyi geri çevirmek uygun değildir. Tabii ki hediye helal yoldan gelmiş ise. Hediyeye karşılık vermeye gayret etmeli, ya da dua etmelidir.

Yemeğe Düşen Böcekler

Bir kişinin yemeğine herhangi bir şey düşerse, bu düşen şey ya akıcı kanı olan bir şey olur, ya da akıcı kanı olmayan kuru bir şeydir.

Balıktan başka, akıcı kanı olan ve zehirli bir şey ise onun düşmesi ile yemek pis olmuş olur. Yemek de sulu ise onu yemek haramdır. Eğer yemek kuru ise, düşen şeyin düştüğü yeri ve çevresini alıp atarak kalanı yenebilir.

Eğer düşen şey akıcı kanı olmayan bir şey ise zehirli cinsten ise onun düştüğü yer yenmez. O düşen şeyin kendisi için değil, vereceği zarar sebebiyle o yemeği yemek haram olur, mesela yılan ve akrep gibi.

Yemeğe düşen şey sinek ise iki kanadı da batacak şekilde sineği yemeğe batırıp çıkarır, isterse sinek ölmüş olsun fark etmez, o yemek temizdir yenebilir. Bu hususta Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

“*Birinizin kabına bir sinek düşerse, onu yemeğe batırın. Onun bir kanadında hastalık, diğer kanadında ise şifa vardır. O, şifa olan kanadını daldırır, şifa olan kanadını kaldırır*.”[91]

Su İçerken

Suyu emerek içmeli, laklak içmemelidir.[92] Suyu üç defada, arada nefes alarak içmelidir.[93] Kabın içine solumamalıdır.

Su içerken başta ***"Bismillah"*** demeli, sonunda da ***"Elhamdülillah"*** demelidir.

Yeme içme için özetle diyebiliriz ki, edepleri on ikidir: Dördü farz, dördü sünnet, dördü de adaptır.

Farzlar: Yenecek şeyin nereden geldiğini bilmek, başında besmele okumak, önüne gelen yemeğe razı olmak ve nimete şükretmektir.

Sünnetler: Yemekte sol ayak üzerine oturmak, üç parmakla yemek, dudakları yalamak, önünden yemektir.

Edepler: Lokmayı küçük almak ve iyice çiğnemek, sofradakilerin yüzüne oldukça az bakmak, sofraya ekmek serip, üzerine yiyecekleri koymamak, bir yere dayanarak veya mide üzerine yatıp yememektir.

İftar

Bir kişi başkasının evinde iftar ediyorsa şöyle dua etmelidir:

أَفْطَرَ عِنْدَكُمُ الصَّائِمُونَ، وَأَكَلَ طَعَامَكُمُ الْأَبْرَارُ، وَتَنَزَّلَتْ عَلَيْكُمُ
الرَّحْمَةُ، وَصَلَّتْ عَلَيْكُمُ الْمَلَائِكَةُ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي أَطْعَمَنَا وَسَقَانَا
وَجَعَلَنَا مُسْلِمِينَ، وَهَدَانَا مِنَ الضَّلَالَةِ وَفَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِنْ خَلْقِهِ
تَفْضِيلًا، اَللّٰهُمَّ أَشْبِعْ جِيَاعَ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
وَاكْسُ عَارِيَهَا، وَعَافِ مَرْضَاهَا، وَرُدَّ غَائِبَهَا، وَاجْمَعْ شَمْلَ أَهْلِ
الدِّيَارِ، وَادْرِ أَرْزَاقَهُمْ/وَاجْعَلْ دُخُولَنَا بَرَكَةً، وَخُرُوجَنَا مَغْفِرَةً، وَآتِنَا
فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ بِرَحْمَتِكَ
يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ.

"Yanınızda oruçlular iftar etsin, yemeğinizi iyiler yesin, üzerinize rahmet yağsın, size melekler gelsin."[94]

"Bizi doyuran, bize yediren, içiren ve bizi Müslümanlardan kılan Allah'a hamdolsun."[95]

Bizi sapıklıktan kurtardı, bizi çoğu yarattığından üstün kıldı.

Allah'ım! Ümmet-i Muhammed'in açlarını doyur, çıplaklarını giydir, hastalarına afiyet ver, yitirdiklerini geri getir, hane halkının dağınık işlerini toparla, rızıklarını bereketli eyle; bizim buraya gelişimizi bereketli eyle, çıkışımızı da onlar için bir mağfiret kıl! Bize dünyada da ahirette de iyilik ver ve bizi cehennem azabından koru! Ey merhametlilerin merhametlisi, senin rahmetine sığınıyoruz!"

Hamam Adabı

Hamam inşa etmek, almak, satmak ve kiralamak tamamen mekruhtur. Çünkü insanların avret mahallerini görmek söz konusudur.

Ali b.Ebi Talib'den (ra) rivayet edildiğine göre şöyle demiştir:

"Hamam ne kötü bir evdir. Oraya gidenler hayâdan soyunur ve orada Kuran okunmaz."

Hamama girmeye gelince, en iyisi oraya girmemektir. Ama ondan bir kurtuluş yolu bulamazsa girebilir.

Abdullah İbn-i Ömer'den (ra) rivayete göre, o hamamı hoş görmezdi. Ondan geçim sağlamayı illetli sayardı.

Hasan-ı Basrî[96] ve İbn-i Sirin'in hamama girmediği anlatılır.

İmam Ahmed'in oğlu Abdullah şöyle demiştir:

"Babamın hamama gittiğini hiç görmedim."

Eğer bir kimse zaruret gereği bir işi için hamama gidecek olursa, kendisi tesettüre uygun olarak girebilir ve oradakilerin edep yerlerine bakmaktan kendilerini korumalıdır.

Eğer mümkün olursa hamamın boş olduğu gece veya kimsenin olmadığı gündüz vakti girebilir.

İmam Ahmed'e hamam hakkında sorulunca şöyle dedi:

"Hamamda bulunan herkeste peştamal olduğunu biliyorsan oraya girebilirsin, yoksa oraya gitme!"

Hz. Aişe'nin (r.anha) Peygamber'den (sav) rivayetine göre, O şöyle buyurmuştur:

"*Hamam ne kötü bir yerdir. Orada insanlar örtünmez ve suyu da temizlemez*."[97]

Hz. Aişe (*r.anha*) şöyle demiştir:

"Uhud dağı kadar altın verilse, hamama gitmek Aişe'yi sevindirmez."

Cabir b. Abdullah'tan (ra) rivayet edilen bir hadis-i şerifte, Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

"*Allah'a ve ahiret gününe inanan kişi, peştamalsız olarak hamama girmesin*."[98]

Kadınlara gelince… Erkekler hakkında bahsettiğimiz şartlar onlar için de geçerlidir. Bir özür varsa, hastalık, hayız ve nifas gibi bir ihtiyaçtan dolayı hamama gidebilir.

İbn-i Ömer'den (ra) rivayet edildiğine göre, Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Acem diyarını fethedeceksiniz. Orada hamam denen evler göreceksiniz. Erkekler oraya sadece peştamalla girmelidir. Hastalık ve nifas halleri dışında kadınları da oralara sokmayınız*."[99]

Hamama girildiği zaman selâm verilmez. Orada Kuran da okunmaz, okunmamalı. Bu konuda Hz. Ali'den (ra) gelen rivayet daha önce anlatıldı.

Her Zaman, Özellikle Yıkanma Anında Çıplak Olmamak

Behz b. Hakim'in dedesi yoluyla gelen bir rivayeti, Ebu Davud nakletti. Behz b. Hakim'in dedesi Resûlullah'a şöyle sorar:

-Ya Resûlullah! Edep yerlerimizi kime gösterelim?

Resûlullah (sav) buyurdu ki:

-Avret mahallini, hanımın ve sahip olduğun cariyen dışında herkesten koru.

Ben tekrar sordum:

-Ya Resûlullah! İnsanlar bir arada olurlarsa nasıl olur?

Şöyle buyurdu:

-Onlara bakmamaya gücün yeterse, bakma!

-İçimizden biri, tek başına olursa?

-İnsanlardan çok, Allah utanılmaya daha layıktır.[100]

Ebu Said el-Hudri'ye (ra) dayanarak, Ebu Davud'un rivayetine göre Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Erkek erkeğin edep yerine bakmasın, kadın da kadının edep yerine bakmasın. Erkekle erkek aynı elbise içine girmesin, kadınla kadın da aynı elbise içine girmesin*."[101]

Tenha bir yerde yıkanırken, hiç kimse görmese de peştamalsız yıkanmak mekruhtur.

Ata,[102] Ya'la b. Ümeyye'den, ondan da Ebu Davud'un rivayetine göre, Peygamber (sav) peştamalsız yıkanan birini gördü. Bunun üzerine minbere çıktı, Allah'a hamd ve sena ettikten sonra şöyle buyurdu:

"*Allah örtülüdür. Örtünmeyi ve hayâyı sever. Biriniz yıkanacağı zaman, örtünsün*."[103]

Suya yıkanmak için girecek olursa, örtüsüz girmek de gene mekruhtur. Çünkü suyun içinde de yaşayan canlılar vardır. Cabir b. Abdullah'ın (ra) Peygamber'den (sav) rivayet ettiğine göre:

"Peygamberimiz (sav) insanın suya peştamalsız girmesini yasaklamıştır."[104]

Hz. Hasan (ra), şöyle demiştir:

"Suyun içinde yaşayanlar vardır. Suyun sakinlerinden utanmak en çok bize yakışır."

İmam Ahmed b. Hanbel'den gelen bir başka rivayette ise örtüsüz olarak suya dalmak mekruh sayılmamıştır. Çünkü kendisine şöyle soruldu:

-Bir kimse ırmak kenarında olsa, kendisini gören hiç kimse de olmasa, bu kişinin peştamalsız olarak suya girmesinde bir sakınca var mıdır?

Dedi ki:

-Ümit ederim! (ki, yoktur!)

Bu, "Bunda bir sakınca yok!" anlamına gelir.

Ama ilk rivayet en uygun olanıdır. Yani peştamalsız suya girmemelidir.

Yüzük Takmak ve Mühür Kullanmak

Ebu Davud'un Enes b. Malik'e (ra) dayanarak şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Peygamber (sav), bazı yabancılara mektup yazacağı zaman, kendisine şöyle denildi: "Onlar mühürsüz mektubu okumazlar." Bunun üzerine gümüşten bir yüzük ve üzerinde, **"Muhammedü'r-Resullüllah"** (*Muhammed Allah'ın Resulüdür*) kazınan bir mühür edindi."[105]

Enes'den (ra) gelen rivayete göre şöyle demiştir:

“Resûlullah’ın (sav) yüzüğü gümüştendi, taşı da siyah akiktendi.”[106]

Ebu Davut,[107] Nafi’ye dayanarak, o da İbn-i Ömer’den rivayet etmiştir ki İbn-i Ömer şöyle dedi:

“Resûllullah’ın (sav) yüzüğü altındandı, taşı da avuç içine gelmişti. Üzerinde de **“*Muhammedü’r-Resûlullah*”** (*Muhammed Allah’ın elçisidir.*) şeklinde işlenmişti.

Bunun üzerine herkes altın yüzük kullanmaya başladı. O (sav) da onları görünce, yüzüğü çıkardı ve bir daha hiç takmadı. Sonra gümüş yüzük takmaya başladı. Üzerinde de ***“Muhammedü’r-Resûlullah”*** vardı.

Resûlullah’tan (sav) sonra bu yüzüğü Hz. Ebu Bekir taktı. Ebu Bekir’den sonra Hz. Ömer, ondan sonra da Hz. Osman taktı.

Demir ve Benzeri Şeyleri Takmak

Demir ve pirinçten yüzük kullanmak mekruhtur. Ebu Davud’un[108] Abdullah b. Büreyde’ye dayanarak, onun da babasından rivayetine göre şöyle demiştir:

Resûlullah’ın (sav) yanına biri geldi. Yüzüğü pirinçtendi. Peygamberimiz ona şöyle dedi:

“Buna ne oluyor ki, senden putların kokusunu alıyorum.” O adam da onu çıkarıp attı. O kimse daha sonra yine geldi. Bu defa parmağında demirden bir yüzük vardı. Peygamberimiz (sav) şöyle dedi:

“Nedendir ki, sende cehennem ehlinin takısını görüyorum.” O da yüzüğü çıkarıp attı ve dedi ki:

“Ey Allah’ın Resulü! Neden yüzük takayım? (hangi madenden).”

Resûlullah (sav) buyurdu ki:

“Gümüş tak; ama ağırlığı bir miskalden fazla olmasın.”

Orta ve İşaret Parmağına Yüzük Takmak

Orta ve işaret parmağına yüzük takmak mekruhtur. Peygamber’den (sav) rivayet edildiğine göre: “Peygamber (sav) Hz. Ali’ye böyle yüzük takmayı yasaklamıştır.”[109]

Yüzüğü Sol El Küçük Parmakla Orta parmak Arasına Takmalı

Yüzüğü sol ele ve küçük parmakla orta parmak arasındaki parmağa takmalıdır. Ebu Davud'un (ra)[110] Nafi'ye dayandırarak, onun da İbn-i Ömer'den (ra) rivayet ettiğine göre Peygamber (sav), yüzüğü sol eline takardı. Yüzüğün kaşını da avucunun içine getirirdi. Geçmişteki büyüklerin, yüzüğü bu şekilde taktıkları rivayet edilmiştir. Zira bunun aksi bidatçilerin âdet ve işaretidir.

Eşyayı sağ elle alıp sol tarafa koymak müstehabtır. Bu şekilde yüzüğü kullanmak ise onu korumak söz konusudur. Böylece üzerindeki isimler ve harfler konuşmuş olurlar.

Anlatıldığına göre Hz. Ali (ra), yüzüğü sağ eline takardı.[111] Buna göre sağ el ve sol ele takma arasında fark yoktur. Ama sağa takmak tercih edilebilir.

Tuvalet ve Temizlik

Bir kimse tuvalete gideceği zaman üzerinde bulunan Allah'ın adı yazılı her ne varsa yüzük, muska ve benzeri şeyleri çıkarır.

Tuvalete sol ayakla girilmelidir. Ve şu duayı okumalıdır:

بِسْمِ اللهِ أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ وَمِنَ الرِّجْسِ النَّجِسِ
الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.

"Allah'ın adıyla, pislikten, pisliklerden, Allah'ın huzurundan kovulan şeytandan Allah'a sığınırım!"[112]

Hz. Peygamber'den (sav) rivayet edildiğine göre, şöyle buyurmuştur:

"*Bu gibi yerlerde, şeytanlar hazır olup, insanoğluna zarar vermek isterler. Şeytandan Allah'a sığının. Sizden biriniz oraya girdiğinde şöyle dua etsin:*

بِسْمِ اللهِ أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الرِّجْسِ النَّجِسِ الْخَبِيثِ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

"Pis, çirkef, Allah'ın huzurundan kovulan şeytandan Allah'a sığınırım!"[113]

Tuvalete girerken başı örtülü olmalıdır. Yere oturmadan eteğini açmamalıdır. Tuvalete otururken sol ayağına doğru dayanmalıdır. Çünkü bu içten çıkacak şeyin daha kolay çıkmasını sağlar.

Tuvalette konuşulmaz ve kendisine selâm verenin de selâmı alınmaz. Kendisiyle konuşana cevap verilmez. Aksıracak olursa içinden Allah'a hamd etmelidir. Başını göğe doğru kaldırmamalıdır.

Kendisinden olsun, başkasından olsun çıkan şeye gülmemelidir. Tuvaletini insanlardan uzaklaşarak yapmalıdır.

Üzerine idrar sıçramaması için bir yer hazırlamalıdır.

Edep yerini hiç kimseye göstermemelidir.

Eğer idrarını yapacağı yer sert ise veya rüzgâr esmesi gibi bir durum varsa yere yakın olarak idrarını bozar.

Açık arazide tuvalete çıkacak olursa yüzünü ve arkasını kıbleye döndürmez. Gelen habere göre doğuya ya da batıya dönmelidir. Güneşe ve aya doğru da dönmemelidir. Yine bir deliğe, meyveli bir ağacın altına abdestinin bozmamalıdır. Meyvesiz bir ağacın altına da abdest bozmamalıdır. Çünkü onların gölgesinde oturanların elbiseleri kirlenir. Meyveli ağacın meyvesi yere düşünce pislenir.

Yol üzerine, nehir yoluna, duvar dibine yapmamalıdır. Çünkü rivayet edilen hadislerde geçtiği gibi, bunları yapanlar lanete hak kazanmışlardır.

Tuvaletteyken Allah'ın adı, Kur'an ile başka bir şekilde anılmaz. Bu Allah'ın adını temiz tutmak için böyledir.

Daha önce anlattığımız gibi, Allah'ın adını anmak ve şeytandan Allah'a sığınmaktan başka bir şey okumaz ve söylemez.

Tuvalet işi bittikten sonra şöyle der:

"Bana sıkıntı vereni götüren ve bana afiyet veren Allah'a hamd olsun, affına sığınırım ey Allah'ım!"[114]

Sonra bulunduğu yerden temiz bir yere geçer. Temizliği orada yapmaz. Bu, eli pisliğe dokunmasın diye veya yere düşen su elbisesine ve üzerine kaymasın diye böyle yapılır.

Sonra bakar, eğer çıkan pislik çıktığı yerden başka bir yere, çevresine taşmamış ise yıkamadan önce kuru bir şeyle silip silmeme arasında serbesttir. Eğer silecek olursa taşla silmelidir. Onu üçtaşla yapmalıdır.[115] Ama taşlarla kimse silmiş olmamalıdır, temiz olmalıdır. Sağ eline taş alır.

Temizliğe ön edep yerinden başlar. Silmeye başlamadan önce ön edep yerinin dibinden başa doğru sığar. Sol eliyle bunu üç kere yapar. Ara sıra da “öhö öhö” diyerek içinde idrar kalmamasına çalışır. İşte buna *“istibra”* denir.

Ön edep yerini sol eline alır, sağ elindeki taşa doğru uzatır. Silinen yerin kazıdığını görünceye kadar siler. Bu işi üçtaş ile üç kere yapar. Eğer taş bulunmaz ise çanak, saksı, kiremit gibi şeylerle yapar. Bir bez parçası ile üç kesek ile yapar. Bunları bulamazsa yere veya bir duvara sürerek bu işi yapar. Bunu yapınca temizliği yapmış olur.

İçinde idrar kalma ihtimalinden dolayı, ön edep yerini tutup çekmemek gerekir. Çünkü bu durumda içerde kalan varsa çıkabilir ve bu da abdesti bozar.

Üstte anlatılana göre, bu kişi ön tarafın temizliğine başlamadan birkaç adım yürümelidir. Hatta idrar yoluyla idrar varsa çıkması için boğazı temizler gibi hafif hafif öksürmelidir.

Arka tarafın temizliğine gelince, taşı sol eline alır. Dışkının çıktığı yerin ön tarafından arkaya doğru siler ve bu taşı atar, ikinci taşı alır. Bu kez arka taraftan öne doğru siler ve bu taşı da atar. Bu kez arka taraftan öne doğru siler ve bu taşı da atar. Sonra da üçüncü taşı alır. Bunu da çıkış yerinin çevresinde gezdirerek siler, onu da atar. Böylece o kısımların temizliği yapılmış olur.

Bu şekilde yapıldığı halde temizlik sağlanmazsa, yani son sildiği taşın üzerinde herhangi bir dışkı artığı görürse sileceği taşı beşe tamamlar. Gene temizlemezse yedi, dokuz şeklinde devam eder. Bu işi tek taşla bitirir. Eğer temizlik bir veya iki taşla yetiyorsa da üçüncü taşı da kullanmalıdır. Çünkü hüküm bize bu şekilde ulaşmıştır.

Bu taşla temizlik şu şekilde de anlatılmıştır:

Taşı sol eline alır. Çıkış yerinin sağ ön tarafına koyar, arkaya doğru siler. Sonra oradan sol tarafa götürür. Oradan da başladığı yere doğru silerek getirir. Sonra başka bir taş alır. Bununla da sol tarafından başlar. Öbürü gibi sağ taraftan silerek, başladığı yere getirir. Daha sonra başka bir taş alır, bununla da orta kısmı siler.

Her iki şekilde de temizlik caizdir.

Anlatıldığına göre Bedevilerden biri sahabe-i kiramdan biri ile tartışırken şöyle dedi:

-Senin abdest bozma usulünü tam bileceğini sanmıyorum.

O sahabe de şöyle dedi:

-Babanın başı için ben, evet, onu iyi bilirim.

O Arap:

-Öyle ise bana anlat bakalım, dedi.

Sahabe de şöyle anlattı:

-Belirsiz bir yere uzaklaşır giderim. Temizlik için taş veya keseği vb. hazırlarım. Tavşan otuna doğru dönerim. Rüzgârı arkama alırım. Geyik gibi otururum, çömelirim. Deve kuşu gibi oturağımı yukarda tutarım.

İstinca (Su ile Temizlik)

Önce ön tarafın temizliğini şöyle yapmalıdır:

İdrar yolundaki idrarın tamamen temizlenmesi için, hafif hafif öksürmek, idrar yolu damarını sığamak ve taşla temizlik gibi yukarıda anlattığımızı yapmak gerekir.

Erkek ön edep yerini kamışını sol eline alır, sağ eli ile de su dökerek yıkar.

Medine fakihleri (Allah onlara rahmet eylesin), erkeğin ön edep yerini sağıldıkça süt gelen memeye benzetmişlerdir. Erkek onu çektikçe bir şeyler gelmeye devam eder. Ona su dokununca ise ondan gelen idrar kesilir.

Arka edep yerini yıkamaya gelince… O bölge de sol elle yıkanır. Sağ elle su dökülür. Suyu peş peşe dökmeli, delik kısmını biraz gevşek tutmalı, onun tamamen temizlendiğine kanaat getirene kadar, güzel bir şekilde yıkamalıdır.

Küçük ve büyük abdest yapılan organlarının içini yıkamak yoktur. Dinimiz bunu istememiştir.

Bu temizlikte, taş ve su kullanarak temizlik yapmak, fazilet bakımından daha iyidir. Şayet sadece taş kullanarak temizlik yaparsa bu da yeterlidir. Ama su kullanmak her yönden daha güzeldir.

Bunun için şöyle denilmiştir:

Su kullanmadan temizlik yapılırsa, insanın içine şüphe girer ve şeytan da vesvese verir.

Yine bu konuda şöyle denilmiştir:

Şairlerden bir kısmı su ile temizlenmezler. Bu yüzden onların aklına kötü ve yaramaz sözler gelir.

Pislik ve cesedin ürünü olan kötü sözlerden Allah’a sığınırız.

Önden çıkan idrar ile arkadan çıkan pislik, çıktıkları yerin etrafına fazlaca yayılmışsa, su ile yıkamak gerekir. Sudan başkası ile temizlik olmuş olmaz. Çünkü o pislikler kolaylığı gerektiren sınırı aşmıştır. Vücudun, göğüs bacak veya başka bir yerine dokunan pislik gibi olmuştur. Bu da ancak su ile temizlenir.

Temizlik için kullanılacak şeyler kuru ve temiz olmalıdır. Veren cinsten ve hayvanların yediği cinsten bir şey olmalıdır.

Hayvan gübresi ve kemikle de silmemek gerekir. Zira bunlar cinlerin yemeklerindendir.[116]

Kendisi ile temizlik yapılması zor olan, kara çamur, cam ve kaygan taş gibi şeylerle de temizlik yapılmamalıdır.

Yellenmek dışında, ön ve arkadan çıkan her şey için, bahsedildiği gibi, oraları yıkamak gerekir. Bu ön ve arkadan çıkan şeyler; dışkı, idrar, kurt, taş, kan, irin gibi şeylerdir.

Erkeklerin Ön Edep Yerinden Beş Şey Gelir

1-İdrar.

2-Mezi. Bu beyaz bir sudur. Bu oynaşma ve hoşlanma ile düşünme sonucu gelen bir sudur. Bunun hükmü idrar gibidir. Fazlalık olarak, kamışla birlikte yumurtaları da yıkamak gerekir. Hz. Ali'nin (ra) rivayet ettiği bir hadisi şerifte, Peygamberimiz (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Bu erkeklik suyudur. Her erkeğin suyu vardır*."[117]

Zekeri yumurtalarla beraber yıkamalı, namaz için de abdest almalıdır.

3-Vedi. Bu da beyaz bir su olur. İdrarın peşinden gelir. Bunun da hükmü idrar gibidir.

4- Meni. Bu cinsel ilişki veya ihtilam olma sırasında lezzetle gelen beyaz bir sudur. Erkeğin güçlü oluşuna göre sarı da olabilir. Cinsel birleşme çok yapılınca kırmızı da olabilir. Vücudun ve kuvvetin zayıf olması durumunda ince sıvı olabilir. Çiçek ve hamur kokusuna benzer kokusu sebebiyle meni olduğu anlaşılır. Meşhur olan iki rivayetten birine göre meni temizdir. Meni gelince tüm bedenin yıkanması icap eder. Kadından gelen su ise ince ve sarıdır.

5-Sık olmamakla beraber, arkadan gelen yel gibi önden de yel gelebilir.

Boy Abdesti

Boy abdesti almak iki çeşittir:

A- Tam bir boy abdesti.

B- Caiz olacak şekilde boy abdesti almak.

Tam olarak boy abdesti şöyle alınır:

Önce niyet etmelidir. Niyetinde büyük abdestsizliğin giderilmesi ve cenabetten kurtulmak olmalıdır. Buna kalp ile niyet etmekle beraber dili ile de söylerse bu daha faziletli olur.

Suyu alınca, besmele çeker. Sonra ellerini üç kere yıkar. Sonra üzerinde bulunan çamaşırları yıkar. Sonra güzel bir şekilde abdest alır. Ayaklarını yıkamayı sona bırakır.

Başına üç kere su döker, suyu saç diplerine kadar ulaştırır. Vücudun kalan kısmını da üç kere yıkar. Elleriyle vücudunu ovuşturur. Vücudun buruşuk ve girintili yerlerine suyu ulaştırmaya çalışır. Bunun için Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Kılları karıştırınız, deriyi ovuşturunuz çünkü her kıl dibinde cenabetlik vardır.*"[118]

Boy abdestinde yıkanmaya sağdan başlanır.

Yıkama işi bitince, yıkandığı yerden başka bir yere geçer ve ayaklarını orada yıkar. Eğer boy abdesti olan kişi, küçük abdesti bozacak bir durum olmamışsa, bu aldığı abdestle namaz kılabilir. Bizde şöyle hükmederiz: Boy abdesti almak, hem boy abdesti hem de namaz yerine geçer. Ama namaz abdestini bozacak bir durum varsa, tekrar abdest almalıdır.

Bütün bunlardaki esas, Hz. Aişe'den (ra) rivayet edilen şu hadisi şeriftir. Şöyle demiştir:

"Resûlullah (sav) cenabet halinden kurtulmak için boy abdesti almak istediğinde, ellerini üç kere yıkardı. Sonra suyu sağ eline alır, sol tarafından dökerdi. Sonra ağzına üç kere su alırdı ve yıkardı. Buruna da üç kere su alıp temizlerdi. Yüzünü üç kere yıkardı. Kollarını dirseklerine kadar üç kere yıkardı. Bundan sonra başına üç kere su dökerdi sonra yıkanırdı. Yıkanıp çıkınca, ayaklarını yıkardı."[119]

Edep yerlerini yıkamakla başlar. Niyet eder, besmele çeker, ağzını, burnunu ve tüm vücudunu yıkar. Ağzı ve burnu yıkamak vacip olduğu için ikisini de yıkamalıdır. Namaz abdestinde de ağız ve

burnun yıkanması, yine gereklidir. En uygunu budur. Bu hususta iki rivayet vardır.

Ancak bu şekilde alınan boy abdesti ile namaz kılınmaz. Fakat niyet ederken hem boy abdestine, hem de namaz abdestine niyet ederse kılabilir. Dolayısıyla abdestin diğer yapılması gerekenleri de niyetteki özür sebebiyle, yani hem abdeste hem boy abdestine niyet ettiği için yapılmış sayılır.

Niyet etmemiş ise namaz abdesti almış sayılmaz ve namaz da kılınmaz.

Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Abdesti olmayanın da namazı olmaz*."[120]

Ancak önce anlatılan boy abdesti böyle değildir. O şekildeki boy abdesti her iki abdest için de geçerlidir.

Abdestte veya boy abdestinde suyu gereğinden fazla kullanmak hoş bir şey değildir. Beğenilen ve hoş olan yeterince su kullanmaktır. Abdestte veya boy abdestinde az su kullanmak, suyu bol kullanarak israf etmekten daha iyidir. Rivayete göre Peygamber (sav), bir müd su ile abdest alırdı. Bu da bir rıtl ve rıtılın üçte biri kadar eder. Bir sa' su ile de boy abdesti alırdı. O da dört müd ederdi.

Abdest Alırken Okunması Müstehab Olan Dualar

Yıkanan ve temizlenen kişi işi bitince şu duayı okur.

اَللّٰهُمَّ نَقِّ قَلْبِى مِنَ الشَّكِّ وَالنِّفَاقِ، وَحَصِّنْ فَرْجِى مِنَ الْفَوَاحِشِ

"Allah'ım! Kalbimi şirk ve nifaktan koru, edep yerimi kötü işlerden koru."

"Bismillah!" dedikten sonra:

وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ، وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ

“Allah’ım! Şeytanların aldatmalarından sana sığınırım. Rabbim, onların yanımda olmalarından sana sığınırım.”

Ellerini yıkarken şu duayı okur:

اَللّٰهُمَّ إِنِّى أَسْأَلُكَ الْيُمْنَ وَالْبَرَكَةَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشُّؤْمِ وَالْهَلَكَةِ

“Allah’ım senden uğur ve bereket istiyorum. Uğursuzluktan ve kötülükten sana sığınırım.

Ağzı yıkarken şöyle der:

اَللّٰهُمَّ أَعِنِّى عَلَى تِلَاوَةِ كِتَابِكَ، وَكَثْرَةِ الذِّكْرِ لَكَ

“Allah’ım! Kitabını okumada ve seni çok anmada bana yardım et.”

Burnu yıkarken söyler:

اَللّٰهُمَّ أَوْجِدْنِى رَائِحَةَ الْجَنَّةِ، وَأَنْتَ عَنِّى رَاضٍ

“Allah’ım! Benden razı olarak, bana cennetin kokusunu duyur.”

Burun sümkürülürken de şöyle der:

اَللّٰهُمَّ إِنِّى أَعُوذُ بِكَ مِنْ رَوَائِحِ النَّارِ وَمِنْ سُوءِ الدَّارِ

“Cehennem kokusundan ve kötü yerlerin kokusundan sana sığınırım.”

Yüzünü yıkarken şöyle der:

اَللّٰهُمَّ بَيِّضْ وَجْهِى يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهُ أَوْلِيَائِكَ، وَلَا تُسَوِّدْ وَجْهِى يَوْمَ تُسْوَدُّ فِيهِ وُجُوهُ أَوْلِيَائِكَ

“Allah’ım! Velilerinin yüzlerinin beyazladığı gün benim yüzümü beyaz et. Düşmanlarının yüzlerin karardığı gün, benim yüzümü karatma.”

Sağ kolunu yıkarken şu duayı okur:

اَللّٰهُمَّ آتِنِى كِتَابِى بِيَمِينِى، وَحَاسِبْنِى حِسَابًا يَسِيرًا

“Allah’ım! Amel defterimi sağımdan ver. Hesabımı kolay eyle.”

Sol kolunu yıkarken şu duayı okur:

اَللّٰهُمَّ إِنِّى أَعُوذُ بِكَ أَنْ تُؤْتِيَنِى كِتَابِى بِشِمَالِى، أَوْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِى.

“Allah’ım! Amel defterimi solumdan ve arkamdan vermenden sana sığınırım.”

Başı mesh ederken şu duayı okur:

اَللّٰهُمَّ غَشِّنِى بِرَحْمَتِكَ، وَأَنْزِلْ عَلَىَّ مِنْ بَرَكَاتِكَ، وَأَظِلَّنِى تَحْتَ
ظِلِّ عَرْشِكَ يَوْمَ لَا ظِلَّ اِلَّا ظِلُّكَ

“Allah’ım! Beni rahmetinle kapla. Üzerime bereketler indir. Senin gölgenden başka hiçbir gölgenin olmadığı kıyamet gününde beni arşının gölgesinde gölgelendir.”

Kulaklar mesh edilirken şunu söyler:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِى مِنَ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ، اَللّٰهُمَّ
أَسْمِعْنِى مُنَادِى الْجَنَّةِ مَعَ الْأَبْرَارِ

“Allah’ım, beni sözünü duyup da en güzeline uyanlardan eyle. Beni iyilerle beraber cennet davetçisini duyanlardan eyle.”

Sonra boynu mesh eder ve şu duayı okur:

اَللّٰهُمَّ فَكَّ رَقَبَتِى مِنَ النَّارِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ السَّلَاسِلِ وَالْأَغْلَالِ

“*Allah’ım! Boynumu cehennem ateşinden zincirlere ve bukağılara vurulmaktan sana sığınırım*.”

Sağ ayağını yıkarken şu duayı okur:

اَللّٰهُمَّ ثَبِّتْ قَدَمَىَّ عَلَى الصِّرَاطِ مَعَ أَقْدَامِ الْمُؤْمِنِينَ

“Allah’ım! Ayağımı, sırat üzerinde müminlerle beraber sağlam eyle.”

Sol ayağını yıkarken şu duayı okur:

اَللّٰهُمَّ إِنِّى أَعُوذُ بِكَ أَنْ تَزِلَّ قَدَمَىَّ عَنِ الصِّرَاطِ يَوْمَ تَزِلُّ فِيهِ أَقْدَامُ الْمُنَافِقِينَ

“Allah’ım! Münafıkların sırat üzerinde ayaklarının kaydığı günde, ayağımın kaymasından sana sığınırım.”

Abdest almayı bitirince başını göğe kaldırır ve şöyle der:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، سُبْحَانَكَ وَبِحَمْدِكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، عَمِلْتُ سُوءًا وَظَلَمْتُ نَفْسِى، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَسْأَلُكَ التَّوْبَةَ فَاغْفِرْ لِى وَتُبْ عَلَىَّ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ، اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِى مِنَ التَّوَّابِينَ، وَاجْعَلْنِى مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ، وَاجْعَلْنِى صَبُورًا شَكُورًا، وَاجْعَلْنِى أَذْكُرُكَ كَثِيرًا، وَأُسَبِّحُكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

“Allah’tan başka ilah olmadığına, tek ve eşi benzeri olmadığına şahadet ederim. Yine Muhammed’in O’nun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim”

(Eşhedü enla ilahe illallah ve eşhedu enne Muhammeden abdühü ve rasuluhu.)

Seni tesbih ederim, hamd Sana mahsustur ve Senden başka ilah yoktur. Kötülük işledim, kendime zulmettim. Senden bağışlanma diliyorum, Sana tövbe ediyorum, beni bağışla, tövbemi kabul et. Sen tövbeleri kabul eden en merhametli olansın. Allah’ım beni tövbe edenlerden eyle ve beni temizlenenlerden eyle. Beni sabreden ve şükreden kıl. Sabah ve akşam seni çok anan ve tesbih eden bir kul eyle.”

Giyinme Adabı

Giyinme edepleri beş yönüyle ele alınır:

1- Mükellef olan herkese haram olan giyinme.

Her mükellefe haram olan giyinme, çalınmış bir elbiseyi giymektir.

2- Bazı kişilere haram olan giyinme.

Bazı kişilere haram olup, bazılarına mubah olan giyinme ise ipek ve ipekli elbise giymektir. Bu kadınlara mubah, buluğ çağına gelen erkeklere haramdır. Küçük çocuklara ipek giymek mubah mı yoksa değil mi? Bu konuda iki rivayet vardır.

3- Mekruh olan giyinme.

Mekruh olan giyim şekline gelince, elbisenin uzun olmasıdır. Bu insanı böbürlenmeye ve kibirlenmeye götürür. Mekruh olan giyimler arasında, ipek mi pamuk mu, hangisinin daha fazla olduğu belli olmayan giysiler vardır.

4- Mubah olan giyinme.

Müşriklerle savaşa giden erkeklerin ipekli giymeleri konusunda da iki rivayet vardır. Bu durumda mubah olması daha uygundur.

5- Giyinmek kaçınılması gereken çeşit.

Giymekten uzak durulması gereken giyim ise yaşadığı belde insanlarının dikkatini çeken, göze batan ve halkın âdetlerinden başka bir elbisedir.

Kendi beldesi içindeki insanların giydiği giyim tarzının dışında çıkmadan giyinmek gerekir. Böyle olmayan giyimi insanlar işaret ederek dedikodu sebebi yaparlar. Hem insanlar gıybet eder, hem de giyen kişi buna sebep olur. Böylece bu tür elbise giyen kişi gıybet günahına da ortak olur.

Giyim Hakkında İki Mesele

Biri vacip, diğeri mendub olan.

Vacip olanı da ikiye ayırıp ele alacağız:

1- Allah'ın hakkı olan.

2- Özellikle insanların hakkı olan.

Allah'ın hakkına gelince… İnsanlar görmesin diye avret yerini örtmektir. Bunu daha önce çıplaklık konusunda anlatmıştık.

İnsanların hakkı olan giyinmeye gelince ise, bu da insanın kendini sıcaktan ve soğuktan ve başka zararlardan korumak için giyinmesidir. Bu giyim insana vaciptir. Bunu terk etmek caiz değildir. Çünkü bunda insanın kendini telef etmesi söz konusudur ki, bu da haramdır.

Mendub olan giyinmeye gelince, bu da iki kısma ayrılır:

Birincisi: Allah'ın hakkı konusundadır. Bu da insanların ve bir cemaatin içinde olunca giyilen ridadır. Omuzlarını örten güzel bir elbisedir. Bayram, Cuma ve bunun gibi günlerde giyilen elbisedir.

İkincisi: Kulların hakkı olan giyimdir. Bu mubah olan elbiselerden insanlar arasında güzel elbise giymektir. Bu ise arkadaşlarını küçük düşürecek ve kendi haysiyetini zedeleyecek şekildeki bir giyim olmamalıdır.

Çene altına almaksızın başa sarık sarmak mekruhtur. Sarığı çene altına alarak sarmak ise müstehabtır. Arap usulüne aykırı olan yabancıların kılığında dolaşmak mekruhtur. Eteği uzatmak mekruhtur. Çünkü Hz. Peygamber (sav) bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurdu:

"*Müslüman'ın örtüsü, baldırının yarısına kadar olmalıdır. Topuklarına kadar olursa da zarar ve günah yoktur. Topuklardan aşağıda olursa da zarar ve günah yoktur. Topuklardan aşağıda olan kısım cehennemdedir. Kibirlenerek, giydiğini uzatan kimseye Allah iyi bir şekilde bakmaz*."

Bu hadisi şerifi, Ebu Davud,[121] Ebu Said el-Hudri'ye dayanarak rivayet etmiştir. O da Hz. Peygamber'den (sav) rivayet etmiştir:

Namazda *"Sama"* şeklindeki giyinme tarzı mekruhtur. Bu, bir örtüye sarınmak, bir tarafından sokup diğer yandan omzuna almak. Bu örtüden elini çıkaracak bir yer bulunmaz. Bundan dolayı da *"Sama"* diye isimlendirilmiştir.

Yine *"Südül"* denilen giyim tarzı ile örtünmek de mekruhtur. Bu ise, örtüsünün veya kaftanın ortasını başına koyup kalan kısmını sarkıtmaktır. Bu şekilde giyim Yahudi giyimidir.

"İhtiba" denen giyim de mekruhtur. Bu da kişinin oturup, dizlerini göğsüne dayaması, örtüneceği şeyi de arkasından koltuk altından geçirip dizlerinde uçlarını bağlaması ve onlara dayanır gibi oturması şekildeki giyim şeklidir.

Ancak üstte anlatıldığı gibi oturmanın mekruh olması, altında avret mahallini örtecek bir giysinin olmaması yüzündendir. Altında edep yerini örten bir giysi varsa, mekruh olmaz, sakıncası yoktur.

Namazda ağzını burnunu örtecek bir şeye sarınmak mekruhtur. Erkeklerin kadın elbiselerine benzeyen şeyler giymeleri mekruhtur.

Kadınların da erkeklerin giysilerine benzeyen şeyler giymeleri mekruhtur. Çünkü Hz. Peygamber (sav) böyle yapanları lanetlemiş ve azap ile uyarmıştır.

Namazda *"İlka"* şeklindeki oturuş mekruhtur. Bu, inciklerini dikip oturağını yere koyarak oturmaktır. Buna çömelmek denir. Peygamber (sav) bu oturuşu "köpek oturuşu" olarak belirtmiş ve yasaklamıştır. [122]

Altından bedenin görüleceği kadar şeffaf, ince bir elbise giymek mekruhtur. Giydiği şeyin altından avret mahalli görünüyorsa ve bunu da bilerek giymiş ise, giyen kişi fâsık olur. Bu elbise ile kılınan namaz da sağlam olmaz (sahih olmaz).

Hz. Peygamber (sav) şu kavli ile don giyenleri övmüştür:

"*Don, giyinmenin yarısıdır*."[123]

Ancak erkeklerin don giymesinin önemi üzerinde daha çok durulmuştur. Tabi ki, giyilecek donun üst kısmının geniş, parçalarının ise sık ve dar olması daha iyidir. Çünkü böyle olursa, edep yerleri daha iyi kapanır.

Rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Allah'ım! Don giyenleri bağışla*."[124]

Resûlullah (sav), bunu bir kadın hakkında söylemiştir. O kadın, paçasını yukarı çekti, sonra paçası yine yerine geldi. Peygamber (sav), ondan yüzünü çevirdi. Ve sonra o kadının don giydiği Resûlullah'a bildirildi.

Hz. Peygamber'den (sav) gelen bazı hadislerde, Peygamber (sav), üst kısmı geniş, ayakuçlarına düşecek kadar uzun don giyilmesini istemezdi. Giyilen şeylerin en faziletlisi, insanı örtenidir.

Giyilen şeylerin renk olarak en üstünü, beyaz olanlarıdır. Peygamber'in (sav), şu kavli buna işaret eder:

"*Giysilerinizin hayırlısı, beyaz olandır*".[125]

Başka bir hadis-i şerifte şöyle buyurmuştur:

"*Sizin için beyaz iyidir. Onu dirileriniz giyinir, ölülerinize de kefen yaparsınız*."[126]

İbn-i Abbas'tan gelen rivayette şöyle demiştir: Resûlullah (sav) şöyle buyurdu:

"*Beyaz elbise giyiniz, o giydiklerinizin iyisidir. Onu ölülerinize de kefen yapınız. Sürmelerinizin iyisi de "Esmed" taşından olandır. Zira*

o gözü parlatır, kıl bitirir."[127]

Uyku Adabı

Uyumak isteyen kimsenin şu hususları yapması müstehabtır: Su kabını kapatması, lambasını söndürmesi, kapılarını kilitlemesi, kendisine böceklerin zarar vermemesi için, bir şey yiyip içmişse, ağzını yıkaması ve böylece kokusunu gidermesi gerekir. Bunları yaparken *"Bismillah"* diye Allah (cc)'ın adını anar.

Ebu Davud'dan Sa'd İbn-i Ubeyde'ye dayanarak, onun da Bera b. Azib'den rivayet ettiği hadisi şerife göre demiştir ki:

"Resûlullah (sav), bana şöyle buyurdu:

"Yatacağın zaman, namaz abdesti gibi bir abdest al. Sonra sağ tarafına yat. Ve şu duayı oku:

اَللّٰهُمَّ أَسْلَمْتُ وَجْهِى إِلَيْكَ، وَفَوَّضْتُ أَمْرِى إِلَيْكَ، وَأَلْجَأْتُ
ظَهْرِى إِلَيْكَ، رَهْبَةً وَرُغْبَةً إِلَيْكَ، لَا مَلْجَأَ وَلَا مَنْجَأَ مِنْكَ إِلَّا
إِلَيْكَ، آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذِى أَنْزَلْتَ، وَنَبِيِّكَ الَّذِى أَرْسَلْتَ. قَالَ:
فَإِنْ مُتَّ مُتَّ عَلَى الْفِطْرَةِ.

"Allah'ım! Yüzümü sana döndüm, işimi sana ısmarladım. Sırtımı korku ve ümitle sana dayadım. Senden başka sığınak ve kurtuluş yoktur. İndirdiğin kitaba inandım, gönderdiğin Peygamberi kabul ettim. Şayet beni öldüreceksen, İslâm fıtratı ile öldür."

Son sözün bunlar olsun.

Bera diyor ki:

"Onları tekrarlayayım mı" dedim. Ve "Gönderdiğin Resul'e…" kısmını duyunca şöyle buyurdu:

"Olmaz! Şöyle diyeceksin: Gönderdiğin Peygambere."[128]

Uykuya yatan kişinin yatış şekli, hadiste geçtiği gibi sağ yanına ve mezardaki gibi kıbleye dönük olmalıdır.

Ama sırt üstü yatıp da yerlerde ve göklerde Allah'ın yaratıklarını düşünürse bir sakınca yoktur.

Yüzüstü yatmak mekruhtur.

Uykuda sıkıntılı bir rüya görünce, şerrinden Allah'a sığınmalıdır. Sol tarafa üç kere tükürür, sonra şu duayı okur:

اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنِى خَيْرَ رُؤْيَاىَ، وَاكْفِنِى شَرَّهَا.

"*Allah'ım! Bana hayırlı rüyalar göster. Beni onun şerrinden koru*."

Sonra ***Ayet'el Kürsi***'yi, ***"İhlas, Felak ve Nas*** Sûrelerini okur. Ama cünüp ise bu ayetleri okuyamaz."

Rüyasını, âlim, hikmet ehli ve muhabbet ehli olan, hayra yoracak birine anlatmalıdır.

Düş kabilinden gördüğü rüyaları anlatmamalıdır. Çünkü onları şeytan ortaya çıkarır.

Ebu Katâde'den[129] rivayet edildiğine şöyle demiştir:

Resûlullah'ın şöyle buyurduğunu işittim:

"*Rüya Allah'tan, düş ise şeytandandır. Sizden biri sevmediği bir şey görürse, sol tarafına tükürür gibi üç kere üflesin. Sonra gördüğü rüyasın şerrinden Allah'a sığınsın. Böyle yaparsa, onun kendisine zararı olmaz*."[130]

Ebu Hüreyre'den (ra) rivayet edildiğine göre şöyle demiştir:

"Resûlullah (sav) sabah namazını kıldıktan sonra şöyle sorardı: "İçinizden bu gece rüya gören var mı?" Sonra şöyle devam ederdi: "Benden sonra peygamberlikten sadece salih rüya kalacaktır."[131]

Ubade b. Samit'in (ra) rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Müminin rüyası, peygamberliğin kırk altı parçasından bir parçadır*."[132]

Evden Çıkarken

İnsan evinden çıkarken hadiste geçtiği gibi dua etmelidir. Şa'bi (ra), Ümmü Seleme'den rivayet etmiştir. Ümmü Seleme (r.anha) demiştir ki:

"Resûlullah (sav), evinden her çıktığında bir yanını gökyüzüne kaldırır ve şöyle derdi:

اَللّٰهُمَّ إِنِّى أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَضِلَّ أَوْ أُضَلَّ، أَوْ أَزِلَّ، أَوْ أُزَلَّ، أَوْ أَظْلِمَ
أَوْ أُظْلَمَ، أَوْ أَجْهَلَ أَوْ يُجْهَلَ عَلَىَّ

“Allah’ım! Sapıtmaktan ve saptırılmaktan sana sığınırım. Hata etmekten ve hataya düşürülmekten sana sığınırım. Zulmetmekten ve zulme uğramaktan sana sığınırım. Cahilce davranmaktan ve bana cahilce davranılmasından sana sığınırım.”[133]

Daha sonra İhlâs ve Felak-Nas Surelerini okurdu. Sabah bunları okur, akşam eve gelince de buna ilave olarak şu duayı okurdu:

اَللّٰهُمَّ بِكَ نُصْبِحُ وَبِكَ نُمْسِى، وَبِكَ نَحْيَا وَبِكَ نَمُوتُ،

“Allah’ım! Seninle sabahlar, seninle akşamlarız. Seninle dirilir, seninle ölürüz.”

Sabah duasına şunu eklerdi:

وَإِلَيْكَ النُّشُورُ،

“Senin için dağılıyoruz.”

Akşam duasına ise şunu eklerdi:

وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ

“*Dönüş sanadır*.”

Bununla beraber şu duayı da okur:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِى مِنْ أَعْظَمِ عِبَادِكَ عِنْدَكَ نَصِيبًا فِى كُلِّ خَيْرٍ تُقَسِّمُهُ
فِى هَذَا الْيَوْمِ وَفِيمَا بَعْدَهُ مِنْ نُورٍ تَهْدِى بِهِ أَوْ رَحْمَةٍ تَنْشُرُهَا أَوْ
رِزْقٍ تَبْسُطُهَا أَوْ ضُرٍّ تَكْشِفُهُ اَوْ ذَنْبٍ تَغْفِرُهُ أَوْ شِدَّةٍ تَدْفَعُهَا اَوْ
فِتْنَةٍ تَصْرِفُهَا اَوْ مُعَانَاةً تَمُنُّ بِهَا بِرَحْمَتِكَ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“Allah’ım! Beni bugün ve bundan sonraki taksim ettiğin hayırlarda kullarının en bol nasiplisi eyle. Göstereceğin nurlu yolda, dağıtacağın rahmette, dağıtacağın rızıkta, vereceğin zararda, bağışlayacağın günahta, atacağın zararda, uzaklaştıracağın fitnede, rahmetinle vereceğin tüm nimetlerde beni en nasipli kulun eyle. Sen her şeye kadirsin!”[134]

Mescide Girerken

Mescide giren kişi önce sağ ayağının atmalı, sonra da sol ayağını atmalı ve şu duayı okumalıdır:

بِسْمِ اللهِ، اَلسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللهِ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ وَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ

"Bismillah! Selâm, Allah'ın Resûlü'ne (sav) olsun. Allah'ım! Muhammed'e ve O'nun ehli beytine salât eyle. Günahlarımı bağışla ve bana rahmet kapılarını aç."[135]

Mescittekilere selâm vermelidir. Eğer orada kimse yoksa şöyle selâm vermelidir:

"Aziz ve celil olan rabbimizden bize selâm olsun."

Mescide giren kişi iki rekât namaz kılmadan, yerine oturmamalıdır. Sonra isterse nafile namaz kılar, isterse oturur. Allah (cc)'ı zikir ile meşgul olur veya dünya işleri ile ilgili bir şey konuşmadan ve düşünmeden durur.

Mescitte lüzumsuz şeyler konuşmamalıdır. Namaz vakti gelince, cemaatle beraber sünnet ve farzı kılar. Namaz bitince, dışarı çıkmak istediğinde, dışarı sol ayakla çıkmalı, sonra sağ ayağını çıkarmalı ve şu duayı okumalıdır:

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ وَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ

"Bismillah, Allah'ın Resulüne selâm olsun. Allah'ım! Muhammed'e ve âline salât eyle. Günahlarımı bağışla, bana faziletinin kapılarını aç!"[136]

Her namazın sonunda otuz üç kere Allah'ı tesbih etmek, ***Sübhanallah*** demek, otuz üç kere ***Elhamdülillah*** diyerek hamdetmek ve otuz üç kere tekbir getirmek ***Allahu Ekber*** demek müstehabtır. Yüzüncüyü de şu cümle ile tamamlamalıdır:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“La ilahe ilallahu vahdehu la şerike lehül mülkü ve lehül hamdü ve hüve ala külli şeyin kadir.

(Allah’tan başka ilah yoktur, tektir, eşi benzeri yoktur. Mülk O’nundur, hamd O’na mahsustur. O her şeye kadirdir.)

Abdestli Olmak

Daima abdestli olmak müstehabtır. Peygamber (sav) Enes b. Malik’in rivayet ettiği bir hadisi şerifte Hz. Enes’e şöyle buyurmuştur:

“*Ömrüm boyunca temizliğe (abdestli bulunmaya) devam et. Gücün yettiği kadar gece ve gündüz namaz kıl ki, hafaza (koruyucu) melekler seni sevsinler. ‘Duha’ namazını kıl, bu ‘Evvabin’ namazıdır. Eve girdiğin zaman ev halkına selâm ver ki evinin bereketi artsın. Müslümanların büyüklerine saygılı ol, küçüklerine de merhametli ol ki, cennette benimle arkadaş olasın*.”

Bu hadis-i şerif bütün edepleri kendisinde toplamıştır.

Eve giriş

Bir kişi evine gireceği zaman, geldiğini belirtecek bir şekilde hafif hafif öksürmeden eve girmez. Ve şöyle selâm verir: ***“Esselâmü aleyna min rabbina*** “ (*Rabbimizden bize selâm olsun*.)

Bazı haberlerde şu rivayetler gelmiştir:

Mü’min, evinden çıktığı zaman, Allah Teâlâ, onun kapısına iki melek bırakır, onlar onun malını ve ev halkını korurlar.

İblis de oraya yetmiş tane azgın şeytan bırakır.

Mümin kapısına gelip yaklaşınca, o iki melek şöyle der:

“Allah’ım! Temiz bir kazançla gelmiş ise onu başarılı kıl.”

Hafif hafif öksürünce iki melek o kişiye yaklaşır, şeytanlar gizlenir. O kişi ***“Esselâmü aleyna min rabbina”*** (*Rabbimizden bize selâm olsun*)” diye selâm verince, melekler o kimseye yaklaşırken, şeytanlar da gizlenirler. Meleklerden biri sağına, diğeri de soluna geçer.

Kapı açıldığında o kişi ***“Bismillah”*** der ise şeytanlar gider, melekler onunla içeri girerler. Melekler o kişinin evinde her şeyi güzelleştirirler, gece gündüz onun geçimini güzel hale getirirler.

Mümin oturduğu zaman o iki melek başucunda ayakta durur. Bir şey yerse hoşça yer, bir şey içerse hoşça içer. Gecesi gündüzü böyle hoşça geçip gider, kendisi de hoş bir şekilde yaşar.

Eğer bu anlatılanlardan hiçbir şey yapmazsa, melekler o kişinin yanından giderler. Şeytanlar onunla birlikte içeri girerler. Evindeki şeyleri ona kötü gösterirler. Çoluk çocuğundan hoşlanmayacağı şeyler duyururlar. Öyle ki, çoluk-çocuğu ile arasında dinini bile bozucu şeyler geçer.

O kimse eğer bekâr ise kendisini uyku ve tembellik basar. Uyursa, leş gibi uyur. Oturduğu zaman faydasız şeyler ister durur. Bunlar nefsin arzuladığı pis şeylerdir.

Şeytanlar o kişinin yemesini içmesini kendisine zehir ederler.

Kazanç

Ebu Hüreyre (ra), Hz. Peygamber'in (sav) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

"Bir kimse, dilenmeyip iffetli olmak, çoluk-çocuğunun ihtiyacına koşmak, komşusuna iyilikte bulunmak için, helal dünyalık isterse, kıyamet gününde ayın on dördü gibi parlak olarak diriltilir. Bir kimse de dünyalığı helal yoldan çoğaltmak, onunla övünmek ve gösteriş yapmak için isterse, kıyamet gününde Allah'a kavuştuğunda onu öfkeli bulur."[137]

Sabit Bennânî (ra) göre şöyle demiştir:

"Bana ulaşan habere göre afiyet on şeydedir. Onlardan dokuzu susmadadır. Bir tanesi de insanlardan uzaklaşmadadır. Kulluk on tanedir. Dokuzu geçim talebinde bulunmaktadır. Biri ise ibadetin kendisindedir."

Cabir b. Abdullah'tan (ra) rivayet edildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Kendisine dilencilikten bir kapı açan kişiye Allah da bir fakirlik kapısı açar. Kim iffetli olmak isterse, Allah onu iffetli kılar. Kimin gönlü zengin olursa, Allah da onu zengin eder. Sizden birinizin bir ip alıp, sonra şu vadiye uzanması, oradan odun toplaması getirip bir müd hurma karşılığında satması, insanlardan bir şey dilenmesinden daha hayırlıdır. Hal bu ki, dilendiğinde insanlar ona ya bir şey verirler ya da vermezler*."[138]

Yine, Hz. Peygamber'den (sav) rivayet edildiğine göre şöyle buyurmuştur:

"*Bir kimse kendisine bir dilencilik kapısı açarsa, Allah da ona fakirlikten yetmiş kapı açar*."[139]

Yine Hz. Peygamber'den (sav) rivayet edildiğine göre şöyle buyurmuştur:

"*Allah çoluk-çocuk sahibi sanatkâr babayı sever. Sağlam olduğu halde ne dünya ne de ahiret ile ilgili bir işe yaramayan kimseyi ise sevmez*."[140]

Demir ve Sepet

Allah'ın (cc) Peygamberi Davud (as), Allah'tan, kendi elinin emeği ile kazanç getirecek bir sanat vermesini istedi. Demir onun için yumuşar elinde mum ve hamur gibi olurdu. O da bu yumuşayan demirden zırh yapıp, satardı. Onun parası ile de kendisinin ve ailesinin geçimini sağlardı.

Davud'un (as) oğlu Süleyman (as) şöyle dua etti:

"Rabbim! Benden önce hiç kimseye vermediğin mülkü bana verdin, ben ise benden sonra hiçbir kimseye verme diye dilekte bulunmuştum, Sen bu dileğimi de yerine getirdin. Eğer verdiğin nimete karşı kusurlu olursam, benden daha çok şükreden birini göster ki bende ona göre şükredeyim."

Allah (cc) ona şöyle vahyetti:

"Ey Süleyman! Bana ibadet eden, edep yerlerini örten, açlığını gidermek için eliyle geçimini kazanan bir kul, bana senden daha çok şükreder."

Bunun üzerine Süleyman (as), şu duayı yaptı:

"Ya Rabbi! Benim de kazancım elimde olsun."

Bunun üzerine Cebrail (as), ona hurma yaprağından sepet örmeyi öğretti. O da onunla kazancını sağladı. Bu manada ilk defa sepet ören Süleyman'dır (as).

Bazı hikmet ehli kişilerin şöyle dediği rivayet edilir:

"Din ve dünya ancak şu dört şeyle ayakta durur: Âlimler, emirler (devlet büyükleri) gaziler, kazanç ehli (sanatkârlar ve tüccarlar).

Emirler, yönetici durumdadır ve halkı yönetirler.

Âlimler, peygamberlerin varisidirler. İnsanları ahiret için çalışmaya yönlendirirler, insanlar da onlara uyarlar.

Gaziler, yeryüzünde Allah'ın askeridirler ve kâfirler onlar eliyle temizlenirler.

Kazanç ehline gelince, bunlar da Allah'ın malını kendilerine emanet ettiği kimselerdir. Onlar insanlara yararlı işler yaparlar ve yeryüzünü imar ederler.

Eee… Şimdi…

Yöneticiler kurt olunca, sürüyü kim koruyacak?

Âlimler, ilmi bırakırlar ve dünya ile meşgul olurlarsa, halk kime uyacak?

Gaziler, kibirlenerek bineğe binip de dünyalık bir şeyler toplamaya çıkarsa, kim ne zaman düşmana karşı zafer kazanacak?

Ticaret ehli de insanlara ihanet ederse, halk onlara nasıl güvenecek?

Ticaret Ehli

Bir tüccarda şu üç şey olmadıkça, dünya ve ahirette yoksulluktan kurtulamaz.

1- Dili üç şeyden temiz olmalı:

Yalan, kötü söz ve yemin etmekten.

2- Komşusuna ve arkadaşına karşı aldatmak, hıyanet ve hasetten yana kalbi temiz olmalıdır.

3- Üç şeyi yaparak kendini korumalıdır Cuma ve cemaate devam ederek, günün ve gecenin belli saatlerinde ilimle uğraşarak, Allah'ın rızasını her şeye tercih ederek.

Haram kazançtan sakın. Denilmiştir ki, bir kimse haram yoldan kazanç elde edip, onu yemek ister de **"*Bismillah*"** derse, şeytan ona şöyle der:

"Ye, sen bunu kazandığın zaman ben seninle beraberdim. Şimdi senden ayrılmam. Çünkü ben senin ortağınım."

Şeytan her haram kazananın ortağıdır. Allah (cc), bu konuda şeytana şöyle emir verdi.

"**Onlara, mallarda ve çocuklarda ortak ol**."[141]

Ayette geçen mallar haram mallardır. Çocuklar ise zina mahsulü gayr-i meşru çocuklardır. Tefsirde bu şekilde açıklanmaktadır.

İbn-i Mesud'tan (ra) rivayete göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

“*Bir kul haram yoldan kazandığı bir maldan sadaka verip de ecir kazanamaz. Bu malı harcadığı zaman da kendisine bereket getirmez. Ölüp de geride bıraktığı böyle mal, cehennemde yanmasına sebep olur*.”[142]

Özetle diyecek olursak; haramdan sakınan kimse, kendi etine ve kanına şefkati olan kimsedir. Kişinin dini, etini ve kanını korumakla olur. Mümin, haramdan ve haramla meşgul olanlardan kaçınmalıdır. Onlarla oturup kalkmamalıdır. Haram yoldan kazanç sağlayan kişinin yemeğini yememelidir. Hiç kimseye haram kazanç yolunu göstermemelidir, böyle yaparsa günahta onunla ortak olur.

Verâ’, dinin direği ve ibadetin kıvamıdır. Ahiret işi de onunla tamam olur.

Yalnızlık ve Uzlet

Hz. Peygamber (sav) bu konuda şöyle buyurmuştur:

“*Uzlete çekiliniz (yalnız kalınız) çünkü bu ibadettir*.”[143]

Yine Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

“*Mümin evinde oturandır.*”[144] (Yani boş yere sokaklarda dolaşmak yerine evinde durmalıdır)

Hz. Peygamber (sav) başka bir hadis-i şerifte şöyle buyurmuştur:

“İnsanların en hayırlısı, insanları şerrinden korumak için evinde oturan, uzlete çekilendir.”

Bazı rivayetlerde de Hz. Peygamber’in (sav) şöyle buyurduğu anlatılmıştır:

“*Garip, dinini korumak için uzlete çekilendir*.”

Geçmişte yaşayan büyüklerden biri şöyle demiştir:

“Bu zaman susmak zamanıdır. Bu zaman eve çekilme zamanıdır.”

Bunu söyleyen kişi Bişr-i Hafi’dir (rh).

Sa’d b. Ebi Vakkas, tek başına Akik sarayına çekildiği zaman, kendisine şöyle soruldu:

“Sen, neden halkın çarşılarını ve kardeşlerinin meclislerini terk edip, yalnız bir yere çekildin?”

Dedi ki:

“Onların çarşılarını batıl şeylerle dolu gördüm. Meclislerini ise oyalanmadan ibaret gördüm. Bu yüzden burada yalnızlığı, bir kurtuluş yolu olarak buldum.”

Şa’bi (ra) şöyle dedi:

“İnsanlar uzun bir zaman din ile geçinip durdular. Sonra din gitti. Sonra aralarında ilişkileri mürüvvetle sürdürdüler, sonra o da gitti. Bir süre de hayâ ile sürdürdüler, hayâ da gitti. Sonra korku ve ümitle hayatlarını sürdürdüler, sanıyorum ki bundan sonra gelecek olanlar bundan daha kötü olacak.”

Hâkim şöyle demiştir:

“İbadet on parçadır. Bunların dokuzu susmakta, biri de uzlettedir. Kendim için susmayı denedim, ama buna gücüm yetmedi. Sonra uzlete çekildim, dokuzunu da uzlette buldum.”

Yine şöyle derdi:

“Kabirden daha fazla öğüt veren başka bir şey yoktur. Kitaptan daha iyi dost yoktur. Yalnızlıktan daha güvenli bir şey yoktur.”

Bişr b. Haris (ra) şöyle demiştir:

“İlim, dünyadan kaçmak için talep edilir, dünyalık elde etmek için istenmez.”

Hz. Aişe (ra) rivayet edildiğine göre şöyle demiştir:

“Peygamberimize, “Ya Resûlullah! Birlikte oturduğumuz arkadaşlarımızdan en hayırlı olanı hangisidir?” diye soruldu.

Resûlullah (sav) şöyle cevap verdi:

“*Kendisini gördüğünüzde size Allah’ı hatırlatan, konuşması ilminizi artıran, bilgisi size ahireti düşündüren kişidir*.”[145]

Meryem Oğlu İsa (as) şöyle derdi:

“Ey havari topluluğu! Günah ehline buğuz ederek Allah’a sevgi elde edininiz. Onlardan uzak durarak, Allah’a yakınlık kazanın. Onlara dargın durarak, Allah’ın rızasını kazanın!”

Birileri ile buluşmak, görüşmek düşüncesinde olursanız bunlar âlimler olsun. Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

“Âlimlerle bir arada oturmak ibadettir.”[146]

Yine Hz. Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

“Kalbin tefekkürlü, vücudun sabırlı, gözün yaşlı olsun. Yarınki rızkın için titiz olma; çünkü bu hatadır ve aleyhine hata olarak yazılır. Mescitlere devam et. Zira Allah’ın evleri olan mescitlerin imarı, Allah’ın ehli Müslümanlarla olur.”[147]

Yine şöyle buyurmuştur:

“*Bir kimse mescitlere çokça giderse, orada faydalı bir kardeşe, beklenen rahmete, doğru yola çağıran bir söze, kötülükten kaçan bir*

işe, iyiliğe çeken bir bilgiye, korku ve hayâ ile günahları bırakmaya sebep olacak bir şeye rastlayabilir."[148]

Cuma ve Cemaat

Şayet bir kimse uzlete çekilecek olursa, şeriata göre o kişi Cuma ve cemaatten ayrı kalamaz. Bu cümleden olarak bir Müslüman Cuma ve cemaatle namazı terk edemez. Çünkü bu Peygamber'den (sav) rivayet edilen bir hadis-i şerife göre, Cuma namazını kılmamayı devamlı hale getiren kişi küfre doğru yönelmiş olur:

Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmaktadır:

"*Cuma namazını mazeretsiz olarak üç kere terk eden kişinin kalbini Allah (cc) mühürler*."

Cabir'den (ra) rivayet edilen bir hadis-i şerifte de şöyle buyrulmaktadır:

"*Biliniz ki, Allah size, şu bulunduğum yerde, içinde bulunduğum ayda, içinde bulunduğum bu yılda, Cuma namazını kıyamet gününe kadar farz kıldı. Adil ve zalim devlet başkanı olduğu halde her kim onu küçümseyerek veya inkâr ederek terk ederse, Allah o kişinin işlerini bir araya getirmesin, işini de tamamlamasın. Şunu iyi biliniz ki, onun namazı yoktur, zekâtı yoktur, haccı yoktur, orucu yoktur. Ama tevbe ederse başka. Tevbe eden kişinin tevbesini Allah kabul eder*."[149]

Cuma namazını terk etmekte, Allah'ın davetçisini küçümsemek söz konusudur. O davetçi ise şu ayetle belirtilmiştir:

"Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığınız zaman, Allah'ı anmaya (Cuma namazına) konuşunuz."[150]

Allah'ı ve O'nun davetçisini küçümseyen kişi, küfre girer. O kişinin tevbe etmesi ve Müslümanlığını yenilemesi gerekir. Allah tevbe edenin tevbesini kabul eder.

İslâm'a göre geçerli bir mazereti olanların dışında Cuma namazını terk etmek caiz değildir. Bu manada şöyle denmiştir:

"İnsanlardan yana ol, ama onları atma ve cemaatlerini terk etme."

İnsan gücü yettiği kadar insanlardan ayrılıp, uzlete çekilmelidir. Ama din işlerinde kendine yardımcı olanlardan ayrılmaması gerekir. Çünkü yalan iki kişi arasında olur, öldürmek iki kişi arasında olur, mal çalmak iki kişi arasında olur. Bütün bunlardan kurtulmak, uzlete çekilmek ve yalnızlıkla mümkün olur.

Yolculuk ve Yol Arkadaşlığı Adabı

Bir kimse yolculuğa, hacca, savaşa, bir evden başka bir eve gitmek isterse veya bir ihtiyacını isterse, iki rekât namaz kılmalı sonra da istediği ne ise onu ister ve yola çıkmalıdır.

Yolculuğa çıkmadan önce kılacağı iki rekât namazın başında şu duayı okumalıdır:

اَللّٰهُمَّ بَلِّغْ بَلَاغًا مَبْلَغَ خَيْرٍ وَمَغْفِرَةً مِنْكَ وَرِضْوَانًا بِيَدِكَ الْخَيْرُ
وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، اَللّٰهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِى السَّفَرِ
وَالْخَلِيفَةُ فِى الْأَهْلِ وَالْمَالِ وَالْوَلَدِ، اَللّٰهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا السَّفَرَ وَاطْوِ
لَنَا الْبَعِيدَ، اَللّٰهُمَّ إِنِّى أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ وَكَآبَةِ الْمُنْقَلَبِ
وَسُوءِ الْمَنْظَرِ فِى الْأَهْلِ وَالْوَلَدِ وَالْمَالِ.

“Allah’ım! Beni hayırlı bir yere, mağfiretine ve rızana uygun bir yere ulaştır. Hayır, Senin elindedir ve Sen her şeye gücü yetensin.

Allah’ım yolda arkadaş Sensin, aile, mal ve çocuk konusunda vekil Sensin.

Allah’ım! Bize yolculuğu kolaylaştır, uzaktan yakın eyle. Allah’ım yolculuğun zorluklarından sana sığınırım. Dönüşte kötülükle karşılaşmaktan, çoluk çocukta ve malda kötü şeyler görmekten de sana sığınırım.”[151]

Yolculuğa, perşembe, cumartesi veya pazartesi sabahları çıkmalıdır.

Bineğine binince şu duayı okumalıdır:

وَتَقُولُوا سُبْحانَ الَّذِى سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ ۞

وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ ۞

“Bunu bizim hizmetimize vereni tesbih ve takdis ederiz, yoksa biz bunlara güç yetiremezdik. Biz şüphesiz rabbimize döneceğiz.”[152]

Yolculuktan dönünce, iki rekât namaz kılar ve şu duayı okur:

آَيِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ

"*Tevbe edenler, ibadet edenler ve rabbimize hamd edenler olarak dönüyoruz*."[153]

Resûlullah'ın (sav) böyle yaptığı rivayet edildi.

Yolculuğa çıktığı zaman, aralarında onlara liderlik yapacak biri de varsa, onlara liderlik yapmaya heveslenmemelidir. Yine aralarında konaklayacakları yer hakkında liderlik yapacak biri var ise konaklama yeri ile ilgili de bir şey söylememelidir. Bu durumda kişiye susmak yaraşır. Mümin kardeşlerine çok yararlı olmalı ve iyilik yapmalıdır. Özellikle dedikodudan kaçınmalıdır.

Yol üzerinde ve su kenarında konaklamaması gerekir. Çünkü oralar, yılanların ve yırtıcı hayvanların yeridir. Oralardan uzak durması gerekir.

Gecenin sonuna doğru yol üzerinde uyumamalıdır, bu da mekruhtur.

Müslüman'a yakışan, yolculukta, dili arifane olmalıdır. Eğer kötü sıfatlara sahip ise, bunlardan kurtulup iyi sıfatlara sahip olmalı, hevâ ve hevesinden vazgeçip Allah'ın rızasını istemeli, Allah'tan istediği gibi korkmalıdır.

Yola Çıkarken ve Yolda Yapılanlar

Yola çıkacak bir kişi, ilk olarak, akrabalarının, anne babasının veya annesi babası yerindeki dedelerinin ve halalarının rızasını almalıdır.

Yolculuğa çıkan kişi, yerine, kendisi seferde iken, çoluk çocuğuna bakacak birini bırakmalıdır veya onları da beraberinde götürmelidir. İnsanın yolculuğu, hac gibi bir tâat, Peygamberimizi ziyaret, büyüklerden birini veya mübarek yerleri ziyaret için olursa, bu çok hoş olur.

Yolculuk; mubah olan ticaret, İslâm'ın beş şartını öğrendikten sonra, ilim öğrenmek için olabilir. Beş şeyin ilmini öğrenmek farzdır. Onun dışındaki ilim mubahtır ve öğrenilmesinde fazilet vardır.

Denilmiştir ki, farz olan beş şeyin ilmini öğrenmekten sonra, diğer ilimleri de öğrenmek farz-ı kifâyedir.

Yola çıkacak kimseye, arkadaşıyla iyi geçinmesi, güzel davranması, onları idare etmesi, onlara hiç bir konuda ters düşecek harekete bulunmaması gerekir.

Yolculuk esnasında, arkadaşının hizmetinde bulunmalıdır. Yolcu kişi, zaruret olmadıkça hiç bir kimseden kendisine hizmet etmesini istememelidir. Yolculuk esnasında daima abdestli ve temiz olunmalıdır.

Arkadaşlık Adabı

Arkadaşlık adabından birisi de arkadaşı yorulunca onunla beraber olup dinlenmesidir. Arkadaşı susamış ise ona su vermesidir.

Arkadaşı sıkılınca ona hoş şeyler söylemeli, kızdığında hoş görmeli, uyuduğu zaman hem kendi hem de onun yükünü korumalıdır. Yiyecekleri azalınca, kendisinden çok arkadaşını düşünmeli, arkadaşına sofrasını açmalı, arkadaşını tek başına bırakmamalı, arkadaşından gizli bir şey yapmamalı, arkadaşının sırrını başkasına açmamalıdır.

Arkadaşına daima güzel huyla arka çıkmalı, arkadaşının gıybetini yapmamalıdır. Başkalarına arkadaşını iyi anlatmalı, onların yanlarında ayıplamamalı ve şikâyet etmemelidir. Arkadaşlarından gelen her hangi bir eziyete dayanmalıdır. Arkadaşı kendisine danıştığında, ona güzel nasihat etmeli ve doğruyu göstermelidir.

Bu kişi kendisine uyulan bir kişi olsa da oradaki insanlara tabi oluyormuş gibi görünmelidir. Kendisine tabi olanların ayıpladığını nasihat ederek o kişiye açıklamalı, sert bir şekilde azarlayarak değil.

Yolda bulunan kişi korktuğu her şeyden Allah'a sığınmalı, gittiği her yerde konakladığı her konakta, oturduğu her yerde, uyuyacağı her yerde şu duayı okumalıdır:

أَعُوذُ بِاللهِ وَبِكَلِمَاتِهِ التَّامَّاتِ الَّتِى لَا يُجَاوِزُهُنَّ بِرٌّ وَلَا فَاجِرٌ،
وَبِأَسْمَاءِ اللهِ الْحُسْنَى كُلِّهَا مَا عَلِمْتُ مِنْهَا وَمَا لَمْ أَعْلَمْ مِنْ شَرِّ
مَا خَلَقَ وَذَرَأَ فِى الْأَرْضِ وَمِنْ شَرِّ مَا يَخْرُجُ مِنْهَا، وَمِنْ فِتَنِ
اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، إِلَّا طَارِقًا يَطْرُقُ مِنْكَ بِخَيْرٍ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ،
وَمِنْ كُلِّ دَابَّةٍ رَبِّى آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّى عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

“İyi ve kötünün aşamadığı cümlelerle Allah’a sığınırım. En güzel isimlerle Allah’a sığınırım. Bildiğim bilmediğim, yerden çıkan veya başka ne suretle olursa olsun, bütün yaratıklardan Allah’a sığınırım.

Gökten inen ve göğe yükselenin şerrinden Allah’a sığınırım. Yerden biten ve yerden çıkanın şerrinden Allah’a sığınırım. Gece ve gündüzün fitnesinden, şerrinden Allah’a sığınırım. Zatı’ndan gelen hayırlısı hariç, gece ve gündüz ortaya çıkan her şeyden Allah’a sığınırım.

Ey merhametlilerin en merhametlisi olan Allah’ım!

Her canlının alnından rabbim tutar. Rabbim doğru yol üzerinde doğruyu gösterendir.”[154]

Yolcu bineğine çan takmamalıdır. Çünkü Hz. Peygamberimiz (sav) şöyle buyurmuştur:

“*Her çanla birlikte bir şeytan bulunur*.”[155]

Hz. Peygamberimiz (sav) yine şöyle buyurmuştur.

“*Melekler çan bulunan yolculara arkadaşlık etmezler*.”[156]

Asa

Yola çıkarken kişinin, yanında asa bulundurması müstehabtır.

Yola çıkan insan yanına asasını alması onunla birlikte olması müstehabtır Meymun b. Mervan’ın, İbn-i Abbas’tan (ra) rivayet ettiğine göre şöyle demiştir:

“Asa taşımak peygamberlerin sünnetidir. Müminin alametidir.”

Hasan Basri (ra) demiştir ki:

“Asanın altı özelliği vardır:

1.Peygamberlerin sünnetidir.

2.Salih zatların âdetidir.

3.Yılan köpek vb. düşmanlara karşı bir silahtır.

4.Güçsüzlerin yürümesine yardımcıdır.

5.Münafıkların inadına kullanılır.

6.İyiliklerin artmasına sebep olur.

Denir ki:

Müminin yanında asa olursa, şeytan ondan kaçar, münafıklar ve fâcirler ondan korkar, namaz kılacağı zaman kıble tarafına dikeceği bir alet olur. Yorulan kişiye dinlenmek için bir alet olur. Allah (cc) Musa’nın (as) kıssasında anlattığı gibi daha birçok faydaları vardır. [157]

“O asadır. Ona dayanırım. Koyunlarıma yaprak çırparım. Onunla daha birçok işimi yaparım.”[158]

Hayvan ve Köleleri Kısırlaştırmak Caiz Değildir

Bir hayvan veya insanın erkek özelliğini gidermek, İmam Ahmed b. Hanbel’in Harb ve Ebu Talib’ten yaptığı rivayete göre kesin olarak yasaktır.

Yine Ebu Talib’ten gelen rivayete göre, yüze nişan vurmak da caiz değildir.

Peygamberimiz (sav), nesil sahibi hayvanların husyelerini çıkarmayı ve bulmayı yasaklamıştır. Ebu Hüreyre (ra) yoluyla gelen rivayette böyledir.

Enes b. Malik (ra) gelen bir hadis şerifte;

“Hz. Peygamber (sav), yüze nişan vurmayı yasaklamış, kulağa nişan vurulmasına ruhsat verilmiştir.”[159]

Eğer hayvanların bilinmesi karışıklığa neden olmaması için illa da nişan vurulması gerekiyorsa, bacaklarına veya sırtına, yani yüzü dışında bir yere vurulmalıdır. Bu caizdir.

Pis ve Kirli İşlerin Mescitlerde Yapılması Caiz Değildir

Mescitte terzilik, ayakkabı dikişçiliği ve alışveriş gibi işleri yapmak mekruhtur.

Allah’ın adını anmak hariç yüksek sesle konuşmak da mekruhtur.

Mescitlere tükürmek de büyük bir hatadır, onun kefareti ise gömmektir.

Mescitleri nakışlayıp süslemek ve onları çeşitli kokularla bezemek mekruhtur. Ancak mescitleri badana yapmak ve sıvamak mekruh değildir.

Mescitleri ev ve makam odası gibi kullanmak mekruhtur. Fakat itikâfa girenler ve yabancı garip kişiler hariç onlar kalabilir. Nitekim Peygamber (sav), Beni Abd-i Kays ve gene rivayete göre Sakif elçilerini mescitte konaklattı. Müslümanları küçük düşürücü, hicveden şiirler hariç, mescitlerde şiir ve kasideler okunmasında sakınca yoktur. Ancak bunların mescitte yapılmaması daha

uygundur. Bununla beraber insanı şevke getiren, kalbi yumuşatan ve ağlatan cinsten olanları okumalı hatta çok okumak caizdir.

Bu şiir ve kasidelerin Kur'an-ı Kerim ve tesbihatlardan olması daha uygundur. Çünkü mescitler Allah ı zikretmek ve namaz kılmak için yapılmıştır. Oralara bunların dışında bir şeyin girmemesi lazımdır.

Mescidin toprağını başka bir yere taşımak mekruhtur. Ama mescitte oluşan çöpleri ve toplanan süprüntüleri oradan çıkarmak atmak müstehabtır, pek çok da fazileti vardır.

Hz. Peygamber'den (sav) rivayet eden bir hadis-i şerife göre:

"*Bu çöpleri mescitten atmak, cennetteki siyah gözlü hurilerin mihridir, yani bedelidir*."[160]

Mescitlere çocukları ve delileri yerleştirmek mekruhtur. Cünüp kimsenin, mescidin içinden geçip gitmesinde bir sakınca yoktur.

Aybaşı halindeki kadının mescide girmesine engel olunur. Zira mescidin kirlenme ihtimali olabilir.

Zaruret halinde cünüp olan kişi mescide girmesi gerekiyorsa abdest aldıktan sonra girebilir. Gusül abdesti alana kadar mescitte durabilir. Ama en uygunu abdestle birlikte birde cünüplükten dolayı teyemmüm etmesidir.

Suyu başka bir yerde bulamayıp, sadece mescidin içinde olan kuyudan su alıp gusletmesi gerekiyorsa, teyemmüm eder sonra kuyuya gidip gusleder.

Sesler

Buradaki sesler, oyalanma ve yersiz şeylerden arınmış olan şiir dizeleridir. Sesler iki çeşittir:

1- Mubah olan, içinde sakıncalı şeyler olmayanlardır.

2- Sakıncalı olanlar, içinde kötü ve yaramaz söz olanlardır.

Oyun ve oyalamak için olan şiirler mahzurludur. Bu gibi şiirlerin, manası olsa da olmasa da fark etmez. Eğer o eğlenmek ve oynamak için söylenen şiirlere bir de manasızlık eklenirse mahzuru katlanır.

Kur'an-ı Kerim'i çalgıcıların seslerine ve usullerine benzeterek okumak mekruhtur. Zira bunun mekruh olması Kur'an-ı Kerim'e olan saygı ve onu temiz tutmadan dolayıdır.

Çünkü bu şekilde okumak çoğunlukla Kur'an-ı Kerim'i sünnet üzere okumaktan uzaklaştırır. Uzatılması gereken yerler uzatılmaz kısaltılması gereken yerler kısaltılmaz, uzatılacak yerler kısaltılır,

kısaltılacak yerler uzatılır, hemzeler okunmaz harflerin idğamı yapılmaz. Hâlbuki Kur'an- Kerim'i okumanın semeresi Allah korkusudur. Onun öğütlerini, delillerini, vaat ettiklerine teşvik edişini dinleyince yeniden tevbe edip ibret alınmalıdır. Ama insana tatlı gelen musikili okunuşla Kuran dinlenince bu faydalar yok olur gider. Bu konuda Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ
آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

"**Müminler öyle kimselerdir ki, Allah'ın adı anıldığı zaman kalpleri titrer, Allah'ın ayetleri kendilerine okununca imanları artar, kalplerine tevekkül edep güvenirler, dayanırlar**."[161]

Yine Allah (cc) şöyle buyuruyor:

أَفَلاَ يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ

"**Onlar Kur'an'ı gereği gibi düşünüp ibret almayacaklar mı?**"[162]

Başka bir ayette kerimde ise şöyledir:

لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ

«**Kur'an'ın ayetlerini iyice düşünsünler**.»[163]

Başka bir ayet-i kerimede şöyle buyrulmaktadır.

وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَى أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ
مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ

"**Onları, Resul'e indirileni dinlediklerinde, gözlerinden yaşlar akarken görürsün. Bu, gerçeği anlamalarındandır**."[164]

İşte Kur'an-ı Kerim'i musiki metotlarına göre okumak, Kur'an'ın manasını anlamaya engel olur. Bu yüzden de musiki metodu ile okumak mekruhtur.

Daru'l-Harbe (kendileriyle savaş halinde olunan kâfirlerin memleketlerine) giderken Kur'an'ı yanında götürmemeli. Bu onların eline geçebilir ve onu hafife alıp saygısızlık yapabilirler.

Bir Müslüman yabancı genç kadınların seslerini dinlememeli. Çünkü Hz. Peygamber (sav), şöyle buyurmuştur:

"*Tesbih (Sübhanallah demek) erkeklere; el çırpmak da kadınlara mahsustur*."[165]

Bu sözler namaz kılan kişinin, imamın hatasını düzeltmek için yaptığı bir şeydir.

Böyle olunca insanları coşturmak için, âşık maşuk hallerini anlatan, sevginin inceliklerini dile getiren, kötü nefsanî şeyleri dinlemeye çeken, dinleyenleri heyecanlandıran, harama koşturan; şiir, gazel gibi şeyler nasıl olur da caiz olur? Hiç kimseye bunları dinlemek caiz değildir.

Eğer biri, "Ben onları dinliyorum; ama ben Allah Teâlâ katında temizim" derse, biz o sözün yalan olduğunu belirtiriz. Bir kişiye böyle bir şey olsaydı, önce peygamberlere caiz olurdu.

Sazlı sözlü okunan şarkıları dinlerken coşmadığını söyleyen ve bu mazeretin arkasına sığınan kişiye, alkol alıp da sarhoş olmadığını söyleyen kişiyi örnek göstererek, şu cevabı verebiliriz: Böyle bir şey caiz olmaz. Çünkü biri, "Ben her zaman şarap içerim, kendimi haramdan alıkoyarım." derse, biz de ona "Elbette bu mubah olur" diye bilir miyiz?

Yine bir kimse, "Yabancı genç ve kadınları gördüğüm zaman onlarla beraber olunca onların güzelliğinden ibret alırım" derse buna da "Caiz olur!" diyemeyiz.

Aksine şöyle deriz: Bunu terk etmek vaciptir. Ve haramların dışında ibret alınacak şeyler bundan daha çoktur. Bu yol, hevâ ve heves altına inip Allah yoluna haram katmayı isteyenlerin yoludur. Biz bu kimselere ne selâm veririz ne de yüzlerine bakıp iltifat ederiz.

Bakınız Allah(cc), ne buyuruyor:

"Müminlere söyle! Gözlerini harama dikmesinler ve ırzlarını namuslarını korusunlar. Çünkü bu, kendileri için daha temiz bir davranıştır. Allah onların yapmakta olduklarından haberdardır."[166]

Her kim, "Onlara bakmak daha güzeldir" derse, o kişi Kur'an-ı Kerim'i yalanlamış olur.

Ölüye ağlamak mekruh değildir. Mekruh olan, ağıtlar yakarak ağlamaktır.

Köpek Beslemek

Bir kimsenin evinde köpek besleyip büyütmesi caiz değildir. Ama bekçilik av ve sürüleri korumak için olursa caizdir.

Bazı hadisi şeriflerde şöyle buyrulmuştur:

"*Bir kimse evini beklemek, sürüsünü korumak dışında başka bir amaçla evinde köpek beslerse, her gün ecrinden iki kırat noksanlaşır*."[167]

Ehlî hayvanlara güçlerinin üzerinde yük yüklenmesi, yer sürdürmek fazla yol yürütülmesi caiz değildir. Ve yine yemlerini de vermelidir. Yetecek derecede yem vermez engel olursa günahkâr olur.

Hayvanlara haddinden fazla yem vermek de mekruhtur. Bunun mekruh olması, bazı kimselerin fazla yem vererek hayvanları semirtmeleri yüzündendir.

Anne Babaya İyilik Yapmak

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ اَحَدُهُمَا اَوْ كِلاَهُمَا فَلاَ تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلاَ تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلاً كَرِيمًا

"**Ana babadan biri veya her ikisi, yanında yaşlanırsa, sakın onlara «Öf!» bile deme. Onları azarlama onlara güzel söz söyle**."[168]

وَصَاحِبْهُمَا فِى الدُّنْيَا مَعْرُوفًا

"*Anne babanla dünyada güzel bir şekilde geçin ve yardımcı ol*."[169]

اَنِ اشْكُرْ لِى وَلِوَالِدَيْكَ اِلَىَّ الْمَصِيرُ

"**Bana şükret, ana-babana teşekkür et, dönüş banadır**."[170]

İbn-i Abbas'ın Resûlullah'tan (sav) rivayetine göre şöyle buyurdu:

“*Kim anne babasına dargın olarak sabahlarsa, kendisine cehenneme doğru iki kapı açılır. Yine kim anne babasına dargın olarak akşamlarsa, kendisine cehenneme doğru iki kapı açılır. Anne babasından birine dargın olursa bir kapı açılır. Üç kere şunu tekrar söyledi. Onlar, ona zulmetseler bile*.”[171]

Abdulah b. Ömer (ra)’in anlattığına göre, Resûlullah şöyle buyurdu:

“*Rabbin rızası anne babanın rızasındadır, rabbin gazabı anne babanın gazabındadır*.”[172]

Abdulah b. Ömer’in (ra) anlattığına göre şöyle dedi:

“Peygamber’in (sav) yanına bir adam geldi, şöyle dedi:

-Ben cihada gitmek istiyorum.

Peygamberimiz (sav):

-Anan baban var mı? Buyurdu.

Adam:

-Evet, dedi.

Bunun üzerine Peygamberimiz (sav) şöyle buyurdu:

-Cihad onların hizmetini görmendir.

İyiliğin Niteliği

İhtiyaçlarını giderip, onlara eziyeti etmemen, küçük bir çocuğu idare eder gibi idare etmen, onlara dargın durmaman, ihtiyaçlarını karşılamaktan kaçınmaman; onlara hizmet etmeyi, çokça kılınan nafile namaza, tutulan oruca ve Kur’an okumaya bedel olarak bilmen; namazların sonunda onlar için bağışlanma istemen, onları zora koşmaman, onlara gelen eziyeti yüklenmen, sesini onların sesinden yüksek çıkarmaman, şeriatın kesin emirlerine aykırı olmadıkça, onların emirlerine uymalısın. Şayet onların emirleri, farz olan haccı ile beş vakit namazı, zekât kefareti, adağı terk etmen yönünden bir emir olursa ona uyulmaz.

Yine, yasaklardan haramları istemek yönünden olmamalıdır. Mesela zina, şarap içmek, adam öldürmek, iftira, gasp ve hırsızlık gibi hak olmayan bir malı almak gibi bir emirleri olursa, bunlara da uymamalıdır.

Hz. Peygamber’in (sav) şu emri gereği onlara uyulmaz:

“*Allah’a (cc) isyanda, mahlûka itaat yoktur*.”[173]

Allah (cc) da şöyle buyurmaktadır:

وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَى اَنْ تُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلاَ تُطِعْهُمَا

“**Eğer onların ilmi bir dayanak bulamadığın bir şeyde, bana ortak koşman için bir zorlamada bulunurlarsa onlara itaat etme. Onlarla dünyada iyi geçin**.”[174]

Bu hadis-i şerif ve ayet, Allah’a isyan ve Allah’ın emirlerini terk etme konusunda, anne babaya itaat olmaz şeklinde genel bir hüküm ifade eder.

İmam Ahmed b. Hanbel’in, Ali b. Ebu Talib’ten rivayetine göre, adamın birini anne ve babası cemaatle namaz kılmaktan alı koymuş. Bunu sorunca şöyle demiştir:

“*Farz bir ibadeti terk etme konusunda, anne ve babaya itaat olmaz*.”

Nafile ibadetlere gelince, onları terk etmede anne ve babaya itaat caizdir. Hatta anne babaya itaat, nafile ibadetten daha faziletli bir iştir.

Şu da ana-babaya iyiliktir: Ana-babayı ziyaret edenleri ziyaret etmen, hayatta ve ölümde kendin için neye kızıyorsan, onlar için de kızman.

Eğer onlara öfke duyuyorsan onların seni büyütmelerini uykusuz kaldıklarını, sana olan şefkatlerini, senin için yorulmalarını düşün. Bu konuda Allah (cc), şöyle buyuruyor:

وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا

“**Onlara güzel söz söyle!**”[175]

Bil ki, eğer onlar sana merhamet etmezlerse, sen mahrum olmuş ve gazaba uğramış olanlardan olursun. Eğer anne babandan dolayı Allah’ın emrine karşı gelmişsen, öfken geçtikten sonra Allah’a tevbe et.

Sana vacip olmayan hiçbir yolculuğa onların izni olmadan çıkma. Onların izni olmadan tayin edilmeyen bir savaşa da gitme. Ana babanı üzme, anne ile oğlun arasını açanlar kınanmışlardır.

Bu konuda Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

“*Ana ile oğlunun arasını ayırana Allah lanet etmiştir*.”[176]

Şayet bir yiyecek ve içeceğe kavuşursan, onun en güzelini onlara vermeye bak. Zira çok kere onlar da seni tercih etmişlerdir. Aç ve susuz kalmışlardır. Uykusuz kalıp seni uyutmuşlardır.

Allah dilerse seni bu yolda hidayete kavuşturur.

Müstehab ve Mekruh Olan İsim Künyeler

Bir kimsenin, çocuğuna Hz. Peygamber'in (sav) adını ve künyesini vermesi yasaklanmıştır. Ama sadece ismini veya sadece künyesini kullanmak caizdir.

İmam-ı Ahmed'ten gelen rivayete göre, hem ismi hem de künyesiyle birlikte, hem de ayrı ayrı kullanılması mekruhtur.

Yine İmam-ı Ahmed'ten her ikisinin kullanılmasının caiz olduğu yönünde bir rivayet de vardır.

Hz. Peygamber'in (sav) ismini kullanıp künyesini kullanmama yönündeki delil şudur: Enes b. Malik'in, Ebu Hüreyre'den (ra) rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamberimiz (sav) şöyle buyurmuştur:

"*İsmimi alınız ama künyemi almayınız*."[177]

Hem ismini hem de künyesini kullanmanın caiz olduğuna delil, Hz. Aişe'den (ra) rivayet edilen şu hadis-i şeriftir. Hz Aişe'nin anlattığına göre kadının biri Hz. Peygamber'in (sav) huzuruna gelerek, şöyle dedi:

-Ey Allah'ın Resulü! Bir oğlum oldu. Adını Muhammed, künyesini de Ebül-Kasım koydum. Duyduğuma göre sen bunu iyi görmüyormuşsun.

Bunun üzerine, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

-İsmimi koymayı helal edip, künyemi koymayı haram eden şey nedir?[178] (Yani bunda bir mahzur yoktur.)

"Ebu Yahya" ve "Ebu İsa" künyelerini koymak mekruhtur.[179]

Bir kimsenin kölesine, "Eflah, Necah, Yesar, Nâfi, Ribâh, Bereket, Berre, Hüzün, Asiye" isimlerini vermesi mekruhtur.

Ömer İbn-i Hattab'tan (ra) gelen rivayete göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Eğer yaşayacak olursam, kölelerle yaşar, Bereket, Ribâh, Necâh, Eflâh isimlerinin verilmesini yasaklarım*."[180]

Allah Teâlâ'nın isimlerine benzer isimleri ve lakapları takmak ve kullanmak mekruhtur. Mesela: Melikü'l-Mülûk, Şâhinşah ve benzerleri. Çünkü bu isimleri kullanmak Farslıların işidir.

Yine sadece Allah Sübhanehu Teâlâ'ya layık olan, "Kuddûs, İlah, Hâlik, Müheymin, Rahman" gibi isimleri de kullanmak mekruhtur. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ قُلْ سَمُّوهُمْ

"**Onlar Allah'a ortak koştular. Onlara de ki, bari onlara isim versinler.**"[181]

Bazı müfessirler, bu ayetin tefsirinde şöyle demişlerdir:

"Putlara benim isimlerimi söyle, benim isimlerimi versinler ve bakın bakalım bu onlara yakışıyor mu?"

Lakap Takmak

Her kim olursa olsun, kardeşi veya kölesine, onun hoşlanmayacağı bir lakabı vermesi haramdır. Çünkü Allah Teâlâ, bunu yasaklamış ve şöyle buyurmuştur:

وَلاَ تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ "**Birbirinize kötü lakap takmayınız**."[182]

Ve böyle lakap takmayı "füsuk" (içi bozukluk) olarak nitelendi.

Bu konuda müstehab olan, kardeşini en çok hoşuna giden isimlerle çağırmandır.

Öfke

Öfkelenen kişinin, ayakta ise oturması müstehabtır.

Otururken öfkelenmiş ise yan tarafına dönmesi müstehabtır.

Öfkeli kişi elini yüzünü soğuk bir su ile yıkar veya abdest alır veya su dökünür ise öfkesi geçer.

Hasan'dan (ra) rivayete göre, Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

"*Öfke Âdemoğlunun kalbinde tutuşan bir ateş korudur. Sizden biri, öfkeli olduğunu anlarsa, ayakta ise otursun, oturuyorsa bir yere dayansın*."[183]

Oturma Adabı

Bir kişinin, gizli bir toplantı halindeki cemaatin arasına izinsiz olarak gidip oturması mekruhtur. Çünkü Peygamber (sav) bunu

yasaklamıştır.

Güneşle gölge arasına oturmak da mekruhtur.

Sol eline dayanmak mekruhtur.[184] Oturma ile yan yatma arası bir halde bulunmak da mekruhtur.

Bir kimsenin oturduğu meclisten kalkıp ayrılacağı zaman orada işlenmiş muhtemel hatalara kefaret olmak üzere şu duayı okuması müstehabtır:

"*Seni tesbih ederim Allah'ım! hamd Sana mahsustur, Senden başka ilah yoktur, Senden bağışlanma dilerim, Sana tevbe ederim."*[185]

Tevazu

Müslümanlardan her birine tevazu göstermek müstehabtır. Yaşlılara saygılı, çocuklara merhametli olup onları affetmelidir. Ama onları terbiye etmeyi de ihmal etmemelidir.

Bir Kimsenin Diğerine ("Sallallahu Aleyk" şeklinde) Salâvat Okuması Caizdir

"Allah (cc) sana salât kılsın" veya "Allah (cc) falan oğlu falana salât etsin" şeklinde salât okumak caizdir.

Rivayete göre, Hz. Ali (ra), Hz. Ömer'e (ra) şöyle demiştir:

*"*Allah sana rahmet etsin."

Hz. Peygamber (sav) Efendimiz de şöyle buyurmuştur:

"*Allah (cc) Ebu Evfâ'nın ehline salât etsin*."[186]

Zimmet Ehli ile El Sıkışmak Mekruhtur

Yahudi ve Hıristiyanlardan Müslüman olmayıp, vergi vererek, İslâm himayesinde yaşayanlarla el sıkışmamalıdır.

Ebu Hüreyre'den (ra) rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Ehl-i zimmet ile musafaha yapmayın, el sıkışmayınız*."[187]

Dua Adabı

Dua edecek kimse, ellerini uzatmalı, Allah Teâlâ'ya hamd, Peygambere salâvat okumalı. Sonra da ihtiyacını Allah'tan

istemelidir. Dua ederken gökyüzüne bakmamalıdır. Dua bittikten sonra da ellerini yüzüne sürmelidir.

Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Allah'tan avuçlarınızın içi ile isteyiniz*."[188]

Haramla Tedavi

Zehir, içki, şarap, cife, necis olan bir şeyle tedavi caiz değildir. Yine, dişi eşek sütüyle tedavi de caiz değildir. Bu konuda Hz. Peygamber'den (sav) rivayet edildiğine göre şöyle buyurmuştur:

"*Haram olan şeylerde, ümmetim için şifa yoktur*."[189]

Zorunluluk yokken "Hukne" (alttan şırınga) yapmak mekruhtur. Taun'dan (kolera) kaçmak caiz değildir. Eğer bir kişi taun bulunan bir beldenin dışında bulunuyorsa, oraya girmesi caiz değildir, yani kendini ölüme atmamak için oraya girmemelidir.

Yabancı Kadınla Baş Başa Kalmak

Nikâhlanması caiz olan yabancı bir kadınla baş başa kalınmaz. Çünkü Hz. Peygamber (sav) bunu yasaklamış ve şöyle buyurmuştur:

"*O ikinin üçüncüsü şeytandır*."[190]

Çünkü şeytan, o iki kişiye kötülük yapmayı, güzel gösterir. Müslüman, genç bir kadına, şahitlik veya hastalıktan dolayı, tedavi için bakmanın dışında bakılmaz.

Ama ihtiyar, yaşlı kadına bakmak caizdir. Çünkü bunda herhangi bir fitne tehlikesi yoktur.

Tek örtü içinde iki çıplak erkek veya tek örtü içinde iki çıplak kadının yatması caiz değildir. Çünkü Hz. Peygamber (sav), bunu yasaklamıştır. Zira bu, insanı birinin diğerinin bakılması yasak olan avret mahalline bakmaya kadar götürebilir. Ayrıca asıl tehlikesi, şeytanın kötülük işlemeyi süsleyip de insanı günaha sokmasından emin olunamaz.

Erkek veya Kadın Köleye İyi Davranmalıdır

Hizmetçilere gücünün yetmeyeceği işi yüklememelidir.

Kendi yediğinden yedirmeli, giydiğinden giydirmelidir. Eğer istiyorsa evlendirmeli, ancak evlenmeye zorlamamalıdır.

Eğer köle, yaptığı işlerde kusurlu olur yahut karşı gelirse, bu durumda onu isterse satabilir, isterse azat edebilir. Köle isterse, belli bir miktar karşılığında azat edilmesi için onunla anlaşma yapabilir.

Hadis-i şerifte bildirildiğine göre, Resûlullah'ın (sav), son vasiyeti şöyledir:

"*Namazı bırakmayınız, kölelerinize iyi davranınız*."[191]

Kur'an'la Yolculuk

Düşman memleketlerine Kur'an'la seyahat etmek mekruhtur. Bu, Kur'an'ın düşman eline geçip de, ona saygısızlık etmelerinden ötürü böyledir. Ama Müslümanlar güçlü ve düşmana üstün iseler ve düşmana Kur'an-ı Kerim'i kaptırmazlarsa mahzur yoktur. Böyle olunca onu taşıyıp, unutmamak için okumaları caizdir.

Aynaya Bakınca

Bir Müslüman'ın aynaya baktığında şu duayı okuması müstehabtır.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى سَوَّى خَلْقِى وَأَحْسَنَ صُورَتِى وَزَانَ مِنِّى مَا شَانَ مِنْ غَيْرِى

"Beni seviyeli yaratan, suretimi güzel eyleyen, başkasında çirkin olanı bende güzel eden Allah'a hamd olsun."

Çünkü bu dua Hz. Peygamber'den (sav) rivayet edilmiştir.[192]

Kulak Çınlaması

Kulak çınladığında Hz. Peygamber'e (sav) salâvat getirmeli ve sonra şu duayı okumalıdır:

ذَكَرَ اللهُ مَنْ ذَكَرَنِى بِخَيْرٍ

"Beni anan kişiyi Allah (cc) hayırla ansın."[193]

Çünkü bu dua Hz. Peygamber'den (sav) rivayet edilmiştir.

Ağrı Şikâyeti

Bir kimsenin vücudunda veyahut organlarında bir ağrı şikâyeti olursa, Hz. Peygamber'in (sav) söylediği aşağıdaki duayı okumalıdır:

“Sizden birinizin veya bir kardeşinizin şikâyeti olursa, şöyle dua etsin:

رَبُّنَا اللهُ الَّذِي فِي السَّمَاءِ، تَقَدَّسَ اسْمُكَ، أَمْرُكَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ
كَمَا رَحْمَتُكَ فِي الْمَاءِ وَالْأَرْضِ، اِغْفِرْ لَنَا حَوْبَنَا وَخَطَايَانَا رَبَّ الطَّيِّبِينَ،
أَنْزِلْ رَحْمَةً مِنْ رَحْمَتِكَ وَشِفَاءً مِنْ شِفَائِكَ عَلَى الْوَجَعِ الَّذِي بِهِ،

“Kudreti yücelerde olan Rabbimiz! İsmin mukaddestir. Senin emrin yerde ve gökte geçerlidir. Yerdekilere ve göktekilere merhamet ettiğin gibi, bizim de hatalarımızı ve günahlarımı bağışla. Bu ağrıyan yere rahmetinden bir rahmet, şifalarından bir şifa ihsan eyle.”

Bundan sonra Allah’ın izni ile o ağrı ve sızı geçer.”[194]

Uğursuzluk

Bir kimse uğursuz saydığı bir şey görürse, şu duayı okumalıdır:

اَللّٰهُمَّ لَا يَأْتِي بِالْحَسَنَاتِ إِلَّا أَنْتَ، وَلَا يَذْهَبُ بِالسَّيِّئَاتِ إِلَّا أَنْتَ،
وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ

“Allah’ım! Hayrı ancak sen verirsen gelir, şerri de ancak sen giderirsen gider. Güç ve kuvvet ancak Allah’a aittir.”[195]

Bu dua Hz. Peygamber’den (sav) rivayet edilmiştir.

Gök Gürleyince, Şimşek Çakınca

Gök gürlediği ve şimşek çaktığını işitince şu duayı okumalıdır:

اَللّٰهُمَّ لَا تَقْتُلْنَا بِغَضَبِكَ، وَلَا تَهْلِكْنَا بِعَذَابِكَ، وَعَافِنَا قَبْلَ ذَلِكَ

“Allah’ım! Bizi gazabınla öldürme, bizi azabınla helak etme, bundan önce bize afiyet ver.”[196]

Fırtına Görünce

Fırtına görünce de şu dua okunmalıdır:

اَللّٰهُمَّ إِنِّى أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا أُرْسِلْتَ بِهِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَمِنْ شَرِّ مَا أُرْسِلْتَ بِهِ.

"Allah'ım! Senden bunun hayrını ve onunla gönderdiğinin hayrını diliyorum. Bunun şerrini ve onunla gönderdiğinin şerrinden sana sığınırım."

Çarşı-Pazara Gitmek

Bir kimse çarşıya pazara girdiği zaman, Hz. Peygamber'in (sav) okuduğu şu duayı okumalıdır:

اَللّٰهُمَّ إِنِّى أَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ السُّوقِ وَخَيْرَ مَا فِيهَا، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا فِيهَا، اَللّٰهُمَّ إِنِّى أَعُوذُ بِكَ أَنْ أُصِيبَ فِيهَا يَمِينًا فَاجِرَةً أَوْ صَفْقَةً خَاسِرَةً

"Allah'ım! Şu çarşının ve içindekilerin hayrını diliyorum. Onun ve içindekilerin şerrinden de sana sığınırım.

Allah'ım! Orada yalan yemine uğramaktan ve ziyanlı bir iş yapmaktan sana sığınırım."[197]

لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، يُحْيِى وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

"Allah'tan başka ilah yoktur. Tektir, ortağı yoktur, mülk O'nundur, hamd O'na mahsustur. Diriltir, öldürür, O diridir, ölmez. Hayır, O'nun elindedir. O'nun her şeye gücü yeter."

Hilali Görmek

Bir kimse hilali görünce şöyle dua eder:

اَللّٰهُمَّ أَهِلَّهُ عَلَيْنَا بِالْأَمْنِ وَالْإِيمَانِ وَالسَّلَامَةِ وَالْإِسْلَامِ، رَبِّى وَرَبُّكَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ

“Allah’ım! Onu bizim için güven, iman selâmet ve İslâm hilali eyle. Benim ve senin rabbin aziz ve celil olan Allah’tır.”[198]

Dertli Birini Görünce

Herhangi bir belaya uğrayan birini görünce şu duayı okumalıdır.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى عَافَانِى مِمَّا ابْتَلَاكَ بِهِ، وَفَضَّلَنِى عَلَيْكَ وَعَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقَ تَفْضِيلًا

“Sana bela verip bana afiyet veren Allah’a hamd olsun. Beni sana ve yarattığı pek çok varlığa göre faziletli kılan Allah’a hamdolsun.”[199]

Allah bu duayı okuyan kişiye yaşadığı sürece sıhhat ve afiyet verir, bir derde ve üzüntüye uğramaz.

Hacdan Dönünce

Hac’dan dönen kişiye, şöyle dua edilir:

تَقَبَّلَ اللهُ نُسُكَكَ، أَعْظَمَ أَجْرَكَ، وَأَخْلَفَ نَفَقَتَكَ

“Allah (cc) senin hac vazifelerini kabul etsin, ecrini bol eylesin, yaptığın masrafın yerini doldursun.”

Ömer b. Hattab’dan (ra) rivayet edildiğine göre o da böyle dua ederdi.

Hasta Ziyareti ve Taziye

Bir kimse bir Müslüman hastayı ziyarete gittiğinde, onu ölmüş olarak görürse, Hz. Peygamber’in (sav) yaptığı gibi, dua etmelidir. Resûlullah (sav), şöyle buyurmuştur:

“Ölüm korkunç bir şeydir. Sizden birinize kardeşinin ölüm haberi gelince, şu duayı okusun:

إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ، إِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ، اَللّٰهُمَّ أُكْتُبْهُ عِنْدَكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ، وَاجْعَلْ كِتَابَهُ فِى عِلِّيِّينَ، وَاخْلُفْ عَلَى عَقِبِهِ فِى الْأَخِرِينَ، وَلَا تَحْرِمْنَا أَجْرَهُ وَلَا تَفْتِنَّا فِتْنَهُ

“Biz Allaha aidiz ve O’na döneceğiz. Rabbimize döndürüleceğiz. Allah’ım! Onu katında iyilerden yaz. Onun amel defterini yüceler içinde kıl. Kalanlar arasından, onun yerini tutacak birini ver. Onun ecrinden bizi mahrum etme, ondan sonra bizi fitneye düşürme.”[200]

Eğer ziyaretine gittiği hasta ölmemiş ise ona günahlarından tevbe etmesini söyler, bu müstehabtır. Haksız yere aldığı mallar var ise onları yerine vermesini hatırlatır. Malının üçte birini de varisi olmayan fakirlere vermesini tavsiye eder.

Eğer varisi olacak akrabaları yok ise malını fakirlere yoksullara, mescit ve köprüler yapılmasına, iyilik ve hayır yolunda harcanması için vasiyette bulunmasını hatırlatır. Böyle yapması müstehabtır.

Evlilik Adabı

Evliliğin adabı, evlenecek kişinin niyeti Allah’ın emrine uyma olmalıdır. Bu manada şu ayetler vardır:

“**İçinizden bekârları, salih olan erkek kölelerinizi, cariyelerinizi evlendirin**.”[201]

“**Hoşunuza giden kadınlardan, ikişer, üçer, dörder nikâhlı alabilirsiniz**.”[202]

Hz. Peygamber (sav) de şöyle buyurmuştur:

“*Evlenin, çoğalın. Kıyamet günü ben sizin çokluğunuzla övüneceğim. İsterse düşük çocuk olsun*.”[203]

Yukarıda geçen iki ayet-i kerime gereğince nikâhın gerekliliğine inanılır. Ayrıca hadis-i şeriflerde de belirtildiği gibi, ister zina tehlikesi olsun, isterse olmasın, nikâh vaciptir. İnsan böylece ihtilaflı meseleden kurtulmuş olur.

İmam Ahmed b. Hanbel’in rivayetinde, Ebu Davud’a göre evlenmek vaciptir.

Ayrıca, evlenen kimse, Allah’ın emrini yerine getirdiği için sevap da kazanır.

Evlenen kimse, Allah’ın dinini yerine getirdiğine ve tamamladığına inanmalıdır. Nitekim Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

“*Evlenen kimse dininin yarısını korumuş olur*.”[204]

Başka bir hadis-i şerifte şöyle buyurmaktadır:

“*Kul evlendiği zaman, dinin yarısını tamamlamış olur*.”[205]

Evlilikte, güzel, soylu, akraba olmayan, yabancı, bakire kız tercih edilmelidir. Yine kadın doğurganlığı ile bilinen kadınlardan olmalıdır.

Çünkü Peygamber'e (sav), Cabir bin Abdullah'ın, dul bir kadınla evlendiğini bildirince şöyle buyurdu:

"Bakire kız ile evlensen olmaz mıydı? Sen onunla oynaşırdın, o da seninle oynaşırdı."[206]

Burada doğurganlığı şart koştuk. Bu Peygamber'den (sav) rivayet edilen şu hadis-i şeriften dolayıdır:

"*Evleniniz, çoğalınız. Kıyamet günü, ben sizin çokluğunuzla diğer ümmetlere karşı övüneceğim, isterse düşük çocuk olsun*."[207]

Başka bir hadis-i şerifte şöyle buyurmuştur:

"*Doğurgan, güzel kadınla evleniniz. Zira sizin çokluğunuzla övüneceğim*."[208]

Akraba ile evlenilmemesini şart koştuk. Bunun sebebi, işin düşmanlığa varmaması, akrabalık bağlarının kopmamasıdır. Hâlbuki Allah (cc), akrabalarla sıla-i rahmi emretmiştir.

Yine üstte anlatılan sebeple, iki kız kardeşi aynı nikâh altında bulundurmak yasaklanmıştır.

Kötü dilli, kocasından ayrılmış, yüzü ve diğer organları dövmeli kadını almak uygun olmaz.

Bir kimse evlendiği zaman hanımıyla iyi geçinmeli, ona kötü davranmamalıdır. Mihrinden vazgeçirmek için uğraşmamalı, boşanma tehdidinde bulunmamalı, anasına babasına sövmemelidir. Böyle yaparsa Allah ve Resûlü kendisinden uzak olur. Hz. Peygamber (sav), şöyle buyurmuştur:

"*Kadınlara iyi davranınız. Zira onlar yanınızda "yardımcı" durumdadırlar*."[209]

Başka bir manaya göre "emanet" durumundadırlar.

Bir hadis-i şerife göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Bir kimse bir kadınla, nikâh karşılığı bir miktar ile evlenir de onu vermek istemezse, kıyamet günü zinakâr olarak gelir*."[210]

Bir kadın diliyle kocasına eziyet ederse ve bunu da dinini bozacak kadar ileri götürürse; kocası, onun mihrini verip kendini o kadından kurtarsın. Veya Allah'a sığınıp dua etsin. Bu da yeterlidir. Buna sabrederse, Allah yolunda cihad eden mücahitler gibi sevap kazanır.

Kadın kocasına herhangi bir zorlama olmaksızın, gönül rızası ile bir şey verirse koca onu alıp yiyebilir. Allah (cc) da böyle buyurmuştur.

Nikâh akdinden önce, yalnız kalmadan, kadının eline yüzüne bakmaya çalışmalıdır. Bu, nikâh sonrası o kadından hoşlanmamasına sebep olmasın diye böyle olmalıdır. Nikâh sonrası kadından hoşlanmamak işi boşanmaya kadar götürebilir. Bu ise hoş bir şey değildir. Bunun Allah katında hoş bir şey olmadığını Hz. Peygamber (sav) şöyle belirtmiştir:

"Allah katında boşanmadan daha sevimsiz bir mubah iş yoktur."[211]

Bunun aslı Hz. Peygamber'den (sav) rivayet edilen şu hadis-i şerife dayanır:

"*Allah sizden birinizin kalbine bir kadına dünür olma duygusu verdiği zaman, onun yüzüne ve eline baksın. Böyle yapmak, ikisi arasındaki muhabbetin devamı için, yerinde bir davranıştır*."[212]

Cabir bin Abdullah'tan (ra) rivayet edilen bir hadis-i şerifte, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Sizden biri, bir kadını almaya talip olursa, sizi o kadını almaya iten şeye, imkân nispetinde baksın*."

Cabir diyor ki:

"Ben bir cariye kız istedim. Ve bir yere gizlendim. Ve sonunda beni onunla evlenmeye çeken şeyi gördüm." Bunu, Ebu Davud *Sünen*'inde anlatmıştır.[213]

Alınacak kadının dindar ve akıllı olması yerinde olur. Bu manadaki bir hadis-i şerifi, Ebu Hüreyre (ra) rivayet etmiştir.

Hz. Peygamber (sav) buyurdu ki:

"*Kadın dört şey için nikâh edilir: Malı, soyu, güzelliği, dini. Sen dindar olanı bulup al ki, elin bolluk içinde kalsın*."[214]

Hz. Peygamber (sav), dindar olan kadını almayı tavsiye etmiştir. Çünkü dindar kadın kocasına geçiminde yardımcı olur, onun işini kolaylaştırır ve ona kanaat eder. Ama diğer kadınlar kocasını günaha ve vebale sokar. Böyle bir koca, ancak Allah korursa günaha girmez, yoksa girer.

Müfessirlerin çoğu;

"**Şimdi onlarla mübaşeret ediniz. Allah'ın sizin için yazdığını da isteyin.**"[215]

Ayetindeki "mübaşeret" lafzını "erkekle kadının cinsel birleşmesi" olarak açıklamıştır. "İsteyiniz" lafzını da "bu mübaşeretle çocuk isteyiniz" şeklinde açıklamışlardır.

Evlilikte Kadının Görevleri

Kadın önce, özellikle namusunu koruma niyetinde olmalıdır. Kocasına hamile kalmaya, çocuk doğurup onu yetiştirmeye bakmalı, sabrederek Allah katında büyük sevaplar kazanacağını düşünmelidir.

Ziyad b.Meymun'dan gelen rivayete göre, Enes b. Malik (ra), şöyle demiştir:

"Medine halkından kendisine Havle Attare denen bir kadın vardı. Bir gün Hz. Aişe'nin yanına geldi ve dedi ki:

-Ey müminlerin annesi! Benim kocam falan kimsedir. Ben her gece onun için süsleniyorum. Sanki ilk gecedeki gibi onun için güzel kokular sürünüyorum. O yatağına girince bende onun örtüsü altına giriyorum. Bu sırf Allah rızası için yapıyorum. Ama kocam benden yüz çeviriyor, ben de onun kızgın olduğunu anlıyorum.

Bunun üzerine Hz. Aişe (r.anha) kadına,

-Resûlullah (sav) gelinceye kadar otur, bekle, dedi.

Havle der ki:

-Ben orada böyle beklerken, Resûlullah (sav) geldi ve şöyle sordu:

-Aldığım bu koku da ne, buraya Havle mi geldi? Ondan bir şey mi satın aldınız?

Hz. Aişe (ra) dedi ki:

-Hayır, Allah'a yemin olsun ki ey Allah'ın Resûlü bir şey almadık.

Sonra Havle kendi durumunu anlattı. Resûlullah (sav) ona şöyle buyurdu:

-Şimdi git, onun sözünü dinle, ona itaat et.

Kadın şöyle sordu:

-Ey Allah'ın Resûlü! Ben zaten böyle yapıyorum. Bunda benim için ne gibi bir ecir vardır acaba?

Resûlullah (sav) buyurdu ki:

-*Bir kadın, kocasının evinden bir şey kaldırdığı zaman, iyilik dileği ile onu tekrar yerine koyarsa, Allah Teâlâ, onun için bir iyilik sevabı yazar, bir kötülüğünü de siler. Kendisini de bir derece yükseltir*.

Bir kadın kocasından hamile kaldığı zaman, ona geceleri namaz kılan, gündüzleri oruç tutan ve Allah yolunda cihad eden gazilerin sevabı gibi sevap verilir.

Kadın, hamilelikten sonra doğum sancısı başlayınca, her gelen sancı için bir can kurtarmış gibi sevap kazanır. Doğumu yapıp süt

emzirmeye başladığı zaman da, onun için bir köle azad etmiş gibi sevap alır.

Yavrusunu sütten kesince, semadan bir münadi şöyle seslenir: Ey kadın, şu yaptığın amel, geçen ömrün tümüne yetti. Artık geri kalan ömrün için amel işlemeye bek.

Hz. Aişe (r.anha), şöyle dedi:

"Kadınlara bu kadar çok ihsanlarda bulunuldu. Ey erkekler topluluğu, sizin haliniz ne olacak? Bunun üzerine Resûlullah (sav) gülümsedi ve sonra şöyle buyurdu:

"*Bir erkek, hanımını isteyerek elinden tutarsa, Allah Teâlâ ona bir iyilik sevabı yazar. Kadının boynuna sarıldığı zaman, on iyilik yazılır. Kendisi ile birleştiği zaman, bu kendisi için dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır. Yıkanmak üzere gidince, şu yürüyen her tüyü için bir sevap yazılır, bir günah silinir, derecesi de bir derece yükselir. Yıkanması ile kendisine verilen sevap dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır. Kulun bu durumu ile Allah (cc) meleklere övünür ve şöyle der:*

Şu kuluma bakın. Gece karanlığında kalktı. Cünüplükten yıkandı. Beni yakın olarak rab bildi, şahit olun, ben onu bağışladım."[216]

Mübarek b. Fudâle'nin, Hasan (ra) rivayet ettiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Kadınlara hayır tavsiye ediniz. Zira onlar sizin yardımcılarınızdır. Yani bir manada esirlerinizdir. Onlar, kendileri için bir şeyin sahibi değildirler. Siz onları Allah Tebareke ve Teâlâ'nın bir emaneti olarak aldınız. Allah'ın (cc) emri ile onların namuslarını helal edindiniz*."[217]

Ubade bin Kesirden, Abdullah el- Ceriri'nin, Hz. Meymune'den gelen rivayete göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

"*Ümmetimin erkeklerinin hayırlıları, hanımlarına hayırlı olanlarıdır. Ümmetimin kadınlarının hayırlıları da kocalarına hayırlı olanlardır. Bu kadınlardan her biri için, gece gündüz Allah yolunda savaşan, sevabını Allah'tan umarak öldürülen bin şehit sevabı vardır. Bu kadınlardan her birinin cennet hurilerine üstünlüğü, benim sizden en alt derecede olanınıza üstünlüğüm gibidir.*

Ümmetimden kadınların hayırlısı, Allah'a uyanın dışındaki, kocasının istediği her şeyi yapan kadındır.

Ümmetimden erkeklerin hayırlısı, hanımı ile oynaşandır. Tıpkı bir annenin yavrusu ile oynadığı gibi. Böyle yapan her erkeğe, Allah

yolunda sabrederek savaşan ve öldürülen yüz şehit sevabı verilir."

Bunun üzerine Ömer İbn-i Hattab (ra) şöyle sordu:

-Ya Resûlullah! Nasıl oluyor da kadınlara bin şehit sevabı veriliyor da erkeklere yüz şehit sevabı veriliyor?

Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

-Bilmiyor musun, kadın sevap itibariyle erkekten daha büyüktür ve en çok sevabı da kadın alır. Aziz ve Celil olan Allah, erkek için kadının dünyadaki duası ve razı olması sebebiyle, cennette derece üstüne dereceler arttırır. Veya şunu bilmez misin ki, Allah'a şirkten sonra kadının en büyük günahı kocasına karşı gelmesidir.

Dikkat ediniz, şu iki zayıf hakkında Allah'tan korkunuz. Çünkü Allah sizi o iki kişi hakkında sorguya çekecektir. Bu iki zayıf, yetim ve kadındır. Her kim onlara iyilik ederse, Allah'ın (cc) rızası ile karşılaşır. Her kim de onlara kötülük ederse Allah'ın gazabıyla karşılaşır.

Kocanın kadın üzerindeki hakkı, benim sizin üzerindeki hakkım gibidir. Kim benim hakkımı zayi ederse, Allah'ın hakkını zayi etmiş olur. Kim de Allah'ın hakkını zayi ederse, Allah'ın dargınlığına uğrar. Onun yeri cehennemdir, orası ne kötü bir varış yeridir.

Ebu Cafer Muhammed bin Ali, Cabir bin Abdullah'dan (sa) rivayet ettiği hadiste Cabir (ra) şöyle dedi:

"Biz bir ara Resûlullah'ın (sav) yanında idik. Ki Resûlullah ashabından bir grupla birlikte orada idi. Bu sırada bir kadın gelip Resûlullah'ın (sav) başı ucunda durdu ve şöyle dedi:

-Selam olsun sana ey Allah'ın Resûlü. Ben kadınlar namına size gelen bir elçiyim. Benim bu şekilde size geldiğime şaşmayacak hiçbir kadın yoktur ya Resûlullah. Yani hangi kadın duysa şaşar.

Allah erkeklerin de rabbidir kadınların da… Âdem erkeklerin de babasıdır, kadınların da. Havva erkeklerin de annesidir, kadınların da… Erkekler Allah yolunda cihada çıkarlar, orada öldürülürler, onlar rableri katında diri olup rızıklanırlar. Onlar cihada çıkınca bildiğin gibi mükâfatları vardır. Ama bize gelince, biz evde kalırız, onların hizmetini görürüz. Acaba bize de herhangi bir ecir/sevap var mıdır?

Resûlullah (sav) şöyle buyurdu:

-O kadınlara benden selam söyle, sözümü onlara ilet ve de ki: *Kocaya itaat etmek, onun hakkını kabullenmek, cihatta elde edilen sevaba eşittir. Ama aranızda bunu yapan da çok azdır*.[218]

Sabit'in (ra) rivayetinde, Enes (ra) şöyle demiştir:

Kadınlar beni Resûlullah'a (sav) elçi olarak göndermişlerdir. Kadınlar şöyle demişti:

-Ey Allah'ın Resûlü! Erkekler Allah yolunda cihad ve fazilet bakımından bizi geçtiler. Acaba bizim için de Allah yolunda cihad edenlerin ameline bizi ulaştıracak herhangi bir amel var mıdır?

Resûlullah (sav), şöyle buyurdu:

-Onlardan her birinin evinde çektiği sıkıntı, Allah yolunda cihad edenlerin ameline yetişir.[219]

İmran b. Hüsayn'dan rivayete göre şöyle demiştir:

Resûlullah'a (sav), kadınlara cihad var mıdır? Diye soruldu.

Resûlullah (sav) da şöyle buyurdu:

-Evet. Onların cihadı, nefisleriyle cihad etmeye gayret göstermeleridir. Buna sabrederlerse, onlar da mücahidtirler. Durumlarına razı olurlarsa, onlar nöbettedirler ve nöbettekiler gibi sevap kazanırlar. Hatta iki kat sevap alırlar.

Kadın ve erkeğe düşen, bu ve daha önce geçen hadis-i şerifte geçenlere inanmak.

Kadın ve erkekten her biri birbirinin hakkına riayet etmelidir. Bu manada Allah (cc) şöyle buyuruyor:

"**Kadınlarında erkekler üzerinde hakları vardır."**[220]

Erkek ve kadın her ikisi de Allah'ın emrine itaat etmelidirler. Allah'ın emrine tutunmalıdırlar. Kadın bunun cihattan daha hayırlı olduğunu bilip inanmalıdır. Nitekim Peygamberimizden (sav) gelen rivayette şöyle buyurmuştur:

"*Bir kadın için, kocasından ve kabirden daha hayırlı bir şey yoktur*."[221]

Yine Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Kadını olmayan adam miskindir, miskindir, miskindir*."

Denildi ki:

-Ya Resûlullah! Mal yönünden zengin olsa da mı?

-Evet, mal yönünden zengin olsa da kadını yoksa o kişi miskindir (hiç malı mülkü yok sayılır), buyurdu ve şöyle devam etti:

-Kocası olmayan kadın da miskinedir, miskinedir, miskinedir.

Denildi ki yine,

-Ya Resûlullah! Mal bakımından zengin olsa da mı?

Buyurdu ki:

-Evet, mal olarak zengin de olsa o kadın miskinedir.[222]

Nikâh Kıyma Günü

Nikâh akdini perşembe veya cuma günü yapmak müstehabtır. Nikâhı sabahleyin kıymak yerine akşamüzeri kıymak daha iyidir.

Nikâh akdinden önce söz kesmek veya nişan yapmak iyi bir davranıştır. Sonraya bırakılması da caizdir.

Bir kimsenin bizzat kendisi nikâh akdini yapabilir veya yerine birini vekil edebilir bu konuda serbesttir.

Nikâh kıyıldığı zaman, orada bulunanların şöyle demeleri müstehabtır:

بَارَكَ اللهُ لَكَ، وَبَارَكَ عَلَيْكَ، وَجَمَعَ بَيْنَكُمَا فِى خَيْرٍ وَعَافِيَةٍ

"*Allah bu kadını senin için, bu erkeği de senin için uğurlu bereketli kılsın. Sizi hayır ve afiyetle birleştirsin*."[223]

Nikâh kıyıldıktan sonra, kadın veya akrabaları, bir süre isterlerse, bunu kabul etmek müstehabtır. Bu süre evlenecek kadının çeşitli ihtiyaçları, hazırlıkları için olabileceği gibi, çeşitli ziynet eşyası ve çeyiz alması için de olabilir.

Gerdek gecesi gelince, Abdullah ibni Mesut'un (ra) rivayet ettiği hadis-i şerife göre hareket etmek daha iyidir:

Adamın biri Resûlullah'a (sav) gelerek şöyle dedi:

-Ben bakire bir kızla evlendim. Ama ben, beni istemez ve soğur diye endişe ettim.

Hz. Peygamber (sav) ona şöyle buyurdu:

-Aranızda oluşacak ülfet, bağlılık Allah'tandır, soğukluk ise şeytandandır. Onun yanına girdiğin zaman, ona senin arkanda iki rekât namaz kılmasını emret ve şöyle dua et:

اَللّٰهُمَّ بَارِكْ لِى فِى أَهْلِى، وَبَارِكْ لِأَهْلِى فِىَّ، اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنِى مِنْهُمْ، وَارْزُقْهُمْ مِنِّى اَللّٰهُمَّ اجْمَعْ بَيْنَنَا، وَارْزُقْهُمْ مِنِّى اَللّٰهُمَّ اجْمَعْ، اَللّٰهُمَّ اجْمَعْ بَيْنَنَا إِذَا جَمَعْتَ فِى خَيْرٍ، وَفَرِّقْ بَيْنَنَا إِذَا فَرَّقْتَ بَيْنَنَا إِلَى خَيْرٍ

“*Allah’ım beni kadınım hakkında hayırlı eyle, kadınımı da benim için hayırlı eyle. Allah’ım beni ondan nasiplendir, onu da benden nasiplendir. Allah’ım aramızı birleştirdiğinde hayırla birleştir, ayırdığın zaman ise hayırla ayır.*”[224]

Hanımı ile cinsel ilişkide bulunacağı zaman şu duayı okumalıdır:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ، اَللّٰهُمَّ اجْعَلْهُ
ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنْ قَدَرْتَ أَنْ تَخْرُجَ مِنْ صُلْبِي، اَللّٰهُمَّ جَنِّبْنِي الشَّيْطَانَ،
وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنِي

“*Yüce Allah’ın adı ile… Allah’ım eğer benim sulbümden bir şey çıkmasını takdir ettinse, onu güzel bir zürriyet kıl. Allah’ım şeytanı benden uzaklaştır. Şeytanı, bana nasip ettiğinden de uzaklaştır.*”[225]

İşini bitirince şu duayı okumalıdır:

بِسْمِ اللهِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَ
صِهْرًا ، وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا

“Bismillah (Allah’ın adı ile). İnsanı sudan yaratan ve ondan soy sop ve akrabalık meydana getiren Allah’a hamdolsun. Rabbin her şeye kadirdir, gücü yetendir.”

Bu duayı içimden dudaklarını kıpırdatmadan okur.

Bu anlatılanların aslı, Küreyb’in İbn-i Abbas’tan (ra) rivayetidir.

Resûlullah (sav), şöyle buyurmuştur:

“Sizden biri hanımına yaklaşınca (koynuna girince) birleşmeden önce şöyle dua etsin:

بِسْمِ اللهِ اللّٰهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا، ثُمَّ قَدَّرْ
أَنْ يَكُونَ بَيْنَهُمَا وَلَدٌ فِي ذَلِكَ لَمْ يَضُرَّهُ شَيْطَانٌ أَبَدًا

“Bismillah, Allah’ım şeytanı bizden ve bize nasip edeceğin çocuktan uzaklaştır. Sonra da Allah onlara bir çocuk takdir ederse, şeytan o çocuğa hiçbir zarar veremez.”[226]

Hamilelikte Yediğine Dikkat Etmeli

Bir kadının hamilelik evreleri belli olunca, haram ve şüpheli şeyleri yemekten kaçınmalıdır. Çocuğa şeytanın musallat olmaması için böyle davranmalıdır.

Zaten başlangıçta, gerdek gecesi ve sonrası kadın ve erkek yemelerine içmelerine dikkat etmelidirler. Bu kendini, hanımını ve çocuğunu, hem dünyada hem de ahirette şeytandan korumak içindir. Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

"Ey iman edenler, kendinizi ve aile fertlerinizi cehennemden koruyunuz."[227]

Böyle yapılınca, doğacak çocuk, salih, faydalı anne babasına iyilik eden, Allah'a (cc) itaatkâr biri olur. Bütün bunlar da yenecek içecek şeylerin haram ve şüpheli şeylerden temiz olması sebebiyledir.

Birleşme işini bitirince kadından ayrılmalı, üzerindeki bulaşıkları yıkamalıdır. Eğer tekrar cinsel birleşmede bulunacaksa abdest almalı, yoksa boy abdesti almalıdır.

Cünüp iken uyumamalıdır. Çünkü bu mekruhtur. Peygamber'den (sav) gelen rivayet de bu yoldadır. Ama şiddetli soğuk, hamamın uzaklığı, suyun uzakta bulunması veya korkulacak bir durum gibi herhangi bir zorluk varsa o zaman o mahzurlu durum geçinceye kadar uyuyabilir.

Kadınla cinsel birleşme anında kıbleye doğru dönmemelidir. Başını örtmeli ve kendini gözlerden gizlemelidir. Eğer o mekânda başkaları varsa, onlar isterse beşik çocuğu olsunlar, yine örtmelidir. Çünkü Hz. Peygamber'den (sav) gelen rivayete göre, şöyle buyurmuştur:

"*Sizden biriniz hanımına yaklaşınca, örtünsün. Eğer örtünmezse melekler utanıp çıkarlar, şeytan oraya gelir. İkisinin bu şekilde bir çocukları olursa şeytan o çocuğa ortaktır*."[228]

Önceki âlimlerden de buna benzer sözler nakledilmiştir. Mesela; birleşme sırasında besmele çekmez ise, şeytan da o adam ne yapıyorsa, onunla beraber aynısını yapar.

Hanımıyla Oynaşmak

Kadınla cinsel birleşme yapmadan önce oynaşmak müstehabtır. Erkek kendi işini bitirdikten sonra kadının da işini bitirmesini beklemelidir. Kadın da işini bitirmeden erkek ayrılırsa, bu kadına

zararlı bir şeydir. Bu kadının erkeğe buğuz etmesine sebep olur hatta ayrılmaya kadar gidebilir.

Erkek, eğer azil yapmak (meniyi dışa akıtmak) istiyorsa, bunu ancak kadının izni ile yapmalı, yoksa yapmamalıdır.

Eğer kadın, kendisine nikâhla verilen bir cariye ise o zaman kadının efendisinin izni ile dışarı akıtabilir. Eğer kadın kendi cariyesi ise gene izin almadan dışarı akıtabilir. Bunlara rağmen yine de hak kadın yönündedir, yani kadından izin almalıdır.

Bir gün adamın biri Resûlullah'a (sav) geldi ve şöyle dedi:

-Benim bir cariyem var. Bazen onunla cinsel ilişkim oluyor. Ama onun hamile kalmasını da istemiyorum.

Resûlullah (sav) şöyle buyurdu:

-İstersen, akıntı sırasında ondan ayrıl. Onun için takdir olunan bir şey varsa o meydana çıkar.[229]

Aybaşı

Aybaşı halinde olan ve kadının doğumdan sonraki günlerinde kadınla cinsel ilişkiden kaçınmalıdır.

Aybaşı ve doğum sonrası gelen kanın kesilmesini beklemek gerekir. Bu bir görüşe göre böyledir. Başka bir görüşe göre ise doğum sonrası kırk gün beklemek müstehabtır.

Kadın yıkanmak için su bulamazsa, teyemmüm eder ve sonra kocası ile ilişki kurar.

Eğer buna aykırı hareket eder de kadın aybaşı halinde iken cinsel ilişkide bulunursa, iki rivayetten birine göre bir veya yarım dinar (altın) sadaka vermesi gerekir. Sonra da Allah'tan bağışlama diler, bir daha böyle bir hata yapmayacağına tövbe eder. Kefaret de vermesi gerekmez. Bu da diğer rivayettir.

Kadına istenmeyen yerinden (gerisinden) yaklaşmaktan kaçınmalıdır.

Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Kadına arkadan yaklaşan melundur*."[230]

Kadının Hakkı Vardır

Erkek, cinsel mazereti olmadan, cinsel ilişkiden kaçınırsa, bu caiz olmaz. Çünkü bunda kadının hakkı vardır. Ayrıca bu kadın için

zararlıdır. Çünkü kadının şehevi duyguları, erkekten daha güçlüdür. Ebu Hüreyre'den gelen bir rivayette, Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Erkeğe göre kadının şehveti doksan dokuz kere daha fazla kılınmıştır. Ama Allah Teâlâ kadınlara utanma duygusu vermiştir*."[231]

Denilmiştir ki: Şehvet on parçadır, bunun dokuzu kadınlara, biri de erkeklere verilmiştir.

Kadınla birleşme ancak dört ay kadar terk edilebilir. Her hangi bir mazereti olursa, başkadır. Ama mazeretsiz dört aydan fazla ayrı kalırsa, kadının kocasından ayrılma hakkı olur.

Eğer erkek kadından ayrı bir yere giderde, altı ay geçmesine rağmen kadın da gelmesini istediği halde, hem de gelmeye imkânı varken gelmezse, hâkim kadının talebi üzerine kocasından ayırır.

Burada tayin edilen vakit, Hz. Ömer'in (ra) savaşlarda askerlere tayin ettiği vakittir. Onlar bir ay yol giderler, gittikleri yerde dört ay kalırlar sonra bir ay da hanımlarına dönerken yolculuk yaparlardı böylece altı ay olurdu.

Güzel Bir Kadın Görünce

Bir kimse hoşuna giden başka bir kadın görünce, evine gidip kendi hanımıyla cinsel ilişki kurmalıdır. Bu kabaran şehvet duygusunun sakinleşmesi içindir.

Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Sizden biriniz hoşuna giden bir kadın görünce hemen hanımı ile birleşmek üzere gitsin. Onun bir kadını olmazsa, şeytan kadın suretinde bir önünde bir arkasında görünür*."[232]

Bir kişinin gideceği hanımı yoksa Allah'a (cc) sığınıp, günaha girmemek için Allah'tan yardım istemeli ve Allah'ın huzurundan kovulan şeytanın şerrinden Allah'a sığınmalıdır.

Cinsel İlişki Anlatılmaz

İnsanın hanımı ile arasındaki cinsel ilişkiyi başkalarına anlatması caiz değildir. Kadının da aynı şekilde, başka kadınlara ilişkilerini anlatması caiz değildir. Çünkü bu din ve akla göre kötü ve düşüklüktür.

Bu manada Ebu Hüreyre'den rivayet edilen uzun bir hadis-i şerifin sonunda Hz. Peygamber (sav) erkeklere dönerek şöyle buyurdu:

-İçinizden, kadın ile birleşeceği zaman kapıyı üstüne kapatıp, üstüne örtüyü alarak Allah'ın emri ile örtünen biri var mı?

-Evet, Ya Resûlullah! Dediler.

Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

-Sonra da bir yere oturur, şöyle yaptım, böyle yaptım diye anlatır.

Bunun üzerine hepsi sustular.

Efendimiz (sav) kadınlara döndü, onlara da:

-Sizden böyle anlatan var mı? Diye sordu.

Kadınlar da sustular. Sonra genç bir kadın dizinin birini öne doğru uzattı. Resûlullah kendisini görmesi için ve sesini duyması için boynunu uzattı. Sonra şöyle dedi:

-Ya Resûlullah! Bunu kadınlar da birbirlerine anlatıyor, erkeklerde birbirlerine anlatıyor.

Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

-Bu neye benziyor biliyor musunuz?

Bir pazaryerinde bir dişi ve erkek şeytan çiftleşir, ihtiyaçlarını giderirler. İnsanlar da onlara bakarlar.

Dikkat ediniz, erkeğin kokusu vardır fakat rengi görünmez. Kadının ise rengi bellidir, kokusu çıkmaz.[233]

Kadının İlişkiden Kaçınması

Erkek, hanımını birleşme için çağırır da kadın gelmezse o kadın Allah'a karşı gelmiş olur. Bundan doğacak bir günah olursa o kadının üzerine olur.

Ebu Hüreyre'den (ra) rivayet edilen bir hadis-i şerifte Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Hangi kadın olursa olsun, kocasının kendisinden istediği şeyi yerine getirmezse, o kadına iki kırat günah vardır. Yine hangi erkek de, hanımının kendisinden istediğini yerine getirmezse ona da kırat günah vardır*."[234] ("Kırat," mecazi olarak kullanılan bir, günah ağırlık ölçüsüdür.)

Yine bir hadis-i şerifte Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Bir kişi hanımını bir ihtiyacı için çağırdığı zaman, kadın bir tandır üzerinde olsa bile, kocasının isteğine gitsin*."[235]

Ebu Hüreyre'den (ra) gelen rivayette; Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"*İçinizden biri hanımını yatağına çağırırda, o kadın da gitmez ise gazaba uğrar ve ta sabaha kadar melekler o kadına lanet ederler*."[236]

Kays b. Sa'd (ra) şöyle anlatmıştır:

Hire'ye gitmiştim. Onların kendi meliklerine secde ettiklerini gördüm. Bunu Resûlullah'a (sav) anlatıp şöyle dedim:

-Ey Allah'ın Resûlü! Sana secde etmek daha uygun olmaz mı?

Buyurdu ki:

-Sen benim kabrime geldiğin zaman, kabre secde etmeyi uygun bulur musun?

Ben:

-Hayır, dedim.

Bunun üzerine:

-O halde böyle bir şey yapmayın. Eğer bir kimseye secde edilmesini emretseydim, kadının kocasına secde etmesini emrederdim. Bu Allah'ın erkekleri, kadınlar üzerinde daha çok hak sahibi kılmasındandır.[237]

Hakim b. Muaviye el- Kuşeyri, babasından rivayet etmiş, o da şöyle demiştir:

Ben Resûlullah'a (sav):

-Ya Resûlullah kadınların bizim üzerimizdeki hakları nelerdir? Diye sordum.

Resûlullah (sav) da şöyle buyurdu:

-Yediğinde ona da yedirmen, giydiğin zaman onu da giydirmendir. Yüzüne vurmaman, kötü olmaman- yüzünü çirkinleştirmemen, evinden dışarı kovmamandır. (Küsersen evinde küseceksin.)"[238]

Kadın kocasına karşı gelme de ısrar eder de istediğini yerine getirmekten kaçınırsa, ya da geldiği zaman isteksizce gelirse, o zaman kocaya bazı görevler düşer.

İlk başta gelen görev öğüt vermekdir. Allah'ın emrini hatırlatıp korkutur. Kadın bu şekilde söz dinlememeye devam ederse, üç günden az olmak üzere kadınla konuşmaz ve yatağına da almaz.

Kadın bununla da yola gelmezse, çaputtan yapılmış bir şeyle, tura ile döver. Ancak kadının vücudunu dağıtıp parçalayacak bir şeyle ve şiddetle dövmemelidir. Çünkü buradaki asıl gaye, kadını yola

getirmek ve itaat etmesini sağlamaktır, onu öldürüp yok etmek değildir.

Bununla da aralarındaki durum düzelmezse, hâkim iki kişiyi hakem tayin eder.

Tayin edilen bu hakemler elbette, âdil, hür ve Müslüman olmalıdırlar ve her iki tarafın yakınlarından seçilmelidirler. Bu iki hakem, kadın ve erkeğin vekili olurlar ve durumlarını araştırırlar. Aralarını düzeltecek yolları araştırırlar.

Artık bir uzlaşma yolu mu bulunur, yoksa bir mal karşılığında ayrılıklarına mı karar verilir, bunu hâkim değerlendirerek hükmünü verir.

Düğün Yemeği

Düğün yemeği vermek müstehabtır. Sünnet olan da bir koyundan az olmayacak şekilde yemek verilmesidir.

Hangi şeyle yemek verilirse verilsin caizdir. Düğün yemeğine birinci gün gitmek gereklidir. İkinci gün gitmek müstehabtır. Ancak bu düşüklük sayılır.

Düğün yemeğinin aslı su hadis-i şerifle bildirilmiştir: Peygamberimiz (sav), buyurmuştur ki: "*Bir koyun bile olsa, düğün yemeği veriniz*."[239]

Resûlullah (sav) yine şöyle buyurdu:

"Düğün yemeğini birinci gün vermek haktır. İkinci gün vermek âdettir. Bundan sonrası denaettir."[240]

Yine İbn-i Ömer'in rivayetinde şöyle buyurdu:

"*Sizden biri düğün yemeğine çağırılırsa, ona gitsin. Oruçlu değilse yesin. Ama oruçlu ise döner, gider."*[241]

Gelinin Başına Saçılan Şeyler Mekruh mu, Değil mi?

Bu konuda iki rivayet vardır

Birincisi: Mekruhtur. Zira onda düşüklük ve haksızlık vardır, kapmaca ve yağmacılık vardır Böyle bir şeye girmemek daha iyidir. Takva gereği böyle bir şeyi terk etmek daha uygundur.

İkinci rivayete göre; mekruh değildir. Bu manada Peygamberden (sav) gelen rivayet şöyledir:

Resûlullah (sav), bir deve kesti ve fakirleri serbest bıraktı: “İsteyen kesip alsın”[242] buyurdu.

Bununla saçmak arasında fark yoktur. Ama en güzeli orada bulunanlara paylaştırmaktır. Bu daha tatlı, daha hoş ve yolunda gitmeye daha uygundur.

Nikâhın Şartları

a) Âdil veli (Kızın veya erkeğin vekili).

b) Âdil şahitler.

c) Denklik (Kız ve erkeğin birbirine denk olması).

d) Riddet ve İddet gibi engel bulunmaması (Dinden dönmüşlük veya dul kadın ise dinin belirlediği süreyi beklemeli)

Nikâhın şartları tamamlanınca erkek kadını ister. Eğer kadın dul ise kendisini kendisinden ister. Eğer bakire ise babası da yok ise yine kızı kendinden ister.

Kızı isteyen erkek mihr miktarını ve özelliğini anlatır. Sonra nişan yapılır, söz kesilir. Allah’a (cc) istiğfar edilir. Kızın veya erkeğin velisinin böyle istiğfar etmesi müstehab ve yerinde bir davranıştır.

Sonra karşılıklı konuşma baslar. Kızın velisi erkeğe şöyle der:

-Kızımı veya kız kardeşim falanı sana zevce olarak verdim. Kızın adını ve mihr miktarını da söyler.

Kadını alacak erkek de şöyle der:

-Ben bu nikâhı kabul ettim.

Nikâh, Arapçayı iyi bilen kimse varsa o dilde kıyılır. Yoksa kendi dillerinde kıyılır.

Nikâh akdini Arapça olarak güzel yapamayan kişinin, Arapçayı öğrenmesi gerekir mi, gerekmez mi? Bu konuda iki görüş vardır:

Nikâhta Abdullah İbn-i Mesud’un (ra) hutbesini okumak müstehabtır. Rivayete göre Ahmed b. Hanbel bir nikâha gittiğinde, Abdullah b. Mesud’un okuduğu hutbeyi duymayınca geri dönermiş.

Bu rivayeti bize İmam Hibetullah b. Mübarek b. Musa es-Sakiti el-Bağdadî anlatmıştır. Bu kadı Ebu Muzaffer Hunad b. İbrahim’den nakletmiştir. Bu da Muhammed b. Nasr Nesefi’den almıştır. Bu zat da Kadı Ebu Ömer Kasım b. Cafer b. Abdullah Haşim’i Basri,

Muhammed b. Ebu Lü'lü' ve Ebu Davut'tur. Ebu Davud da Muhammed b.Süleyman el-Enbari, Ma'ni, Vekî, İsrafil, Ebu İshak, Ebu Ahvas, Ebu Ubeyde b. Cerrah.

Bundan sonrası Abdullah b. Mesut'a dayanır ki, kendisi şöyle rivayet etmiştir.

"Resûlullah (sav) bize nikâh duasını şöyle öğretti:

"*Allah'a hamdolsun. O'na hamd eder, O'ndan yardım isteriz, bağışlanmamızı dileriz.*

Nefislerimizin şerrinden, amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah bir kimseye doğru yolu gösterirse, onu kimse saptıramaz. Allah'ın şaşırttığı kimseyi de hiç kimse doğru yola iletemez.

Şahadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur, Muhammed Allah'ın kulu ve resûlüdür.

"Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini vücuda getiren, ikisinden de birçok erkeklerle kadınlar yaratan Rabbinizden korkun ve günah işlemekten sakının. Kendisine hürmet göstererek birbirinizden dileklerde bulunduğunuz Allah'tan korkun ve akrabalık bağlarını kesmekten sakının! Şüphesiz ki Allah, sizin ürenizde gözetleyendir."[243]

"**Ey iman edenler! Allah'tan hakkıyla korkun ve ancak Müslümanlar olarak ölün."**[244]

"**Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin. Çünkü böyle davranırsanız, Allah işlerinizi düzeltir. Ve günahlarınızı bağışlar. Kim Allah ve Resûlüne itaat ederse büyük bir kurtuluşa ermiş olur.**[245]"[246]

Üstteki duaya şu ayeti de eklemek müstehabtır:

"**Aranızdaki bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden iyi davranışlı olanları evlendirin. Eğer bunlar fakir iseler, Allah kendi lütfu ile onları zenginleştirir. Allah (lütfu) geniş olan ve (her şeyi) bilendir**."[247]

"**Allah dilediğini hesapsız rızıklandırır."**[248]

Nikâhta, bundan başka hutbe okumak da caizdir.

Mesela şöyle olabilir:

"Allah'a hamd olsun. O verdiği nimetlerde tektir. Verdiği ihsanlarında eli geniş ve cömerttir.

Birliğini ve büyüklüğünü anlatan isimleri ile tecelli etti. O'nu hiç kimse tam olarak anlatamaz. O'nun şanının büyüklüğünü de hiç kimse tam olarak tanıtamaz.

Allah tektir, hiçbir şeye muhtaç değildir, kendisine ibadet edilen zattır. O'nun benzeri hiç bir şey yoktur. O her şeyi gören ve işitendir. Şanı yücedir, çok bağışlayandır.

Muhammed'i, tüm kötülüklerden uzak, saf, temiz, hak bir peygamber olarak gönderdi. O getirdiğini anlattı açıkladı. O'nun getirdiği parlayan bir kandil, her yere yayılan bir nur, görülen bir delildir. Allah O'na ve aile fertlerinin hepsine salât ve selam etsin."

Sonra şöyle der:

"Bütün bu işler, Allah elindedir. O, her şeyi yerli yerince yürütür. O'nun öne aldığını kimse geciktiremez, geri bıraktığını da hiç kimse öne alamaz.

İki kişinin birleşmesi ancak O'nun hükmü ve takdiri ile olur. Her hükmün kendine göre bir değeri vardır. Her değerin belli bir zamanı vardır bu da yazılmıştır.

"**Allah dilediğini yok eder, dilediğini de bırakır**."[249]

Daha sonra kız tarafına hitaben konuşmasını şöyle sürdürür:

"Allah'ın hükmü ve kaderi ile filanın oğlu falan, sizin falan kızınıza kendi isteği ile talip olarak geldi. Üzerinde anlaşılan mihri de vermektedir.

İsteyene veriniz, size rağbet edene nikâhlayınız. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

"**Aranızdaki bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden iyi davranışlı olanları evlendirin. Eğer bunlar fakir iseler, Allah kendi lütfu ile onları zenginleştirir. Allah (lütfu) geniş olan ve (her şeyi) bilendir**."[250]

Hutbe okunduktan sonra daha önce geçen şartlara göre nikâh kıyılır.

İmran b. Husayn b. Ubeyd b. Halef Ebu Necid el-Huzâî'dir. Hayber yılında Müslüman oldu. Basra kadısı oldu. Hicretin elli ikinci yılında Hakk'ın rahmetine kavuştu. Bunun hayat hikâyesine daha geniş bir şekilde şu eserde bakabilirsiniz. *Tehzîbü't-Tehzîb,* 8/111-112.

Ebu Davud, *Edep*, 5195; Tirmizî, *İsti'zân,* 2689 aynı zamanda Tirmizî bu hadisin sahih hasen olduğunu söylemiştir. Ahmed b.

Hanbel, 4/439.

Buhârî, 8/62; Müslim, *Selam,* 1; Ahmed b. Hanbel, 2/510.

Ebu Davud, 5210; Beyhakî, 9/49.

Müslim, *Selam,* 13; Ebu Davud, *Edep,* 27; Ahmed b. Hanbel, 2/266.

Buhârî, 9/20; Müslim, *Selam,* 8, 9; Ahmed b. Hanbel, 2/19.

Buhârî, *İsti'zân,* 6247; Müslim, *Selam,* 2168.

Tirmizî, 2698.

İmam Nevevî, *el-Ezkâr,* 218.

Buhârî, 8/23; Müslim, *Birr ve's- sılatü,* 23-25; Ahmed b. Hanbel, 1/176.

Ebu Davud, *Edep* 154; Tirmizî, 2727; İbn-i Mâce, 3703; Ahmed b. Hanbel, 4/289.

Buhârî, 4/81; Müslim, *Cihad,* 64; Ahmed b. Hanbel, 3/22.

Tirmizî, 3872.

Taberânî. 2/334; el-Hatîb 1/188.

El-Humeydî, 973.

Seleme b. el-Ekva: Resûlullah (sav) ile beraber yedi gazveye katıldı, Rıdvan biatinde bulundu, o gün bu yolda ölümüne kadar mücadele edeceğine dair biat etti. Hicri 74 senesinde vefat etti. Onun hayatı hakkında daha geniş bilgi için bkz. *er-Riyad,* s. 101–102.

İbn-i Mâce, 3714.

Ebu Hüreyre (ra): İbn-ü Amir ed-Devsî'dir. Buhârî diyor ki: "Çağında en fazla hadis rivayet eden kişidir." Ebu Süleyman b. Zebar diyor ki: "87 sene yaşadı." *El-İsâbe,* 4/202-211.

Buhârî, 8/61-62; Tirmizî, 2746; Ahmed b. Hanbel, 2/265. "Ahmed b. Hanbel, 2/265.

Müslim, *Taharet,* 52; Tirmizî, 2763; Nesâî, 1/16; Ahmed b. Hanbel, 3/16.

Ahmed b. Hanbel, 2/229; Taberânî, 11/152.

Müslim, *İman,* 167; Ebû Davud, 313; Ahmed b. Hanbel, 4/411.

A'raf Sûresi, 95.

Enes b. Malik b. Nadr el-Ensârî el-Hazrecî en-Neccârî el-Medenî sonra el-Basrî dir. Hz. Peygamber'in (sav) Medineye Hicretinden itibaren vefat edinceye kadar gerek ikamet gerekse yolculuklarında daima hizmetinde bulunan bir kişidir. Baki İbn-ü Hallad'ın *Müsned*'inde binlerce sahabe-i kiram arasında sayılı kişilerden biridir.

Hicrî 93 senesinde Hakk'ın rahmetine kavuştu. Onun hakkında daha geniş bilgi almak için *er-Riyad*, s. 33–34 bakınız.

Ebû Davud, 4200; Tirmizî, 2758; İbn-i Mâce, 295.

İbn-i Mâce, *Edep,* 3752.

Târîhi İsfahan, 1/321; *Ed-Dürrü'l-Mensür,* 1/114.

Târîhi İsfahan, 1/321; *Ed-Dürrü'l-Mensür*, 1/114.

İbn-i Mâce, *Edep,* 3752.

Tirmizî, 2821; Nesâî, 8/136; İbn-i Mâce, 3721; Ahmed b. Hanbel, 2/ 206-207.

Ahmed b. Hanbel, 2/ 179.

Fatır Sûresi, 37.

Ed-Dürrü'l-Mensür, 1/115; İbn-i Adiy, 4/1511.

İbn-i Ebî Asım, 1/16.

el-Esrar, 297, 356, 497; *ez-Zehebî,* 258.

El-İlelü'l-Mütenâhiye, 1/464.

Vekî; İbnü'l-Cerrah b. Melîh er-Ruâsî'dir. Hafız, sika Irak muhaddislerindendir. Ahmed b. Hanbel onun hakkında şöyle der: "Vekî'den daha güzel ilmi ezberleyen ve muhafaza eden birini görmedim." Vekî Hicrî 197 senesinde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Onun hakkında daha geniş bilgi edinmek istersen bkz. *Tarîh-i Bağdat* 13/466; *Hilyetü'l-Evliyâ* 8/368.

el-Muğnî, 1/146.

Ebû Musa; Abdullah b. Kays b. Selim el-Eşarî'dir. Müslüman olduktan sonra Habeşistan'a hicret etmiştir. Resûlullah (sav) onu Zebid, Adn ve Yemen sahillerinde görevlendirdi. Ebû Musa kârî, âlim ve ibadet ehli biri idi. Hicri 42 senesinde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Onun hakkında daha geniş bilgi edinmek için bkz. *er-Riyâd,* s. 188-191.

Müslim, *İman,* 167.

Kenzü'l-Ümmâl, 12151.

ed-Dürrü'l-Mensür, 6/385.

İbn-i Abbas: Abdullah b. Abbas b. Haşim b. Abdi Menaf el-Haşimî el-Mekkî'dir. Hz. Peygamber'in (sav) amcasının oğludur. Birçok sahabeden rivayeti vardır. Hicretin 68. yılında Hakk'ın rahmetine kavuştu. Onun hakkında daha geniş bilgi için bkz. *Tabakatü'l-Müfessirin* 1/232-233.

Ebû Davud, 4031; Ahmed b. Hanbel, 2/ 50, 92; İbn-i Ebî Şeybe, 5/313, 322.

Ebû Davud, 4192; Nesâî, 8/182; Ahmed b. Hanbel, 1/204.

Ebû Davud, 4185; *Delâilü'n-Nübüvve,* 1/221.

Ebû Davud, 4193; Nesâî, 8/130; İbn-i Mâce, 3637; Ahmed b. Hanbel, 2/4.

Mecmeu'z-Zevâid, 5/169,

Buharî *el-Menâkib,* 23; Müslim, *Fezâil,* 90; Ahmed b. Hanbel, 1/246.

Ebu Ubeyde: Amir b. Cerrah el-Kureşî el-fehrî'dir. Müslüman olanların ilklerinden ve ilk hicret edenlerin arasında bulunan sahabelerden birisidir. Bedir Savaşı ve ondan sonraki savaşlarda bulunmuştur. İbadette kıdemli bir sahabedir. Zühd ve tevazu sahibi bir kişidir. Hicretin 18. senesinde vefat etmiştir. Daha geniş bilgi için bkz. *er-Riyad,* s. 181-184.

Buharî, 6/184; Müslim, *Libas*, 117, 119; Ahmed b. Hanbel, 1/251.

Garîbu'l-Hadis, 1/166.

Mecmeu'z-Zevâid, 5/163.

Nesâî, 8/138; İbn-i Sa'd, 1,2/142.

İbn-i Mâce, 3625; *Kenzu'l-Ummal,* 1731.

Çivit otu: Bu ot kınaya katılıp onunla saç vs. boyanır. Eskiden mürekkep yapılmakta kullanılırdı. Afrika'da dağlık bölgelerde yetişir.

İbn-i Adiy, 1/419.

Müslim, *Fezâil,* 100, 103; Ahmed b. Hanbel, 3/100.

İbn-i Mâce *Libas* 32; Ahmed b. Hanbel, 6/319.

Ahmed b. Hanbel, 3/472.

Tirmizi, 1752; Nesâî, 8/137; Ahmed b. Hanbel, 1/165.

İbn-i Adiy, 1/419.

Müslim, *Libas*, 78; Ebu Davud, 18; Ahmed b. Hanbel, 2/499.

Ahmed b. Hanbel, 1/354.

İbn-i Sa'd, 1,2/170; *Şerhu's-Sünnet,* 12/119.

Ahmed b. Hanbel, 1/354.

Ebu Davud, 4159; Tirmizî, 1756; Nesâî, 8/132.

Taberânî, 3/141; *el-Mevzuât,* 3/65; *el-Leâlî,* 2/149.

Tezkiretü'l-Mevzuât, s. 46.

Buhârî, 3/235, 8/33; Müslim, *İman,* 3; Ahmed b. Hanbel, 2/520.

Ebu Davud, 5177; Beyhakî, 8/340; İbn-i Ebî Şeybe, 8/419.

Müslim, *Edep,* 34, 37; Tirmizî, 2690.

Beyhakî, 7/97; *Muvatta*, 963.

Buhârî, *Umre,* 16; Müslim, *İmâre,* 180,184; Ahmed b. Hanbel, 1/175.

Ebu Davud, 3764; *Delâilü'n-nübüvvet,* 6/119.

Müslim, *Eşribe* 103; Ebu Davud, 3765; İbn-i Mâce, 3887; Ahmed b. Hanbel, 3/346.

Tirmizî, 1858. (Tirmizî bu hadise sahih hasen demiştir.)

Müslim, *Eşribe,* 129, 130; Ahmed b. Hanbel, 1/221, 341.

Müslim, *Libas,* 2; Ahmed b. Hanbel, 6/302, 304.

Ebu Davud, *Et'ime,* 1; *el-Hilyetü,* 7/167.

Ebu Davud, *Et'ime,* 1; el-Beyhakî, 7/68.

Lokman Sûresi, 6.

Beyhakî, 10/223; *el-İthâf,* 6/525.

Yunus Sûresi, 32.

Hadisin lafzı şöyledir: *"Düğün yemeklerinin en şerli olanı, zenginlerin çağırılıp, fakirlerin çağırılmadığı yemektir.*" (Müslim, *Nikâh,* 108–110; Ahmed b. Hanbel, 2/267, 405.

Müslim *Mesâcid,* 69, 74; Ahmed b. Hanbel, 4/252; *el-Beyhakî,* 3/75, 76.

Tirmizî, 2380; İbn-i Mâce, 3349; Ahmed b. Hanbel, 4/132.

Ebu Davud, 3763; Tirmizî, 2031; İbn-i Mâce, 3259.

el-Muğni an hamli'l-esfâr, 2/8.

et-Tezkire, 67; *el-fevâid*, 86.

Buhârî, 7/181; Ebu Dâvud, 3844; Nesâî, 7/179; Ahmed b. Hanbel, 2/229.

el-İthâf, 5/221; *el-Kenz,* 41050.

Şu hadis buna delildir: "*Devenin içtiği gibi bir defada içmeyiniz; fakat iki veya üç yudumda içiniz.*" Tirmizî, 1885; *Şerhu's-Sünneti*, 11/375.

Ebu Davud, 3854; İbn-i Mâce, 1747; Ahmed b. Hanbel, 3/118.

Müslim, *Zikir ve Dua*, 64; Ebu Davud, *Edep,* 106; Tirmizî, 3396; Ahmed b. Hanbel, 3/32.

Hasan-ı Basrî: Ebu'l-Hasan'ın oğlu Ebu Said el-Basrîdir. Zeyd b. Sabit'in kölesidir. Hz. Ömer (ra) zamanında doğdu, büyük bir imamdı. İlim ve amelde reis idi. H. 110 senesinde öldü. Hayatı

hakkında daha geniş bilgi için bkz. *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/131; *vefayâtü'l-A'yan,* 1/354.

el-İthâf, 2/400; *el-İlelü'l-mütenâhiye*; İbn-ü Adiy, 7/2679.

Tirmizî, 2801; Nesâî, 1/198; Tabarânî, 11/191.

Ebu Davud, *Hamam,* 3; Tirmizî, *Edep,* 43; İbn-i Mâce, *Ede,p* 38; Ahmed b. Hanbel, 3/339.

Ebu Davud, 4017; Tirmizî, 2794; İbn-i Mâce, 1920; Ahmed b. Hanbel, 5/3,4.

Ebu Davud, 4018; Müslim, *Hayız,* 74; Tirmizî, 2793.

Atâ; O, İbn-ü Ebî Rebah Ebu Muhammed el-Kureşî'dir Ebu Hanife onun hakkında şöyle dedi: "Atâ'dan daha faziletli bir kişi görmedim." Hicri 114 senesinde vafat etti Daha geniş bilgi için bkz. *Tezkiretü'l-Huffâz,* 1/98, 90.

Ebu Davud, 4012; Ahmed b. Hanbel 4/224.

Hakim, 1/162; Buhârî ve Müslim'in şartına göre hadisi sahih kabul etti. Zehebî ise Müslim'in şartına göre sahih kabul etti.

Ebu Davud, *Kitabu'l-Hâtem,* 4214.

Buhârî, 7/201; Müslim, *Libas,* 61; Ebu Davud, *Hâtem,* 1; Tirmizî, 1740.

Buhârî, 7/201; Müslim, *Libas,* 53; Ahmed b. Hanbel, 2/72.

Ebu Davud, *Hâtem,* 4; Tirmizî, 1785; Nesâî, *Ziynet,* 43.

İbn-i Mâce, *Libas,* 3648.

a.g.e.

Ebu Davud, 4226; Tirmizî, 1744; İbn-i Mâce, 3647; Ahmed b. Hanbel, 1/204, 205.

Buhârî, 1/48; İbn-i Mâce, 296; Tirmizî, 5, 6; Ahmed b. Hanbel, 3/99.

Ebu Davud, 6; İbn-i Mâce, 296; Ahmed b. Hanbel, 4/369.

Ebu Davud, 6; İbn-i Mâce, 296

Buhârî, *Abdest,* 21; Müslim, *Taharet*, 57, 58; Ahmed b. Hanbel, 1/388.

Nesâî, *Taharet,* 35; Ebu Davud, *Taharet,* 41; Ahmed b. Hanbel, 2/247.

Ahmed b. Hanbel, 1/145.

Ebu Davud, *Taharet,* 248; Ahmed b. Hanbel, 1/94.

Buhârî, 248.

Ebu Davud, 101; İbn-i Mâce, 398; Ahmed b. Hanbel, 2/418.

Ebu Davud, *Libas,* 30; Ahmed b. Hanbel, 498; Beyhakî, 2/244.

İbn-i Mâce, *İkâmet* 22, Hadis, (895).

el-Mevzûât, 3/45-47.

et-Tezkire, 156; *Tenzîhü'ş-Şeria*, 2/272; *el-Fevâidü'l-Mecmûa,* 189; *el-Mevzûat*, 3/46.

İbn-i Mâce, 1472; Ahmed b. Hanbel, 1/274; *el-Hâkim,* 1/354.

Nesâî, 8/205; Beyhakî, 3/403; *et-Tabarânî,* 7/284.

Ebu Dâvud, 3878; Tirmizî, 994; Nesâî, 4/34; Ahmed b. Hanbel, 1/247.

Buhârî, 1/71; Ebu Dâvud, 5046.

Ebû Katâde: Hâris b. Reb'î el-Ensarî'dir. Uhud Savaşı'na ve ondan sonraki savaşlara katıldı. Ona Resûlullah'ın süvarisi denirdi. Hz. Ali'nin hilafeti döneminde küfe'de vefat etti. Bkz. *el-İsâbe*, 4/158-159.

Buhârî, 9/39; Müslim, *Rüya,* 1,2; İbn-i Ebî Şeybe, 10/337.

Buhârî, 9/56; Müslim, *Rüya* 23; Ahmed b. Hanbel, 3/135.

Buhârî, 9/48; Müslim, *Rüya* 6; Ahmed b. Hanbel, 6/322.

Ebû Dâvud, 5094; İbn-i Mâce, 3884; Ahmed b. Hanbel, 6/322.

Tirmizî, 3391; İbn-i Mâce, 3868; Ahmed b. Hanbel, 2/354.

İbn-i Mâce, 771; Ahmed b. Hanbel, 6/282.

Ahmed b. Hanbel, 6/282.

İbn-i Ebî Şeybe, 7/16; *el-hilye,* 3/110; *el-İthâf,* 5/414.

Ahmed b. Hanbel, 2/418; *el-Mecmeu'z-Zevâid,* 4/62; *Kenzu'l-Ummâl,* 16746, 16747.

el-İthâf, 5/417.

El-İlelü'l-mütenahiye, 2/99; İbn-i Adiy, 1/369; *el-Mecmeu'z-Zevâid,* 4/62.

İsra Sûresi, 64.

Ahmed b. Hanbel, 387.

Kenzü'l-Ummâl, 3/442.

Ahmed b. Hanbel, 5/259; Taberânî,10/210.

Kenzü'l-Ummâl, 25588; *Mecmeu'z-Zevâid,* 10/226.

Kenzü'l-Ummâl, 28756.

Mecmeu'z-Zevâid, 2/23.

Taberânî, 3/91; *Mecmeu'z-Zevâid,* 2/22-23.

İbn-i Mâce, 1081; *Lisânu'l-Mîzan*, 4/174.

Cuma, 9.

Ebû Dâvud, 2598; Ahmed b. Hanbel, 1/256.

Zuhruf Sûresi, 13-14.

Buhârî, 3/9; Müslim, *Hac,* 428, 429; Ahmed b. Hanbel, 1/256.
Ahmed b. Hanbel, 3/419; *Delâilün'-Nübüvve*, 1/60.
Ebu Davud, 4230; *Şerhu's-Sünne*, 11/26.
Müslim, *Libas*, 103; Ebu Davud, 2554; Ahmed b. Hanbel, 2/327.
Tâhâ Sûresi, 18.
Tâhâ Sûresi, 18.
Tirmizî, 1710; Ahmed b. Hanbel, 3/378.
Tenzîhü'ş-Şerîa, 2/38; *el-Mevzûât,* 3/254; el-Kurtubî, 16/154.
Enfal Sûresi, 2.
Nisa Sûresi, 82.
Sa'd Sûresi, 29.
Maide Sûresi, 83.
Buhârî, 2/80; Müslim, *Salât,* 106, 107; Ahmed b. Hanbel, 2/261.
Nur Sûresi, 30.
Buhârî, 7/112.
İsra Sûresi, 23.
Lokman Sûresi, 15.
Lokman Sûresi, 14.
el-İthâf, 6/314.
Tirmizî, 1899; Hâkim, 4/152.
Ebu Davud, *Cihad,* 33; Tirmizî, 1671; Nesâî, 6/10; *Şerhu's-Sünne,* 10/377.
Lokman Sûresi, 15.
İsra Sûresi, 23.
Kenzü'l-Ûmmâl, 24-25.
Buhârî, 1/38; Müslim, *Edep,* 1, 5; Ahmed b. Hanbel, 2/248.
Ebu Dâvud, 4968.
Ebu Dâvud, 4963.
Müslim, *Edep,* 12; Ebu Dâvud, *Edep,* 69; Tirmizî, 2836; Ahmed b. Hanbel, 5/10, 11, 21.
Rad Sûresi, 33.
Hucurat Sûresi, 11.
Ahmed b. Hanbel, 3/19; Abdur'rezzâk, 20289.
Ebu Dâvud, 4848; Ahmed b. Hanbel, 4/388.
Tirmizî, 3433; Ahmed b. Hanbel, 2/494.
Buhârî, 2/159; Müslim, *Zekât,* 176; Ahmed b. Hanbel, 4/353.
Beyhakî, 10/131; *el-İthâf,* 6/278.

Ebu Dâvud, 1485; Beyhakî, 2/212.
Beyhakî, 10/5.
Ahmed b. Hanbel, 1/26; Tirmizî, 1171; Beyhakî, 7/91.
İbn-i Mâce, 1625, 2697, 2698; Ahmed b. Hanbel, 3/117; *Şerhu's-sünne*, 9/350.
El-İthaf, 5/113; *Mecmeu'z-Zevâid,* 10/138/139.
Taberânî, 1/301; İbn-i Asâkir, 2/215; *Tenzîhü'ş-Şeria*, 2/293; *Tezkiretü'l-Mevzûât*, 161.
Ebu Dâvud, *Tıp,* 19; el-Hâkim, 1/343.
Ebu Dâvud, 3919; Beyhakî, 8/135, 139.
Tirmizî, 3450; Ahmed b. Hanbel, 2/100; Beyhakî, 3/362; *Şerhu's-Sünne*, 4/393.
Mecmeu'z-Zevâid, 10/129.
Tirmizî, 3451; ed-Dârimî, 2/4; Taberânî, 12/356.
İbn-i Mâce, 3892; İbn-i Asâkir, 1/456.
El-Ezkâr, 132.
Nur Sûresi, 32.
Nisa Sûresi, 3.
Abdurrezzak, 10391; *el-İthâf,* 5/286.
el-İlelü'l-Mütenâhiye, 3/122.
el-Mişkât, 3096.
Ahmed b. Hanbel, 3/302.
Abdurrezzak, 10391; *el-İthâf,* 5/286.
Ebu Davud, 2050; Nesâî, *Nikah,* 1; İbn-i Mâce, 1846.
İbn-i Mâce, 1851.
el-Hatib, 6/313; *el-İlelü'l-Mütenâhiye*, 2/134.
Ebu Davud, 2178; İbn-i Mâce, 2018; *Şerhu's-Sünne*, 9/195.
Taberânî, 19/225.
Ebu Davud, 2082; Ahmed b. Hanbel, 3/334; *es-Sahiha*, 99.
Buhârî, 7/9; Müslim, *Radâ* 53; Ahmed b. Hanbel, 2/428
Bakara Sûresi, 187.
El-Mevzuat, 2/270–271.
İbn-i Mâce, 1851.
el-İlelü'l-mütenâhiye, 2/141; *Câmiu'l-Mesânid*, 2/464.
Mecmeu'z-Zevâid, 4/304.
Bakara Sûresi, 228.

Taberânî, *es-Sağir,* 2/111; *el-Mevzuat,* 3/237; *el-Fevâidü'l-Mecmua,* 266.

Mecmeu'z-Zevâid, 4/252.

Ebu Davud, 1320; Tirmizî, 1091; İbn-i Mâce, 708; Ahmed b. Hanbel, 3/451.

Mecmeu'z-Zevâid, 4/292.

Buharî, 1/48; Müslim, *Nikâh,* 16; Ahmed b. Hanbel, 1/243.

a.g.e.

Tahrim Sûresi, 6.

İbn-i Mâce, 1921; Beyhakî, 7/193.

Müslim, *Nikâh,* 134; Ebu Davud, 2173; Ahmed b. Hanbel, 3/312.

Ebu Davud, *Nikâh* 46; Ahmed b. Hanbel, 2/444; *Şerhu's-Sünne*, 9/106.

Kenzu'l-Ummâl, 44845; *Tezkiretü'l-Mevzûât,* 130; *el-Fevâidü'l-Mecmûa,* 136.

Kenzu'l-Ummâl, 13050.

Ebu Davud, *Nikâh* 50; *Kenzu'l-Ummâl,44879–44908.*

Elimizdeki kaynaklarda bunun tahricine ulaşamadık.

Tirmizî, *Radâ,* 10; Ahmed b. Hanbel, 4/23.

Müslim, *Nikâh* 122; Ebu Davud, 2141; Beyhakî, 7/292.

Ebu Davud, *Nikâh,* 41; Ahmed b. Hanbel, 4/381.

Ebu Davud, 2142; Beyhakî, 7/305; *Şerhu's-Sünne*, 9/160.

Buhârî, 1/13; Müslim, *Nikâh,* 79, 81; Ahmed b. Hanbel, 3/165.

Ebu Davud, 3745; İbn-i Mâce, 1915; Dârimî, 2/105; Ahmed b. Hanbel, 5/28.

İbn-i Mâce, 1914; Ahmed b. Hanbel, 2/22.

Ahmed b. Hanbel, 4/350; Hâkim, 4/221.

Nisa Sûresi, 1.

Âl-i İmrân Sûresi, 103.

Ahzab Sûresi, 70- 71.

Ebu Davud, *Cuma,* 23; Nesâî, *Cuma,* 23; Ahmed b. Hanbel, 1/350.

Nur Sûresi, 32.

Nur Sûresi, 38.

Ra'd Sûresi, 39.

Nur Sûresi, 32.

Buhârî, 8/23; Müslim, *Birr ve's- sılatü,* 23-25; Ahmed b. Hanbel, 1/176.

Buhârî, 9/20; Müslim, *Selam,* 8, 9; Ahmed b. Hanbel, 2/19.

Ebu Dâvud, 3878; Tirmizî, 994; Nesâî, 4/34; Ahmed b. Hanbel, 1/247.

Nur Sûresi, 38.

Buhârî, *İsti'zân,* 6247; Müslim, *Selam,* 2168.

Buhârî, 1/71; Ebu Dâvud, 5046.

Ra'd Sûresi, 39.

Tirmizî, 2698.

Ebû Katâde: Hâris b. Reb'î el-Ensarî'dir. Uhud Savaşı'na ve ondan sonraki savaşlara katıldı. Ona Resûlullah'ın süvarisi denirdi. Hz. Ali'nin hilafeti döneminde küfe'de vefat etti. Bkz. *el-İsâbe*, 4/158-159.

Nur Sûresi, 32.

İmam Nevevî, *el-Ezkâr,* 218.

Buhârî, 9/39; Müslim, *Rüya,* 1,2; İbn-i Ebî Şeybe, 10/337.

Ebu Davud, *Edep*, 5195; Tirmizî, *İsti'zân,* 2689 aynı zamanda Tirmizî bu hadisin sahih hasen olduğunu söylemiştir. Ahmed b. Hanbel, 4/439.

el-Mevzûât, 3/45-47.

Âl-i İmrân Sûresi, 103.

Buhârî, 8/62; Müslim, *Selam,* 1; Ahmed b. Hanbel, 2/510.

et-Tezkire, 156; *Tenzîhü'ş-Şeria*, 2/272; *el-Fevâidü'l-Mecmûa,* 189; *el-Mevzûat*, 3/46.

Ahzab Sûresi, 70- 71.

Ebu Davud, 5210; Beyhakî, 9/49.

İbn-i Mâce, 1472; Ahmed b. Hanbel, 1/274; *el-Hâkim,* 1/354.

Ebu Davud, *Cuma,* 23; Nesâî, *Cuma,* 23; Ahmed b. Hanbel, 1/350.

Müslim, *Selam,* 13; Ebu Davud, *Edep,* 27; Ahmed b. Hanbel, 2/266.

Nesâî, 8/205; Beyhakî, 3/403; *et-Tabarânî,* 7/284.

Nur Sûresi, 32.

İbn-i Mâce, 1914; Ahmed b. Hanbel, 2/22.

Ebu Davud, *Libas,* 30; Ahmed b. Hanbel, 498; Beyhakî, 2/244.

Ahmed b. Hanbel, 4/350; Hâkim, 4/221.

İmran b. Husayn b. Ubeyd b. Halef Ebu Necid el-Huzâî'dir. Hayber yılında Müslüman oldu. Basra kadısı oldu. Hicretin elli ikinci yılında Hakk'ın rahmetine kavuştu. Bunun hayat hikâyesine daha geniş bir şekilde şu eserde bakabilirsiniz. *Tehzîbü't-Tehzîb,* 8/111-112.

İbn-i Mâce, *İkâmet* 22, Hadis, (895).

Nisa Sûresi, 1.

İbn-i Mâce, 3714.

Ahmed b. Hanbel, 2/418; *el-Mecmeu'z-Zevâid,* 4/62; *Kenzu'l-Ummâl,* 16746, 16747.

Ebu Hüreyre (ra): İbn-ü Amir ed-Devsî'dir. Buhârî diyor ki: "Çağında en fazla hadis rivayet eden kişidir." Ebu Süleyman b. Zebar diyor ki: "87 sene yaşadı." *El-İsâbe,* 4/202-211.

el-İthâf, 5/417.

Buhârî, 8/61-62; Tirmizî, 2746; Ahmed b. Hanbel, 2/265. "Ahmed b. Hanbel, 2/265.

El-İlelü'l-mütenahiye, 2/99; İbn-i Adiy, 1/369; *el-Mecmeu'z-Zevâid,* 4/62.

Müslim, *Taharet,* 52; Tirmizî, 2763; Nesâî, 1/16; Ahmed b. Hanbel, 3/16.

Tirmizî, 3872.

Tirmizî, 3391; İbn-i Mâce, 3868; Ahmed b. Hanbel, 2/354.

Taberânî. 2/334; el-Hatîb 1/188.

İbn-i Mâce, 771; Ahmed b. Hanbel, 6/282.

El-Humeydî, 973.

Ahmed b. Hanbel, 6/282.

Seleme b. el-Ekva: Resûlullah (sav) ile beraber yedi gazveye katıldı, Rıdvan biatinde bulundu, o gün bu yolda ölümüne kadar mücadele edeceğine dair biat etti. Hicri 74 senesinde vefat etti. Onun hayatı hakkında daha geniş bilgi için bkz. *er-Riyad,* s. 101–102.

İbn-i Ebî Şeybe, 7/16; *el-hilye,* 3/110; *el-İthâf,* 5/414.

Buhârî, 9/56; Müslim, *Rüya* 23; Ahmed b. Hanbel, 3/135.

Ebu Davud, *Edep* 154; Tirmizî, 2727; İbn-i Mâce, 3703; Ahmed b. Hanbel, 4/289.

Buhârî, 9/48; Müslim, *Rüya* 6; Ahmed b. Hanbel, 6/322.

Buhârî, 4/81; Müslim, *Cihad,* 64; Ahmed b. Hanbel, 3/22.

Ebû Dâvud, 5094; İbn-i Mâce, 3884; Ahmed b. Hanbel, 6/322.

İbn-i Mâce, *Libas,* 3648.

Ebu Davud, *Nikâh* 46; Ahmed b. Hanbel, 2/444; *Şerhu's-Sünne*, 9/106.

a.g.e.

Ebu Davud, *Kitabu'l-Hâtem,* 4214.

a.g.e.

Buhârî, 7/201; Müslim, *Libas,* 61; Ebu Davud, *Hâtem,* 1; Tirmizî, 1740.

Tahrim Sûresi, 6.

Buhârî, 7/201; Müslim, *Libas,* 53; Ahmed b. Hanbel, 2/72.

İbn-i Mâce, 1921; Beyhakî, 7/193.

Ebu Davud, *Hâtem,* 4; Tirmizî, 1785; Nesâî, *Ziynet,* 43.

Müslim, *Nikâh,* 134; Ebu Davud, 2173; Ahmed b. Hanbel, 3/312.

Ebu Davud, 4018; Müslim, *Hayız,* 74; Tirmizî, 2793.

Mecmeu'z-Zevâid, 4/252.

Atâ; O, İbn-ü Ebî Rebah Ebu Muhammed el-Kureşî'dir Ebu Hanife onun hakkında şöyle dedi: "Atâ'dan daha faziletli bir kişi görmedim." Hicri 114 senesinde vafat etti Daha geniş bilgi için bkz. *Tezkiretü'l-Huffâz,* 1/98, 90.

Ebu Davud, 1320; Tirmizî, 1091; İbn-i Mâce, 708; Ahmed b. Hanbel, 3/451.

Ebu Davud, 4012; Ahmed b. Hanbel 4/224.

Mecmeu'z-Zevâid, 4/292.

Hakim, 1/162; Buhârî ve Müslim'in şartına göre hadisi sahih kabul etti. Zehebî ise Müslim'in şartına göre sahih kabul etti.

Buharî, 1/48; Müslim, *Nikâh,* 16; Ahmed b. Hanbel, 1/243.

Taberânî, *es-Sağir,* 2/111; *el-Mevzuat,* 3/237; *el-Fevâidü'l-Mecmua,* 266.

Ebu Davud, 101; İbn-i Mâce, 398; Ahmed b. Hanbel, 2/418.

Nesâî, *Taharet,* 35; Ebu Davud, *Taharet,* 41; Ahmed b. Hanbel, 2/247.

Ebu Davud, *Nikâh,* 41; Ahmed b. Hanbel, 4/381.

Ahmed b. Hanbel, 1/145.

Ebu Davud, 2142; Beyhakî, 7/305; *Şerhu's-Sünne*, 9/160.

Ebu Davud, *Taharet,* 248; Ahmed b. Hanbel, 1/94.

Buhârî, 1/13; Müslim, *Nikâh,* 79, 81; Ahmed b. Hanbel, 3/165.

Buhârî, 248.

Ebu Davud, 3745; İbn-i Mâce, 1915; Dârimî, 2/105; Ahmed b. Hanbel, 5/28.

Buhârî, 1/48; İbn-i Mâce, 296; Tirmizî, 5, 6; Ahmed b. Hanbel, 3/99.

Ebu Davud, *Nikâh* 50; *Kenzu'l-Ummâl,44879–44908.*

Ebu Davud, 6; İbn-i Mâce, 296; Ahmed b. Hanbel, 4/369.

Elimizdeki kaynaklarda bunun tahricine ulaşamadık.

Ebu Davud, 6; İbn-i Mâce, 296

Tirmizî, *Radâ,* 10; Ahmed b. Hanbel, 4/23.

Buhârî, *Abdest,* 21; Müslim, *Taharet*, 57, 58; Ahmed b. Hanbel, 1/388.

Müslim, *Nikâh* 122; Ebu Davud, 2141; Beyhakî, 7/292.

Kenzu'l-Ummâl, 44845; *Tezkiretü'l-Mevzûât,* 130; *el-Fevâidü'l-Mecmûa,* 136.

Ebu Davud, 4226; Tirmizî, 1744; İbn-i Mâce, 3647; Ahmed b. Hanbel, 1/204, 205.

Kenzu'l-Ummâl, 13050.

Kenzü'l-Ümmâl, 12151.

Ebu Ubeyde: Amir b. Cerrah el-Kureşî el-fehrî'dir. Müslüman olanların ilklerinden ve ilk hicret edenlerin arasında bulunan sahabelerden birisidir. Bedir Savaşı ve ondan sonraki savaşlarda bulunmuştur. İbadette kıdemli bir sahabedir. Zühd ve tevazu sahibi bir kişidir. Hicretin 18. senesinde vefat etmiştir. Daha geniş bilgi için bkz. *er-Riyad,* s. 181-184.

Ebû Davud, 4185; *Delâilü'n-Nübüvve,* 1/221.

Ebû Davud, 4193; Nesâî, 8/130; İbn-i Mâce, 3637; Ahmed b. Hanbel, 2/4.

Mecmeu'z-Zevâid, 5/169,

Buharî *el-Menâkib,* 23; Müslim, *Fezâil,* 90; Ahmed b. Hanbel, 1/246.

ed-Dürrü'l-Mensür, 6/385.

İbn-i Abbas: Abdullah b. Abbas b. Haşim b. Abdi Menaf el-Haşimî el-Mekkî'dir. Hz. Peygamber'in (sav) amcasının oğludur. Birçok sahabeden rivayeti vardır. Hicretin 68. yılında Hakk'ın rahmetine kavuştu. Onun hakkında daha geniş bilgi için bkz. *Tabakatü'l-Müfessirin* 1/232-233.

Ebû Davud, 4031; Ahmed b. Hanbel, 2/ 50, 92; İbn-i Ebî Şeybe, 5/313, 322.

Ebû Davud, 4192; Nesâî, 8/182; Ahmed b. Hanbel, 1/204.

Târîhi İsfahan, 1/321; *Ed-Dürrü'l-Mensür*, 1/114.

İbn-i Mâce, 1081; *Lisânu'l-Mîzan*, 4/174.

İbn-i Mâce, *Edep,* 3752.

Cuma, 9.

Tirmizî, 2821; Nesâî, 8/136; İbn-i Mâce, 3721; Ahmed b. Hanbel, 2/206-207.

Enes b. Malik b. Nadr el-Ensârî el-Hazrecî en-Neccârî el-Medenî sonra el-Basrî dir. Hz. Peygamber'in (sav) Medineye Hicretinden itibaren vefat edinceye kadar gerek ikamet gerekse yolculuklarında daima hizmetinde bulunan bir kişidir. Baki İbn-ü Hallad'ın *Müsned*'inde binlerce sahabe-i kiram arasında sayılı kişilerden biridir. Hicrî 93 senesinde Hakk'ın rahmetine kavuştu. Onun hakkında daha geniş bilgi almak için *er-Riyad*, s. 33–34 bakınız.

Kenzü'l-Ummâl, 25588; *Mecmeu'z-Zevâid,* 10/226.

Ebû Davud, 4200; Tirmizî, 2758; İbn-i Mâce, 295.

Kenzü'l-Ummâl, 28756.

İbn-i Mâce, *Edep,* 3752.

Mecmeu'z-Zevâid, 2/23.

Târîhi İsfahan, 1/321; *Ed-Dürrü'l-Mensür,* 1/114.

Taberânî, 3/91; *Mecmeu'z-Zevâid,* 2/22-23.

İsra Sûresi, 64.

Ahmed b. Hanbel, 2/229; Taberânî, 11/152.

Ahmed b. Hanbel, 387.

Müslim, *İman,* 167; Ebû Davud, 313; Ahmed b. Hanbel, 4/411.

Kenzü'l-Ummâl, 3/442.

A'raf Sûresi, 95.

Ahmed b. Hanbel, 5/259; Taberânî,10/210.

Ebû Musa; Abdullah b. Kays b. Selim el-Eşarî'dir. Müslüman olduktan sonra Habeşistan'a hicret etmiştir. Resûlullah (sav) onu Zebid, Adn ve Yemen sahillerinde görevlendirdi. Ebû Musa kârî, âlim ve ibadet ehli biri idi. Hicri 42 senesinde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur. Onun hakkında daha geniş bilgi edinmek için bkz. *er-Riyâd,* s. 188-191.

Müslim, *İman,* 167.

el-Esrar, 297, 356, 497; *ez-Zehebî,* 258.

El-İlelü'l-Mütenâhiye, 1/464.

Vekî; İbnü'l-Cerrah b. Melîh er-Ruâsî'dir. Hafız, sika Irak muhaddislerindendir. Ahmed b. Hanbel onun hakkında şöyle der: "Vekî'den daha güzel ilmi ezberleyen ve muhafaza eden birini görmedim." Vekî Hicrî 197 senesinde Hakk'ın rahmetine

kavuşmuştur. Onun hakkında daha geniş bilgi edinmek istersen bkz. *Tarîh-i Bağdat* 13/466; *Hilyetü'l-Evliyâ* 8/368.

el-Muğnî, 1/146.

Ahmed b. Hanbel, 2/ 179.

Fatır Sûresi, 37.

Ed-Dürrü'l-Mensür, 1/115; İbn-i Adiy, 4/1511.

İbn-i Ebî Asım, 1/16.

Tâhâ Sûresi, 18.

Tâhâ Sûresi, 18.

Tirmizî, 1710; Ahmed b. Hanbel, 3/378.

Tenzîhü'ş-Şerîa, 2/38; *el-Mevzûât,* 3/254; el-Kurtubî, 16/154.

Maide Sûresi, 83.

Buhârî, 2/80; Müslim, *Salât,* 106, 107; Ahmed b. Hanbel, 2/261.

Nur Sûresi, 30.

Buhârî, 7/112.

Enfal Sûresi, 2.

Nisa Sûresi, 82.

Sa'd Sûresi, 29.

İsra Sûresi, 23.

Lokman Sûresi, 15.

Lokman Sûresi, 14.

Nesâî, 8/138; İbn-i Sa'd, 1,2/142.

İsra Sûresi, 23.

İbn-i Mâce, 3625; *Kenzu'l-Ummal,* 1731.

Kenzü'l-Ûmmâl, 24-25.

Çivit otu: Bu ot kınaya katılıp onunla saç vs. boyanır. Eskiden mürekkep yapılmakta kullanılırdı. Afrika'da dağlık bölgelerde yetişir.

Buhârî, 1/38; Müslim, *Edep,* 1, 5; Ahmed b. Hanbel, 2/248.

İbn-i Adiy, 1/419.

Ebu Dâvud, 4968.

el-İthâf, 6/314.

Buharî, 6/184; Müslim, *Libas*, 117, 119; Ahmed b. Hanbel, 1/251.

Tirmizî, 1899; Hâkim, 4/152.

Garîbu'l-Hadis, 1/166.

Ebu Davud, *Cihad,* 33; Tirmizî, 1671; Nesâî, 6/10; *Şerhu's-Sünne,* 10/377.

Mecmeu'z-Zevâid, 5/163.

Lokman Sûresi, 15.
Buhârî, 3/9; Müslim, *Hac,* 428, 429; Ahmed b. Hanbel, 1/256.
Ahmed b. Hanbel, 3/419; *Delâilün'-Nübüvve*, 1/60.
Ebu Davud, 4230; *Şerhu's-Sünne*, 11/26.
Müslim, *Libas*, 103; Ebu Davud, 2554; Ahmed b. Hanbel, 2/327.
Ebû Dâvud, 2598; Ahmed b. Hanbel, 1/256.
Zuhruf Sûresi, 13-14.
Ebu Davud, *Et'ime,* 1; *el-Hilyetü,* 7/167.
Tirmizî, 2380; İbn-i Mâce, 3349; Ahmed b. Hanbel, 4/132.
Ebu Davud, 2050; Nesâî, *Nikah,* 1; İbn-i Mâce, 1846.
Ebu Davud, 3763; Tirmizî, 2031; İbn-i Mâce, 3259.
İbn-i Mâce, 1851.
el-Muğni an hamli'l-esfâr, 2/8.
el-Hatib, 6/313; *el-İlelü'l-Mütenâhiye*, 2/134.
et-Tezkire, 67; *el-fevâid*, 86.
Beyhakî, 10/223; *el-İthâf,* 6/525.
el-İlelü'l-Mütenâhiye, 3/122.
Yunus Sûresi, 32.
el-Mişkât, 3096.
Hadisin lafzı şöyledir: *"Düğün yemeklerinin en şerli olanı, zenginlerin çağırılıp, fakirlerin çağırılmadığı yemektir.*" (Müslim, *Nikâh,* 108–110; Ahmed b. Hanbel, 2/267, 405.
Ahmed b. Hanbel, 3/302.
Müslim *Mesâcid,* 69, 74; Ahmed b. Hanbel, 4/252; *el-Beyhakî,* 3/75, 76.
Abdurrezzak, 10391; *el-İthâf,* 5/286.
Nur Sûresi, 32.
Ebu Davud, *Et'ime,* 1; el-Beyhakî, 7/68.
Nisa Sûresi, 3.
Lokman Sûresi, 6.
Abdurrezzak, 10391; *el-İthâf,* 5/286.
Tirmizî, 2801; Nesâî, 1/198; Tabarânî, 11/191.
Mecmeu'z-Zevâid, 4/304.
Ebu Davud, *Hamam,* 3; Tirmizî, *Edep,* 43; İbn-i Mâce, *Ede,p* 38; Ahmed b. Hanbel, 3/339.
Bakara Sûresi, 228.

Ebu Davud, 4017; Tirmizî, 2794; İbn-i Mâce, 1920; Ahmed b. Hanbel, 5/3,4.

Ebu Davud, 3854; İbn-i Mâce, 1747; Ahmed b. Hanbel, 3/118.

Bakara Sûresi, 187.

Müslim, *Zikir ve Dua*, 64; Ebu Davud, *Edep,* 106; Tirmizî, 3396; Ahmed b. Hanbel, 3/32.

El-Mevzuat, 2/270–271.

Hasan-ı Basrî: Ebu'l-Hasan'ın oğlu Ebu Said el-Basrîdir. Zeyd b. Sabit'in kölesidir. Hz. Ömer (ra) zamanında doğdu, büyük bir imamdı. İlim ve amelde reis idi. H. 110 senesinde öldü. Hayatı hakkında daha geniş bilgi için bkz. *Hilyetü'l-Evliyâ*, 2/131; *vefayâtü'l-A'yan,* 1/354.

İbn-i Mâce, 1851.

el-İthâf, 2/400; *el-İlelü'l-mütenâhiye*; İbn-ü Adiy, 7/2679.

el-İlelü'l-mütenâhiye, 2/141; *Câmiu'l-Mesânid*, 2/464.

Ebu Davud, 2178; İbn-i Mâce, 2018; *Şerhu's-Sünne*, 9/195.

Buhârî, 7/181; Ebu Dâvud, 3844; Nesâî, 7/179; Ahmed b. Hanbel, 2/229.

Taberânî, 19/225.

el-İthâf, 5/221; *el-Kenz,* 41050.

Ebu Davud, 2082; Ahmed b. Hanbel, 3/334; *es-Sahiha*, 99.

Şu hadis buna delildir: "*Devenin içtiği gibi bir defada içmeyiniz; fakat iki veya üç yudumda içiniz.*" Tirmizî, 1885; *Şerhu's-Sünneti*, 11/375.

Buhârî, 7/9; Müslim, *Radâ* 53; Ahmed b. Hanbel, 2/428

Müslim, *Fezâil,* 100, 103; Ahmed b. Hanbel, 3/100.

Ebu Dâvud, 4963.

İbn-i Mâce *Libas* 32; Ahmed b. Hanbel, 6/319.

Müslim, *Edep,* 12; Ebu Dâvud, *Edep,* 69; Tirmizî, 2836; Ahmed b. Hanbel, 5/10, 11, 21.

Ahmed b. Hanbel, 3/472.

İbn-i Sa'd, 1,2/170; *Şerhu's-Sünnet,* 12/119.

Buhârî, 2/159; Müslim, *Zekât,* 176; Ahmed b. Hanbel, 4/353.

Ahmed b. Hanbel, 1/354.

Beyhakî, 10/131; *el-İthâf,* 6/278.

Ebu Davud, 4159; Tirmizî, 1756; Nesâî, 8/132.

Ebu Dâvud, 1485; Beyhakî, 2/212.

Taberânî, 3/141; *el-Mevzuât,* 3/65; *el-Leâlî,* 2/149.
Beyhakî, 10/5.
Tirmizi, 1752; Nesâî, 8/137; Ahmed b. Hanbel, 1/165.
Hucurat Sûresi, 11.
İbn-i Adiy, 1/419.
Ahmed b. Hanbel, 3/19; Abdur'rezzâk, 20289.
Müslim, *Libas*, 78; Ebu Davud, 18; Ahmed b. Hanbel, 2/499.
Ebu Dâvud, 4848; Ahmed b. Hanbel, 4/388.
Ahmed b. Hanbel, 1/354.
Tirmizî, 3433; Ahmed b. Hanbel, 2/494.
Rad Sûresi, 33.
Tezkiretü'l-Mevzuât, s. 46.
Ahmed b. Hanbel, 1/26; Tirmizî, 1171; Beyhakî, 7/91.
Buhârî, 3/235, 8/33; Müslim, *İman,* 3; Ahmed b. Hanbel, 2/520.
Müslim, *Eşribe* 103; Ebu Davud, 3765; İbn-i Mâce, 3887; Ahmed b. Hanbel, 3/346.
Mecmeu'z-Zevâid, 10/129.
Tirmizî, 1858. (Tirmizî bu hadise sahih hasen demiştir.)
Tirmizî, 3451; ed-Dârimî, 2/4; Taberânî, 12/356.
Müslim, *Eşribe,* 129, 130; Ahmed b. Hanbel, 1/221, 341.
İbn-i Mâce, 3892; İbn-i Asâkir, 1/456.
Müslim, *Libas,* 2; Ahmed b. Hanbel, 6/302, 304.
El-Ezkâr, 132.
Müslim, *Edep,* 34, 37; Tirmizî, 2690.
Taberânî, 1/301; İbn-i Asâkir, 2/215; *Tenzîhü'ş-Şeria*, 2/293; *Tezkiretü'l-Mevzûât*, 161.
Beyhakî, 7/97; *Muvatta*, 963.
Ebu Dâvud, *Tıp,* 19; el-Hâkim, 1/343.
Buhârî, *Umre,* 16; Müslim, *İmâre,* 180,184; Ahmed b. Hanbel, 1/175.
Ebu Dâvud, 3919; Beyhakî, 8/135, 139.
Ebu Davud, 3764; *Delâilü'n-nübüvvet,* 6/119.
Tirmizî, 3450; Ahmed b. Hanbel, 2/100; Beyhakî, 3/362; *Şerhu's-Sünne*, 4/393.
İbn-i Mâce, 1625, 2697, 2698; Ahmed b. Hanbel, 3/117; *Şerhu's-sünne*, 9/350.
Ebu Davud, 5177; Beyhakî, 8/340; İbn-i Ebî Şeybe, 8/419.

El-İthaf, 5/113; *Mecmeu'z-Zevâid,* 10/138/139.

II. BÖLÜM

EMR-İ Bİ'L MA'RÛF NEHY-İ ANİ'L-MÜNKER

EMR-İ Bİ'L MA'RÛF NEHY-İ ANİ'L-MÜNKER (İyiliği Emretmek Kötülükten Sakındırmak)

Allah (cc), iyiliği emredip yaptıranları, kötülüğü yasaklayanları kitabında hatırlattı ve onları övdü.

Allah (cc) şöyle buyurdu:

"**İyiliği emredenler kötülüğü yasaklar, Allah'ın belirlediği sınırları korurlar. Müminleri müjdele."**[251]

Başka bir ayeti kerimede şöyle buyurdu:

"**Siz insanlar arasında çıkarılan hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyar, Allaha' inanırsanız."**[252]

Yine bir başka ayette şöyle buyurdu:

"**Erkek müminler kadın müminlerin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülüğe engel olurlar."**[253]

Hz. Peygamber'den (sav) rivayet edilen hadis-i şerifte şöyle buyurmuştur:

"*Elbette, iyiliği emredecek kötülüğü önleyeceksiniz. Yoksa Allah kötülerinizi, iyilerinize musallat eder, iyileriniz dua da etseler artık fayda vermez.*"[254]

Salim b. Abdullah b. Ömer, babasından rivayet ettiği bir hadiste Resûlullah (sav) şöyle buyurdu:

"*Tevbe edip de bağışlanmadan önce, iyiliği emredin, kötülüğü engelleyin, bunu bağışlanmak isteyip de bağışlanmayacağınız günden önce yapın.*

İyiliği emredip, kötülüğü yasaklamak, gelecek rızka da engel olmaz eceli de yaklaştırmaz.

Dikkat edin, Yahudi âlimleri ve Hıristiyan ruhbanlara, Allah peygamberinin dili ile lanet etti ve hepsi birden belaya uğradılar."[255]

İyiliği emretmek, kötülüğü yasaklamak, her mükellef, hür ve bunu yapmayı bilen Müslüman'a vaciptir. Ama onu yapacak güce sahip

olmak şarttır, ki büyük bir fesada düşülmesin; canına, malına ve çoluk çocuğuna zarar vermesin.

Bunu yapmak için uygun ortam varsa, devlet başkanı, âlim, hâkim veya halktan biri olmak fark etmez, herkes yapabilir.

Bizim şartımız ise kötülüğü bilmek ve onu kestirmektir. Bilhassa, o işte günah kokusu olduğuna kesin kanaat sahibi olmak lazımdır. Çünkü insan tahminine göre bir işi emreder ve aksi çıkar. Bunun için kesin bilmek gerekir. Allah(cc) da bu şekilde emreder:

"Ey İman edenler! Zannın çoğundan sakının. Çünkü bir kısım zanlar günahtır."[256]

Bir kimsenin kapalı yaptığı işleri araştırmak da uygun değildir. Bu konuda Allah (cc), şöyle buyurmuştur:

"**Birbirinizi gözetlemeyiniz."**[257]

Müslümanlara gerekli olan, görünen kötülükleri önlemektir. Gizli olanları açığa çıkarmaya uğraşmak değil. Çünkü bu dinimizde yasaklanmıştır.

Güç Kuvvet

Bizim, Emr-i Bilma'ruf Nehy-i Anil Müker'i yapmak için şartımız güçlü olmaktır. Bu konuyu Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Bir kavim içlerinde bazı kişiler günah işler de onlara mani olmaya güçleri yettiği halde engel olmazlarsa, Allah onlara tevbeden önce azabı indirir*."[258]

Görüldüğü gibi Resûlullah (sav), güç yetme şartını koymuştur. Buda iyi kimselerin üstünlüğü, devlet başkanlarının adaleti ve hayır ehlinin ona yardımıdır.

İyiliği emir ve kötülüğü yasaklama, nefsanî gurur, mala ve cana zarar vermek seklinde olursa, böyle bir şey hiç kimseye gerekli değildir. Allah'ın (cc) emri de bu yöndedir.

"**Ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayınız**."[259]

Başka bir ayette şöyle buyruluyor:

"**Kendinizi öldürmeyiniz**."[260]

Hz. Peygamber (sav) de şöyle buyuruyor:

"*Bir mümine kendini zelil etmesi yakışmaz*."

Denildi ki:

-Ya Resûlullah! Bir mümin kendini nasıl zelil eder?

Resûlullah (sav):

-*Yenemeyeceği birine sataşması şeklinde*, (Yanı yenemeyeceği birine sataşır ve yenilir, zelil olur) buyurdular.[261]

Resûlullah (sav) yine şöyle buyurdular:

"*Değiştirmeye gücünün yetmeyeceği kötü bir şey görürseniz, Allah (cc) onu değiştirinceye kadar sabırlı olun*."[262]

Şimdi burada şöyle bir mesele ortaya çıkıyor:

Bir kimseye bir kötülüğü önlemek vacip değildir. Kendisi için tehlikeli bir durum endişesi varsa, kötülüğü önlemek yolunu seçmek caiz midir?

Bu bize göre caizdir. O kişi azimli ve sabırlı biri ise bu en faziletlisidir. Buna kâfirlerle savaşı örnek verebiliriz. Allah (cc) da Lokman kıssasında şöyle buyurdu:

"*İyiliği aşındır, kötülükten sakındır, başına gelene de sabret!*"[263]

Hz. Peygamber (sav), Ebu Hüreyre'ye:*"Ey Ebu Hüreyre! İyiliği emret kötülükten sakın başına da gelene sabret.*"[264] buyurdular.

Bilhassa bu zalim sultana karsı yapılırsa veya küfür ortaya çıktığı zamanlarda imanı ortaya koymak için olursa… Âlimler bu konuda ittifak etmişlerdir. Aramızdaki görüş ayrılığı bu iki konu dışındadır.

Önlenmesi Gereken Şeyleri Önlemek Vaciptir

Önlenecek şeyler 3 kısımda ele alınır:

Birincisi: Elle önlenecek şeyler. Bu, devlet başkanlarına ve sultanlara mahsustur.

İkincisi: Dille engellenecek olanlar. Elle değil. Bunu da âlimler yapacaktır.

Üçüncüsü: Kalpten yapılması istenmeyen kötülüklerdir. Bunu avam müminler yapar.

Bu manada gelen hadis-i şerif vardır. Bu hadisi Ebu Said el-Hudri, Hz. Peygamber'den rivayet etmiştir. Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

"*Sizden biriniz bir kötülük gördüğünde onu eliyle düzeltsin. Eliyle düzeltemezse diliyle düzeltsin. Buna da gücü yetmezse kalbiyle düzeltmek üzere dua etsin. Bu sonuncusu, imanın en zayıf durumudur*." (Yani, iman ehlinin fiillerinin en zayıfıdır.)[265]

Bazı sahabenin de şöyle dediği rivayet edilmiştir:

“Sizden biri, bir kötülük gördüğünde, onu ortadan kaldırmaya gücü yetmezse üç kere şöyle desin: “Allah’ım bu kötülüktür, onu ortadan kaldır.” Böyle diyen kimseye, “*emr-i bil-ma’ruf nehy-i an’il-münker*” sevabı verilir.”[266]

Şartlar

İyiliği emredip, kötülüğü önleme konusunda beş şart vardır. Bu şartlar şunlardır:

1) Emrettiği ve yasakladığı şey konusunda bilgi sahibi olmak gerek.

2) Bunu yaparken niyeti, Allah rızasını kazanmak, Allah’ın dinini yüceltmek, Allah’ın kelimesini üstün tutmak, Allah’a itaati ortaya koymak, insanlar duysunlar diye ve nefsanî bir düşünce ile yapmamak.

Bir kimse sözünün özü, doğru ve ihsan sahibi ise Allah ona yaptığı işte yardım eder. Nitekim Allah Teâlâ da şöyle buyurmaktadır.

“Şayet siz Allah’a yardım ederseniz, oda size yardım eder ve ayaklarınızı sağlamlaştırır.”[267]

“Allah kendisinden hakkıyla korkan ve ihsan sahibi olanlarla beraberdir.”[268]

İnsan Allah’a ortak koşmaktan ve gösterişten korunur ve güzel ihlâslı bir şekilde davranırsa bu onun için zafer olur. Ama bunun dışında hareket ederse o zaman sonu hüsran, ziyan, küçülme, zillet ve düşüklük olur. Kötülük öylece kalır, kötülükler, günah ehlilin azgınlığı insan ve cin şeytanlarının Allah’a karsı gelmesi artar. Allah’a itaat terk edilir haram işler de devam edip yapılır durur.

3) İyiliği emir, kötülüğü önleme tatlı, yumuşak bir dille yapılmalıdır. Sert ve kaba bir şekilde olmamalıdır. Aksine dostça nasihat yoluyla olmalıdır. Kardeşine şefkat göstermelidir. Çünkü lanetli şeytan aklını çelmiştir, Allah’a karşı gelmeyi ona hoş göstermiştir. Zaten şeytan bu şekilde onun helak olmasını ve cehenneme girmesini ister. Allah (cc) bu konuda şöyle buyurur:

“**Şeytan kendisine uyan grubunu cehennem ehli olmaya çağırır.”**[269]

Allah (cc), Hz. Peygamber’e (sav) şöyle buyurmaktadır:

“**Allah’ın rahmeti ile sen onlara yumuşak davrandın. Şayet sen onlara kötü kalple sert davransaydın, onlar etrafından dağılıp giderlerdi**.”[270]

Allah Teâlâ, Hz. Musa'yı ve kardeşi Hz. Harun'u Firavun'a gönderince onlara şöyle buyurdu:

"Ona yumuşak konuşun belki düşünür ve (Allah'tan) korkar."[271]

Hz. Peygamber (sav) de Usame hadisinde şöyle buyurdu:

"*Kendisinde şu üç özellik olmayan bir kimse iyiliği emir kötülüğü yasaklama işini yapamaz:*

Emrettiği ve yasakladığı şey hakkında bilgi sahibi olmak,

Emrettiği ve yasakladığı konuda yumuşak davranmak,

Emrettiği ve yasakladığı kimse için şefkatli davranmak."[272]

4) Sabırlı, yumuşak, tahammüllü, tevazulu, arzuları yok edici, kalbi güçlü, yumuşak yüzlü, hastaları tedavi eden mahir doktor, mecnunları tedavi eden bir filozoftur. Allah onlara sabır verip, dinde yol gösterici ve müminlerin önderi kılmıştır.

Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

"Sabrettikleri sürece onları emrimize çağıran rehberler olarak kıldık."[273]

Allah (cc) Lokman (as) kıssasında şöyle buyurmaktadır:

"İyiliği emret kötülükten vazgeçir. Bu yolda sana isabet edene sabret. Zira bu azım isteyen şeylerdir."[274]

5) Emrettiği şeyi yapan, yasakladığından da kaçınan biri olmalıdır. Kötülükten yana temiz olmalı, kötü işlere karışmayan biri olmalıdır. Yoksa yasak koydukları kişiler kendisine sataşırlar. Allah katında da yenilen ve kusurlu bir kişi durumuna düşer.

Bu konudaki ayet-i kerimede Allah (cc) şöyle buyurmaktadır:

"İnsanlara iyiliği emrediyor, kendinizi unutuyorsunuz öyle mi? Hâlbuki kitaptakileri de okuyorsunuz. Hiç mi aklınız ermiyor!"[275]

Hz. Peygamber (sav) de Enes b. Malik yolu ile gelen hadis-i şerifte şöyle buyurmaktadır:

"Miraca çıktığım gece, bir takım insanlar gördüm. Dudakları makaslarla kırpılıyordu.

-Ey Cebrail, bunlar kimdir? Diye sordum.

Cebrail de:

"Onlar senin ümmetinden kâtiplerdir. Halka iyiliği emredip kötülüğü yasaklayanlar ama kendilerini unutuyorlardı. Hâlbuki kitaptakileri de

okumuşlardır.”[276]

Şair şöyle demiştir:

Kendin kötülüğü yapıp da başkasını sakındırmak. Bu utanılacak ve çok ayıp bir iştir.

Katâde (ra) şöyle demiştir:

“Bize anlatıldığına göre, Tevrat’ta şöyle yazılmış: “Âdemoğlu beni anıyor; ama kendisini unutuyor, halkı bana çağırıyor; ama kendisini kaçırıyor. Bütün bu yaptıklarınız boşunadır, batıldır.”

Allah (cc), böyle buyurmakla, iyiliği emredip kötülüğü yasaklayıp kendini terk edenleri kastetmektedir. En doğrusunu elbette Allah bilir.

Öğüdü Tenha Yerlerde Vermek Lazımdır

İyiliği yaptırma ve kötülüğü engellemek için öğüdü uygun ve tenha bir yerde vermek daha uygundur. Bu verilen öğüdün kabul edilmesi ve yanlışın terk edilmesi için daha uygun ve daha yararlıdır.

Ebu Derda (ra) şöyle demiştir:

“Bir kimse kardeşine açıktan öğüdü verirse onu küçük düşürmüş ve ayıplamış olur. Kim de gizli öğüt verirse onu ağırlamış olur.”

Verilen öğüt fayda vermezse o zaman açıktan söylenebilir. Bunun için hayır sahiplerinden yardım istenebilir. Buda fayda etmezse devlet büyüklerine, sultanlara başvurulur.

Uygun olan, hiç bir zaman, kötülüğe engel olma işini bırakmamak ve daima yapmaktır. Çünkü Allah Teâlâ, bunu terk eden ve gaflette olan topluluğu yermiş ve şöyle buyurmuştur:

“**Onlar yaptıkları kötülükten birbirlerini vazgeçirmezlerdi ve hiç bir sakınca yokmuş gibi yapmaya devam ederlerdi**.”[277]

“Hiç değilse bilgileri akılı erenleri onları kötü sözden ve haram yemekten alıkoysaydı. Yaptıkları ne kadar kötüdür.”[278]

Bunun daha açık manası şudur:

Ne olurdu onların âlimleri, fakihleri, âbidleri, onları kötü söz söylemekten, haram yemekten ve günah işlemekten alıkoysaydı.

Şöyle denildi:

Allah (cc), Yuşa’ b. Nun’a (as) şöyle vahyetti: “**Ben, senin kavminden kırk bin kişi iyilerden, altmış bin kişi de kötülerden olmak üzere helak edeceğim**.” Yuşa’ (as) şöyle sordu: “Ya Rabbi!

Kötüler tamam da iyileri niçin helak edeceksin?" Allah (cc) buyurdu ki: "**Onlar ben kötülere kızdığım halde onlarla beraber yediler içtiler, benim için buğuz etmediler**."

Söylediğini Yapmak Gerekir

Yukarıda saydığımız beş şartlardan beşincisinde, iyiliği emredip kötülükten sakındıran kimsenin emrettiğini bilmesi, yasakladıklarını yapmaması gerektiğini söylemiştik.

Ancak Meşâyıh'ın bu konuda bazı söyledikleri vardır ve şunlardır:

İyiliği emredip kötülüğü yasaklama vazifesi iyi dürüst kimseye nasıl vacipse, fâsık-günahkâr birine de vaciptir.

Bu konuya daha önceki ayetlerle ayırım yapılmadan işaret ettik.

Geçmişte yaşayan büyüklerden bazıları,

"**İnsanlar arasında öylesi vardır ki Allah rızası kazanmak için kendisini feda eder."**[279]

Mealindeki ayet-i kerimeyi "iyiliği emretmek kötülüğe engel olmak sureti ile…" şeklinde yorumlamıştır.

Rivayete göre Hz. Ömer b. Hattab (ra), birini gördü bu ayet-i kerimeyi okuyordu:

"**Biz Allah için ona döneceğiz**"[280]

Bir kimse iyiliği emretmeye ve kötülüğü engellemeye kalktı ama öldürüldü.

Ebu Ümame'nın anlattığına göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

"*En değerli cihat zalim bir sultana (devlet büyüğüne) hakkı söylemektir.*"[281]

Cabir b. Abdillah'ın rivayetine göre, Resûlullah (sav) yine şöyle buyurmaktadır:

"*Kıyamet günü şehitlerin en üstünü Abdulmuttalib oğlu Hamza'dır. Ondan sonra zalim sultanın huzuruna çıkıp, iyiliği emredip, kötülüğü engellemeye çalışıp da öldürülen kimsedir."*[282]

Allah (cc), kendisini kötülükten vazgeçirmek için tebliğ yapıldığı zaman kabaran ve de kötülükten vazgeçmeyen kişinin durumunu da şöyle anlattı:

"**Ona Allah'tan kork denildiği zaman kendini günah dolu bir kabarma tutar. Ona cehennem yeter."**[283]

İbn-i Mesud (ra) şöyle demiştir:

“Allah katında günahların en büyüğü, bir kimseye, “Allah’tan kork!” denildiği zaman, “Sen kendine bak!” denilmesidir.

Bu, hem iyileri hem kötüleri kapsar.

Ebu Hüreyre’nin (ra) rivayet ettiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur:

“*Kendiniz yapmasanız bile iyiliği emredin, yaptırmaya çalısın. Kendiniz yapsanız dahi kötülüğü önlemeye çalışın*.”[284]

Çünkü insan gizli veya açık günahtan geri kalmaz.

“İyiliği emretmek kötülükten sakındırmak işini kötülükten arınmış kimseler yapar!” diyecek olursak, o zaman “*emr-i bil-maruf ve nehy-i anil- münker*” işi zora sokulur. İyiliği emretmek, kötülüğü önlemek işi söner, yapan kimse kalmaz.

İyilik- Kötülük

Yapılması istenen ve istenmeyen şeyler iki tanedir: Maruf ve Münker (İyilik-Kötülük).

Allah (cc) katında sünnete ve akla uygun her şeye “ma’ruf” denir. Buna karsı olan her şeye de “münker” denir.

Bunlar da iki kısma ayrılır:

1) Açıktır. Bunu âlim ve fazıl insanlar bilir, halk da bilir. Mesela beş vakit namaz, ramazan orucu, zekât hac gibi şeyler.

Açıktan yapılan kötülüklere gelince, bunlar da haramlar olup, zina etmek, şarap (alkollü içki) içmek, hırsızlık, yol kesmek olsun, isterse halktan olsun, herkesin bunlara engel olması gerekir.

2) Açıktan bilinmeyen iyilik ve kötülükler. Bunları sadece havas sayılan insanlar bilebilir.

Mesela: İtikat olarak, Allah’ın şanına ne yakışır ne yakışmaz.

Bu hususta itikada yakışmayanı ancak büyük din bilginleri bilir. Ancak bir konuyu bu âlimlerden biri avamdan birine bildirirse o halktan olan kişiye onu yapması caiz olur. Gücü yetiyorsa öğrendiği gibi onu yapar. Ama öğrenmeden önce yapması caiz değildir.

Ancak bir mesele, içtihat yapılabilecek bir mesele ise ve o âlimin de o konuda farklı görüşleri bulunuyorsa… Mesela, İmam-ı Azam Ebu Hanife mezhebine göre hurma suyunu içme, velisi olmayan bir kadınla evlenme gibi şeylerde hiç kimseye zorlama yapılamaz. Yanı Hanbelî ve Şafiî mezhebinde bunların yeri yoktur, diye öbür mezhepten olanlara baskı ve zorlama yapılamaz.

Nitekim Merzevi'nin rivayetine göre İmam Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir:

"Hiç bir fakihe diğer mezhepteki kimseleri kendi mezhebine çekmeye çalışması, onlara herhangi bir zorlama yapması yakışmaz."

Durum böyle olunca yapılmasına engel olunacak işler ancak ittifakla kötülüklerine karar verilen şeyleri olmalıdır, ihtilaflı konularda değil.

İmam Ahmed b. Hanbel'den gelen bir rivayete göre, bazı ihtilaflı meselelere de engel olunabilir.

Meymuni'nin rivayetine göre İmam Ahmed b. Hanbel şöyle demiştir:

"Bir kimse satranç oynayan bir topluluğa rastlarsa onlara nasihat edip oyundan alıkoymalıdır."

Ama bilindiğine göre satranç Şafiilere göre caizdir. Allah (cc) onlara rahmet eylesin.

Edeplerin Önemi

Her mümin burada anlatılan edeplere, bütün hallerinde uyması ve onlarla amel etmeyi hiç bir zaman unutmaması gerekir.

Emirü'l-müminin Ömer b. Hattab'ın (ra) şöyle dediği rivayet edilmektedir:

"Önce edep öğreniniz, sonra da ilmi tahsil ediniz."

Ebu Abdullah Belhi (ra) şöyle demiştir:

"İlmin edebi, ilmin kendisinden çoktur."

Abdullah b.Mübarek (ra) de şöyle demiştir:

"Bana kendinden öncekilerden ve sonrakilerin tümünden ilim bulunan biri anlatılsa, onunla görüşmeyi kaçırdığıma üzülmem. Ama kendisinde edep bulunan birisini duysam, onunla karşılaşmak isterim ve böyle biriyle görüşmeyi kaçırdığım için üzülürüm."

Denir ki:

İman bir şehir gibidir. Onun iç içe beş tane kalesi vardır.

1) Altın,
2) Gümüş,
3) Demir,
4) Kiremit,
5) Kerpiç.

Bu kale sahipleri kerpiçten olan kısmı korudukları sürece, düşman kiremitten olan ikinci kaleye tamah edemez, göz dikemez. Ama kerpiçten olan kaleyi ihmal ettikleri takdirde, ikinci kaleye, sonra üçüncü, hatta hepsini yok edinceye kadar göz dikerler.

İşte iman da iç içe geçmiş beş kaleden oluşmuş şehir gibidir. Bunlar;

1) Yakin,
2) İhlâs,
3) Farzları yapmak,
4) Sünnetleri yerine getirmek,
5) Edepleri muhafaza etmek.

Kul, edepleri koruyup uygularsa şeytan ondan ümidini keser, zarar vermez. Ama adapları kaybettiği zaman şeytan sünnetleri, sonra farzları, sonra ihlâsı, sonra da yakine göz dikerek terk etmesini bekler.

Şimdi insana yakışan bütün işlerinde edeplere uygun davranmaktır. Abdestte, namazda, alışverişte ve diğer hususlarda edeplere uygun hareket etmelidir.

İşte edepler üzerine yazdığımız son sözler bunlardır. Bunlar şeriat edeplerinden seçip aldığımız özettir.

Bir kimse daha önce anlattığımız beş ibadeti yerine getirirse mümin olur.

Edeplere uygun hareket edince de Hz. Peygamber'in (sav) sünnetine göre amel etmiş olur.

Böylece o kişide tam bir marifet duygusu meydana gelir.

Bundan sonra o kimseye yaratıcının bilinmesi kalır ki, bu türlü marifet kalp işidir.

Biz bu tür kalp ameli olan marifeti sona bıraktık. Böylece edepler yolunda gide gide bu marifet kendi kendine kolay gelsin ve zorluk çekmeden dinimize girsin.

Bir kimse dışına İslam nurunu giyince ona şöyle diyebiliriz: Artık, batın yolu ile iman nurunu, özüne giydirebilirsin.

Tevbe Sûresi, 112
Âl-i İmrân Sûresi, 110.
Tevbe Sûresi, 71.

Ebu Davud, *Melâhim,* 17; Ahmed b. Hanbel, 5/391; Beyhakî, 10/93.
Beyhakî, 10/93; *Hilye,* 8/287.
Hucurat Sûresi, 12.
Hucurat Sûresi, 12.
İbn-i Adiy, 3/1216.
Bakara Sûresi, 195.
Nisa Sûresi, 29.
Tirmizî, 2254; İbn-i Mâce, 4016; Taberânî, 12/409.
Taberânî, 8/193; *Mecmeu'z-Zevâid,* 7/275.
Lokman Sûresi, 17.
Beyhakî, 10/173.
Müslim, 69; Tirmizî, 2173; Nesâî, 8/111, 112; Ahmed b. Hanbel, 3/20.
Tezkiretü'l-Mevzuat, 529.
Muhammed Sûresi, 5.
Nahl Sûresi, 128.
Fâtır Sûresi, 6.
Âl-i İmrân Sûresi, 159.
Tâhâ Sûresi, 44.
el-İthâf, 7/49, *el-Mugnî an-Haml'l-esfâr,* 2/328.
Secde Sûresi, 24.
Lokman Sûresi, 17.
Bakara Sûresi, 44.
Ahmed b. Hanbel, 3/239; İbn-i Hıbban, 35.
Mâide Sûresi, 79.
Mâide Sûresi, 63.
Bakara Sûresi, 207.
Bakara Sûresi, 106.
Ebu Davud, 4344; İbn-i Mâce, 4011; Taberânî, 8/338.
Ebu Davud, 195; Taberânî, 3/165.
Bakara Sûresi, 206.
Mecmeu'z-Zevâid, 7/277.
Tevbe Sûresi, 112
Tevbe Sûresi, 71.
Âl-i İmrân Sûresi, 110.

Ebu Davud, *Melâhim,* 17; Ahmed b. Hanbel, 5/391; Beyhakî, 10/93.

Hucurat Sûresi, 12.

Beyhakî, 10/93; *Hilye,* 8/287.

İbn-i Adiy, 3/1216.

Hucurat Sûresi, 12.

Nisa Sûresi, 29.

Bakara Sûresi, 195.

Taberânî, 8/193; *Mecmeu'z-Zevâid,* 7/275.

Tirmizî, 2254; İbn-i Mâce, 4016; Taberânî, 12/409.

Beyhakî, 10/173.

Lokman Sûresi, 17.

Muhammed Sûresi, 5.

Tezkiretü'l-Mevzuat, 529.

Fâtır Sûresi, 6.

Nahl Sûresi, 128.

Tâhâ Sûresi, 44.

Âl-i İmrân Sûresi, 159.

Secde Sûresi, 24.

el-İthâf, 7/49, *el-Mugnî an-Haml'l-esfâr,* 2/328.

Müslim, 69; Tirmizî, 2173; Nesâî, 8/111, 112; Ahmed b. Hanbel, 3/20.

Lokman Sûresi, 17.

Mâide Sûresi, 63.

Mâide Sûresi, 79.

Bakara Sûresi, 106.

Bakara Sûresi, 207.

Ebu Davud, 195; Taberânî, 3/165.

Ebu Davud, 4344; İbn-i Mâce, 4011; Taberânî, 8/338.

Mecmeu'z-Zevâid, 7/277.

Bakara Sûresi, 206.

Ahmed b. Hanbel, 3/239; İbn-i Hıbban, 35.

Bakara Sûresi, 44.